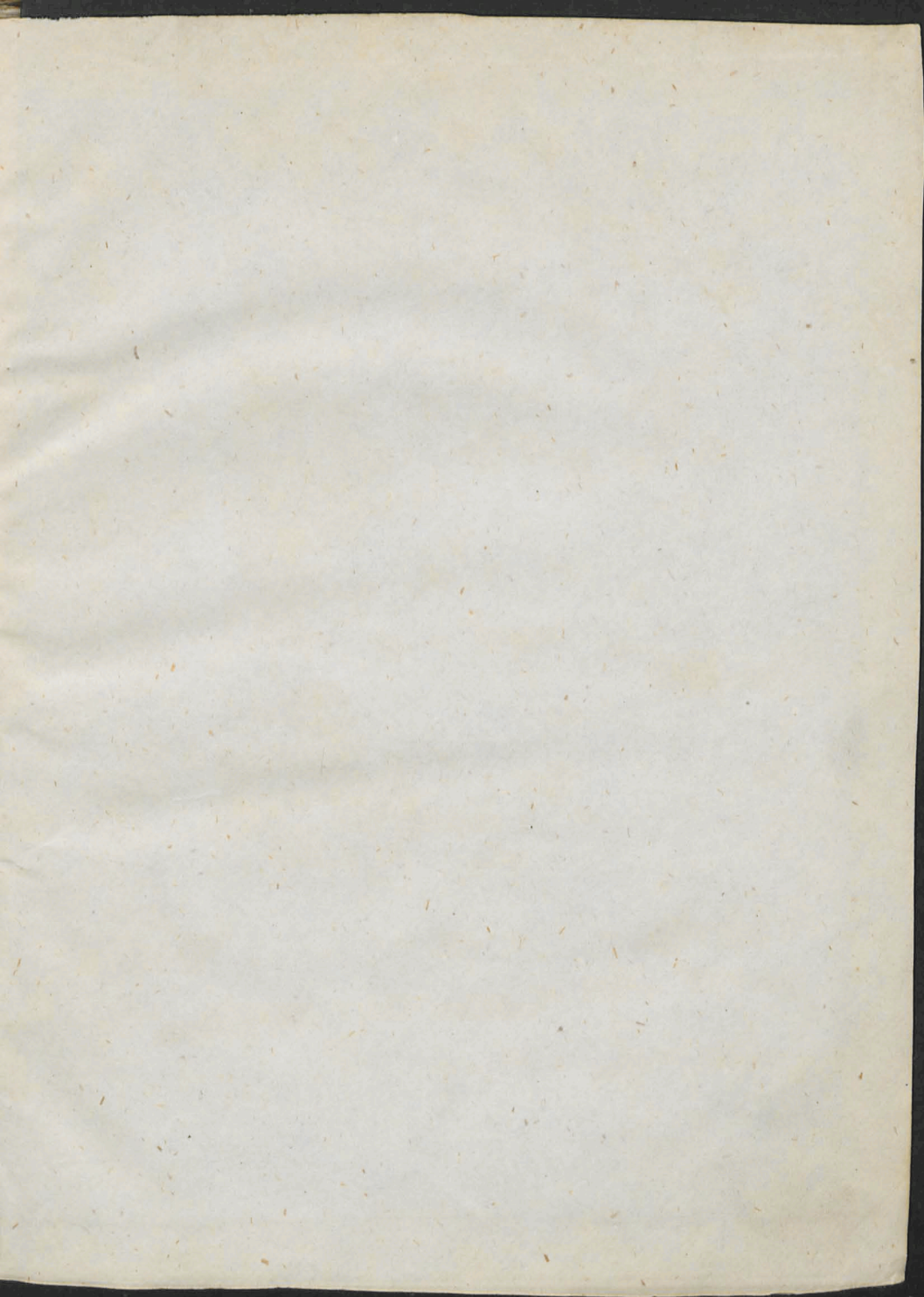

BIBLIOTEKA

Zakł. Nar. im. Ossolińskich

XVI 3202

A Insequentia in hoc libro continentur.

Beatis Pauli gentium

Apostoli : Epistole : altissimis referte
mysterijs : quas septem ecclesijs : catholicas . 2 preterea : quas
discipulis suis : priuatas . scilicet Christi Orator : transmissit .)

Adiungitur ijs . 2 . Anni Seneca ad . f . Pauli octo . Pauli
rursus ad Senecam : responsive scilicet : breues quidem : uicunde
tamē humanitatiq; plene .

Iungitur etiam in calce ea que a Paulo / Laodiceis scri
pta inuenitur .

Carmen ad Lectorem .

Andi emptor : inoleuit diu mos haud probus .
In fronte carmen ni liber iam preferat :
Et si est bonus : tamen fauim subesse negant .
Dangonium o nobile : bonus quando est : nebula
Lustrare vis solem : at malus si fors erit :
Quis fucus addet ? Igitur : hunc reclude iam
Tanto sine titulo . hic nimis reconditi
Sapientie : ampli et : gratie thesauri . at in hec
Qui aberro : lector : hoc modo dicere volui .
Hunc emelibrum : est bonus : 2 caret mendis . Vale .

48 315

Paulus Hieronymus in libro de viris

illustribus S. Pauli genus: patriam: preceptorē: conuersionem
noīs impositionē predicationē: vincula: liberationē: mortem: z
epistolarum numerum describit.

Act. xxi.

Act. vii.

Act. ix.

Act. xii.

ca. iij.

Paulus apostolus: qui ante Saulus: extra numerū duodecim apostolorū de tribu Benjamin: z oppido Judee Bithlis fuit: quo a Romanis capto: cum parētibus Tarsum Cilicie cōmigravit: a quib⁹ ob studia legis missus Hierosolymā: a Gamaliel viro doctissimo: (cuius Lucas meminit) eruditus est. Cum autē interfuisset neci pthomartyris Stephani: z acceptis a pōtifice tēpli epistolis (ad persequēdos eos: qui Christo crederāt) Damascū pergeret: reuelatiōe cōpulsus ad fidem: que in actibus apostolorū scribit: in vas electiōis de psecutore trās-latus est. Cūq; primū ad predicationem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset/ ab eo/ quod cū Christi fidei subegerat/ sortitus est nomē. Et iuncto sibi Barnaba/ multis vrbibus peragratis/ reuertensq; Hierosolymam/ a Petro Jacoboq; z Joanne/ gentium apostolus ordinat. Et quia in actibus apostolorum plenissime de eius conuersatione scriptū est/ hoc tantum dicam/ quod post passionē dñi. vicesimoquinto anno/ id est: scđo Merōis/ eodem tēpore/ quo Festus procurator Judee successit Felici/ Romam vinctus mittit/ z bienniu in libera manēs custodia/ aduersus iudeos de aduentu Christi quottidie disputauit. Sciendū autē in prima satisfactiōe (necdum Heronis imperio roborato nec in tanta erumpente scelera quāta de eo narrant historie) Paulum a Herone dimissum/ vt euangelii Christi in occidentis quoq; partibus predicaret: sicut ipse scribit in scđa ad Thimo. eodem tempore/ quo z passus est/ de vinculis dictat epistolā. In prima mea satisfactiōe nemo mihi affuit sed oēs me dereliquerūt. Non eis imputeť dñs autē mihi affuit z cōfortauit me/ vt per me predicatione compleret z audirēt oēs gētes/ quia liberatus sū de ore leōis. manifestissime leonē ppter crudelitātē Heronē significās vt in sequētibus. Et statim liberauit me dñs ab omni opere malo z saluauit me in regnū suū celeste q; scilicet p̄sens sibi sentiret imminere martirium. Nam z in eadem epistola premiserat Ego enim iā inuoloz z tēpus resolutiōis mee instat. Hic ergo decimoquarto Merōis anno/ eodē die quo Petrus Rome pro Christo capite trūcat⁹ / sepultusq;

est in via Ostiensis. Anno post passionem dñi tricesimo septimo. Scripsit autē decē ad septem ecclesias epistolas: ad Romanos vnā: ad Corinthios duas: ad Galatas vnā: ad Ephesios vnā: ad PhilIPPenses vnā: ad Thessalonicēses duas. Preterea ad discipulos suos Timotheo duas. Tito vnā. Philemoni vnā. Epistola autē que fertur ad hebreos non eius creditur: propter stili sermonisq; distantia: Sed vel Barnabe iuxta Tertullianū: vel Lucē euāgeliste iuxta quosdā/vel Clementē romane postea ecclesie Episcopi/quem aiunt ipsam adiunctā sententijs Pauli: proprio ordinasse et ordinasse sermone. vel certe quia Paulus scribebat ad hebreos/et propter inuidiā sui apud eos nois: titulum in principio salutationis amputauerat/ scripserat vt hebreus hebreis hebraice id est suo eloquio disertissime: vt ea que eloquēter scripta fuerāt in hebreo: eloquentius verterētur in grēcū. et hāc causam esse q; a ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legūt quidā et ad Laodicenses sed ab omnibus expellitur.

¶ Incipit prefatio sancti Hieronymi in omnes epistolas sancti Pauli.

Primum querit: quare post euangelia que supplementū legis sunt: et in quibus nobis exēpla et precepta viuēdi: plenissime digesta sunt: voluerit apostolus has epistolas ad singulas ecclesias destinare: Hac autē causa factum videt: vt scilicet initia nascētis ecclesie nouis causis existētibus prenēiret: et vt presentia atq; oriētia refecaret vitia: et post futuras excluderet questiones: exēplo prophetarū qui post editā legē Moysei in qua oīa dei mādāta legebant: nihilo minus tamē doctrina sua rediūua semper populi cōpressere peccata: et propter exemplum viuēdi libros ad nostrā etiā memoriā transmiserūt. Deinde queritur: Cur non amplius q; decē epistolas ad ecclesias scripserit? Decē sunt em̄ cum ea que dicūt ad hebreos. Nam relique quatuor ad discipulos specialiter sunt porrecte. Vt ostenderet nouum non discrepare a veteri testāto: et se cōtra legē non facere Moysei/ ad numerū primorū decalogi mandatorū suas epistolas destinauit: et quot ille preceptis a Pharaone instituit liberatos: totidē hic epistolis a diaboli et idolatrie seruitute/ edocet acquisitos. Hāc et duas tabulas lapideas/duorū testātorū figurā habuisse

viri eruditissimi tradiderunt. Epistolam sane que ad Hebræos scribitur: quidam Pauli non esse contendunt: eo quod non sit eius nominis titulus: et propter sermonis stilique distantiam: sed aut Barnabe iuxta Tertullianum: aut Lucem iuxta quosdam: vel certe Clemētis discipuli apostolorum: et episcopi Romane ecclesie post apostolos ordinati. Quibus respondendum est: si propterea Pauli non erit: quia eius non habet nomen: ergo nec alicuius erit: quia nullius nomine titulatur. Quod si inconueniens: absurdumque est: ipsius magis esse credenda est: que tanto doctrine sue fulget eloquio. Sed quoniam apud Hebræorum ecclesias quasi destructor legis falsa suspitione hebebat: voluit tacito nomine de figuris legis et veritate Christi reddere rationem: ne odium nominis in fronte pretitulati: utilitatem excluderet lectionis. Non est sane mirum si eloquentior videatur in primo: id est Hebræo: quam in peregrino: id est in greco quo ceteræ epistolæ sunt scriptæ sermone. Mouet etiam quosdam quare Romanorum epistola in primo sit posita: cum eam non primo scriptam ratio manifestet. Nam hæc se proficiscentem Hierosolymam scripsisse testatur: cum Corinthios et alios iam ante (ut ministerium quod secum portaturus erat colligeret:) litteris adhortatus sit. Unde et intelligi quidam volunt ita omnes epistolas ordinatas: ut prima poneretur: quamuis posterior fuerit destinata: ut per singulas epistolas gradibus ad perfectiora veniret. Romanorum namque plerique tam rudes erant: ut non intelligerent dei se gratia et non suis meritis esse saluatos et ob hoc duo inter se populi conflictarent. Idcirco illos indigere asserit corrigi vitia gentilitatis priora commemorans. Corinthiis autem iam dicit scientie gratiam esse concessam: et non tam omnes increpat quam cur peccantes non increpauerint reprehendit: sicut ait. Audite iter vos fornicatio. Et iterum: Congregatis vobis cum meo spiritu: tradere huiusmodi satethane. In secunda vero laudantur: et ut magis ac magis proficiant: commonentur. Galatæ vero iam nulli criminis arguuntur: nisi hoc tantum quod callidissimis pseudo apostolis crediderunt. Ephesii sane nulla reprehensione: sed multa laude sunt digni: quia fidem apostolicam seruauerunt. Philippenses etiam multo magis collaudantur: qui nec audire quidem falsos apostolos voluerunt. Thessalonicenses nihilominus in duabus epistolis omni laude prosequuntur: eo quod non solum fidem incunctam seruauerint veritatis: sed etiam in persecutione ciuili fuerint constantes inuicti. Colossenses

I. Co. v.

I. Thes. ij.

autē tales erāt: vt cū apostolo vīsi corpōraliter nō fuissent
hac laude digni haberēt. Et si corpe (inquit) absens sum: sed
spū vobiscū sum gaudens et vidēs ordinē vestrū. De hebreis
vero quid dicendū est? quoz Thessalonicēses (qui plurimū
laudati sunt) imitatores facti esse dicunt. Sicut ipse ait. Et
vos fratres imitatores facti estis ecclesiarū dei q̄ sunt in iu-
dea. Eadem enī passi estis et vos a cōtribulibus vestris que et
illī a iudeis. Apud ipsos quoq; hebreos eadē cōmemorat/
dicens. Nam et vinctis compassi estis: et rapinam bonoz ve-
stroz cum gaudio suscepistis: cognoscētes vos habere me-
liorem et manentē substantiam.

Colo. ij.

i. Thess. ij.

Hebre. x.

¶ Incipit prologus specialis in epistolā ad Romanos.

Romani sunt qui ex iudeis et gētibus crediderūt. Hi su-
perba cōtentione volebāt se alterutrū supponere. Mā
iudei dicebant. Nos sumus populus dei quos ab initio dile-
xit et fouit. Nos circūcisi ex genere Abraham sancta descen-
dimus ex stirpe: et norus retro apud iudeā tantū deus. Nos
de Egypto signis dei et virtutibus liberati: mare sicco ptrā-
suimus pede: cū inimicos nostros grauissimi fluctus inuol-
uerēt. Nobis pluit manna dñs in deserto: et quasi filijs suis
ecleste pabulū ministravit. Nos die noctuq; in columna nu-
bis ignisq; p̄cessit: vt nobis in inuio iter ostēderet. Atq; vt
cetera eius circa nos immensa beneficia taceamus: nos soli
digni fuimus dei legē accipere: et vocem dei loquētis audire:
eiusq; cognoscere voluntatē. In qua lege nobis p̄missus est
Christus: ad quos etiam ipse se venisse testatus est: dicens:
Nō veni nisi ad oues que perierant domus israel: cū vos ca-
nes potius q̄ homines appellauerit. Equum ne ergo est vt
idola hodie deferentes (quibus ab initio deseruistis) nobis
cōparemini: et nō potius in prose lytorū locum ex legis au-
ctoitate et cōsuetudine deputemini? Et hoc ipsum nō mere-
bamini: nisi quia larga semp dei clemētia voluit vos ad no-
stram imitationē admittere. Gentes etiam ecōtrario re-
spondebant. Quāto enī maiora erga vos dei beneficia nar-
raueritis: tāto maioris vos criminis reos esse mōstrabit. Semp enim his oībus extitistis ingrati. Nam ipsis pedibus

Psal. lxxv.

Exodi. lxxv.

Exodi. lxxv.

Exodi. xvj.

Exodi. xij.

Math. xv.

Exodi. xiiij.

Ibi. xxvj.

PROLOGUS.

quibus aridum mare transistis: ludebatis ante idola que fecistis: et ipso ore quo paulo ante ob necem aduersarioꝝ dño cantaueratis: simulachra vobis fieri poposcistis: illis oculis quibus venerando deum in nube vel igne cōspicere solebatis: simulachra intuebamini. Quamnam quoq; vobis fastidio fuit: et semper in deserto contra dominū murmurastis: ad Aegyptum unde vos manu valida eiecerat: redire cupiētes. Quid plura? Ita patres vestri crebra prouocatiōe dominū irritauerunt: vt oēs in eremo morerentur: nec plus ex senioribus eoz q̃ duo homines terram repromissionis intrarēt. Sed quid antiqua replicamus: cū etiam si illa minime fecissetis de hoc solo: nemo vos dignos venia iudicaret: q̃ dñm Christum prophetarum semp vobis vocibus repromissum: nō solum suscipere nolulistis sed etiam morte pessima peremistis. Quem nos vt cognouimus: statim credidimus: cum nobis de eo antea fuerit nō predicatū. Vnde probat q̃ idolis seruimus: nō obstinationi mentis: sed ignorantie deputandum. Qui enim cognitum illico sequimur: olim vtiq; sequeremur: si antea cognouissemus. Sic aut̃ vos de generis nobilitate iactatis: quasi nō morum imitatio magis q̃ carnis natiuitas filios vos faciat esse sanctorū. Deniq; Esau et Ibsinael cum de stirpe sint Abrahe: minime tamē in filiis reputantur. His taliter altercantibus: apostolus se mediū interponens: ita partium dirimit questiones: vt neutrum eozum sua iusticia salutem meruisse confirmet: ambos vero populos et scienter et grauiter deliquisse. Iudeos quidem q̃ per preuaricationē legis deū in honoraauerint. Gentēs vero q̃ cum cognitum de creatura creatorē: vt deum debuerint venerari: gloriā eius in manufacta mutauerint simulachra. Utrosq; etiam similiter veniam cōsecutos: equales esse verissima ratione demonstrat / presertim cum in eadem lege predictum sit: et iudeos et gētes ad Christi fidem vocandos esse ostendat / q̃ sobrem vicissim eos humilians: ad pacem et concordiam cohortatur.

Argumentū in epistolam Pauli ad Romanos.

Romani sunt partis Italie. Hi preuenti sunt a falsis apostolis: et sub nomine dñi nostri Jesu Christi in lege et prophetas erant inducti. Hos reuocat apostolus ad verā et euangelicā fidem: scribens eis a Corinθο.

Epistola bti Pauli apli: ad Romanos incipit. Capitulū primū.

¶ Capituli summarium. Ostēdit apostolus charitatē se habere ad Romanos: ac deinde vicia eorū redarguit: qui sequuntur desideria sua.

Ad Ro. debitoz est Euangelium dare Paulus:
Hic idola: simul crimina feda vetat.

Paulus seruus Jesu Christi: vocatus apōstolus/segregatus in euangelium dei quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo: qui factus est ei ex semine Dauid sūm carnem: qui predestinatus est filius dei in virtute sūm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorū Jesu Christi dñi nostri: per quē accepimus gratiā et apostolatū ad obediendū fidei in oībus gentibus pro noīe eius: in quibus estis et vos vocati Jesu Christi oībus qui sunt Rome dilectis dei vocatis sanctis: gratia vobis et pax a deo patre et dño nostro Jesu Christo. Primū quidē gratias ago deo meo per Jesum Christū pro oībus vobis: quia fides vestra annūciatur in vniuerso mūdo. Testis enī mibi est deus: cui seruiō in spiritu meo in euāgelio filij eius: q̄ sine intermissione memoriā vestri facio semp in
a iij

Epistole

oratiōibus meis: obsecrans si quomodo tandē aliquādo p-
sperum iter habeā in volūtate dei veniēdi ad vos. Desidero
enim videre vōs: vt aliquo impartiar vobis gratie spūalis:
ad pfirmandos vos: id est simul consolari in vobis per eam
que inuicē est fidem vestrā atq; meam. Nolo autē vos igno-
rare fratres: quia sepe pposui venire ad vōs: & phibitus sum
vsq; adhuc: vt aliquē fructū habeam in vobis / sicut & in cē-
teris gētibus. Grecis ac barbaris / sapiētibus & insipiētibus
debitor sum: itaq; quod in me promptū est: & vobis qui Ro-
me estis euangelizare. Non em̄ erubesco euangelii. Virtus
enim dei est in salutē omni credēti: Iudeo primū & Greco.
Iusticia em̄ dei in eo reuelat̄ ex fide in fidem. sicut scriptū ē.
Iustus autē ex fide viuit. Reuelat̄ enī ira dei de celo sup oēm
impietate & iniusticiā hominū eoz / qui veritate dei in iusti-
cia detinent. quia quod notum est dei / manifestū est in illis.
Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia em̄ ipsius a creatu-
ra mūdī per ea que facta sunt: intellecta conspiciunt / sempī-
terna quoq; eius virtus & diuinitas: ita vt sint inexcusabiles
Quia cum cognouissent deū: nō sicut deum glorificauerūt /
aut gratias egerunt: sed euauerūt in cogitatiōibus suis: &
obscuratū est insipiens cor eoz. Dicētes enī se esse sapiētes:
stulti facti sunt. et mutauerūt gloriā incorruptibilis dei: in
similitudinē imaginis corruptibilis hoīs: & volucrū / et qua-
drupedū & serpentū. Propter qđ tradidit illos deus in de-
sideria cordis eoz in immundiciā: vt ptumelijs afficiāt cor-
pora sua in semetipsis. quia cōmutauerunt veritatem dei

in mendaciū: et coluerūt et seruiērūt creature pōtius q̄ crea-
tori: qui est bñdictus in secula. Amē. Propterea tradidit il-
los deus in passiōes ignominie. Nam femine eorū immuta-
uerūt naturalē vsum: in eū vsum q̄ est p̄tra naturā. Silit̄
aut̄ et masculī relicto naturali v̄su femine: exarserunt in des-
derijs suis in inuicē masculī in masculos turpitudinē operā-
tes: et mercedem quā oportuit erroris sui in semetipsis reci-
pientes. Et sicut nō probauerūt deū habere in noticia: tra-
didit illos deus in reprobū sensum: vt faciant ea que nō cō-
ueniūt: repletos oī iniquitate: malicia: fornicatiōe: anaritia
nequitia: plenos inuidia: homicidijs: cōtentione: dolo: mali-
gnitate: susurriones: detractores: deo odibiles: p̄tumeliosos
superbos: elatos: inuētores malorū: parētibz nō obediētes
insipiētes: incōpositos sine affectione: absq; federe: sine mi-
sericordia. Qui cū iusticiam dei cognouissent: nō intellexe-
runt: quoniā qui talia agūt: digni sunt morte: non solū qui
ea faciunt: sed etiam qui consentiūt facientibus.

Cap. secundum.

¶ C. S. Redarguit apostolus vitia iudeorū: dicens eos in
culpa gentilibz similes: et quo ad aliquid peiores.

Blasphemat nomen: faciens que iudicat ipse.

Factores legis iustificantur ibi.

¶ P̄ Propter qd̄ inexcusabilis es o homo omīs qui iudicas.
In quo enī iudicas alterū: teipsum condemnas. Eadē enim
agis que iudicas. Scimus enī quoniā iudiciū dei est fm ve-
ritatē: in eos qui talia agūt: Existimas aut̄ hoc o homo qui
iudicas eos qui talia agunt et facis ea: qz tu effugies iudiciū

dei? An diuitias bonitatis eius et patientie et longanimitatis
 contemnis? Ignorans quoniam benignitas dei ad penitentiam te
 adducit? Secundum autem duritiam tuam et impenitens cor thesauri-
 gas tibi iram in die ire et reuelationis iusti iudicii dei: qui reddet
 unicuique secundum opera eius. His quidem qui secundum patientiam boni
 operis: gloriam et honorem et incorruptionem querunt vitam
 eternam. Iis autem qui sunt ex contentione: et qui non acquiescunt
 veritati: credunt autem iniquitati: ira et indignatio: tribulatio
 et angustia in omnem animam hominis operantis malum / iudei pri-
 mum et greci. Gloria autem et honor et pax omni operanti bonum:
 iudeo primum et greco. non enim est acceptio personarum apud
 deum. Quicumque enim sine lege peccauerunt: sine lege peribunt. Et
 quicumque in lege peccauerunt: per legem iudicabuntur. Non enim au-
 ditores legis iusti sunt apud deum: sed factores legis iustifica-
 buntur. Cum enim gentes quae legem non habent: naturaliter ea quae le-
 gis sunt faciunt: eiusmodi legem non habentes: ipsi sibi sunt lex.
 qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis / testimonium
 reddente illis conscientia ipsorum: et inter se inuicem cogitationum
 accusantium aut etiam defendentium: in die cum iudicabit deus oc-
 culta hominum secundum euangelium meum per Iesum Christum. Si autem tu
 iudeus cognominaris: et requiescis in lege: et gloriaris in deo
 et nosti voluntatem eius: et probas utiliora instructus per legem
 perficis teipsum esse ducem cecorum: lumen eorum qui in tenebris sunt:
 eruditorum insipientium: magistrum infantium / habentem formam
 scientie et veritatis in lege. Qui ergo alium doces teipsum non
 doces? Qui predicas non furandum / furaris. Qui dicis non me-

chandum/mecharis. Qui abominaris idola: sacrilegiū faci-
cis. Qui in lege gloriaris: p preuaricationē legis/deū inho-
noras. Nomen enim dei/per vos blasphematur inter gentes.
Sicut scriptū est: Circūcisio quidem prodest: si legē obser-
ues. Si autē preuaricator legis sis: circūcisio tua prepuciū/
facta est. si igit prepuciū/iusticias legis custodiat: nonne p-
pucium illius in circūcisionē reputabit? Et iudicabit id qd
ex natura est prepuciū/legem cōsumans te: qui per litterā z
circumcisionē puaricator legis es? Nō em̄ qui in manifesto
iudeus est. neq; que in manifesto in carne: circūcisio. sed qui
in abscondito: iudeus est. z circūcisio: cordis i spiritu/nō litte-
ra. cuius laus nō ex hominibus/sed ex deo est.

Cap. tertium.

C. L. S. Ostēdit in quo iudei erant gētibus meliores: prō-
bans tam gētiles q̄ iudeos indigere gratia Christi.
Credita sit lex ipsa licet: peccant tamen omnes.
Lex non iustificat/sed tua Christie fides.

Quid ergo amplius iudeo est: aut que utilitas circūcisi-
onis? Multū per oēm modū. Primū quidē: q̄ credita sunt
illis eloquia dei. Quid em̄ si quidā illoz nō crediderūt? Nū-
quid incredulitas illoz fidē dei euacuauit? Absit. Est autē
deus verax: oīs autē homo mēdax. sicut scriptū est: vt iusti-
ficeris in sermonibus tuis z vincas cū iudicaris. Si aut in-
iquitas nr̄a/iusticiā dei cōmendat: quid dicem? Nūquid ini-
quus est deus: q̄ infert irā? s̄m hoīem dico. Absit. Alioquin
quō iudicabit deus hūc mundū? Si em̄ veritas dei in meo
mēdatio abūdauit i gl̄iam ip̄i? qd adhuc z ego tanq̄ pctōz

iudicor: et nō sicut blasphemamur / ⁊ sicut aiūt quidam nos
dicere: faciamus mala vt veniant bona: quoz dānatio iusta
est. Quid ergo? Precellimus eos: nequaqs. Lausati enī su-
mus iudeos ⁊ grecos oēs sub peccato esse. sicut scriptū est.
Quia nō est iustus quisqs / nō est intelligēs: nō est requirens
deū. Oēs declinauerūt / simul inutiles facti sūt: nō est qui fa-
ciat bonū: nō est vsq; ad vnū. Sepulchrū patēs est guttur
eorz / linguis suis dolose agebāt: venenū aspīdū sub labijs eo-
rum. Quozum os maledictione et amaritudine plenum est:
veloces pedes eozum ad effundendū sanguinem. Contritio
et infelicitas in vijs eozum: et viam pacis non cognouerūt:
nō est timor dei: ante oculos eoz. Scīmus aut quoniā que-
cunq; lex loquit: ijs qui in lege sunt loquit. vt omne os ob-
struatur / ⁊ subditus fiat oīs mundus deo: quia ex operibus
legis non iustificabit oīs caro corā illo. Per legē enī cogni-
tio peccati. Nūc aut sine lege iusticia dei manifestata est: te-
stificata a lege ⁊ pphetis. Iusticia aut dei: p fidē Iesu Chri-
sti / in oēs ⁊ sup oēs qui credūt in eū. Non enī est distinctio.
Omnes enī peccauerūt / ⁊ egent gloriā dei: iustificati gratis
per gratiā ipsius: per redemptionē que est in Christo Iesu.
quē pposuit deus ppiatorē per fidē in sanguine ipsius ad
ostensionē iusticie sue: ppter remissionē pcedentiū delictoz
in sustentatione dei ad ostensionē iusticie eius in hoc tpe: vt
sit ipse iustus: ⁊ iustificās eū qui ex fide est Iesu Christi. Vbi
est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quā legē? Factorz?
Nō: Sed p legē fidei. Arbitramur enī iustificari hoīem per

fidem sine operibus legis. An iudeorum deus tantum? Nonne et gentium? Immo et gentium. Quoniam quidem unus est deus qui iustificat circumcisionem ex fide: et preputium per fidem. Legem ergo destruiamus per fidem? Absit. Sed legem statuimus.

Cap. quartum.

C. S. Declarat apostolus per exemplum Abrahæ fidem requirere ad salutem: et legem veterem ad salutem non sufficere.

Diues semen habens Abraham. non lege: fide sed

Lex iram generat: gratia firma manet.

Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum sine carne? Si enim Abraham ex operibus iustificatus est: habet gloriam: sed non apud deum. Quid enim dicit scriptura? Creditur Abraham deo: et reputatum est illi ad iusticiam. Et autem qui operatur: merces non imputatur secundum gratiam: sed secundum debitum. Et vero qui non operatur: creditur autem in eum qui iustificat impium: reputatur fides eius ad iusticiam secundum propositum gratie dei. Sicut et Dauid dicit beatitudinem hominis: cui deus accepto fert iusticiam sine operibus. Beati quorum remisse sunt iniquitates: et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Beatitudo ergo hec in circumcisione tantum manet: an etiam in preputio? Dicimus enim: quia reputata est Abrahæ fides ad iusticiam. Quomodo ergo reputata est? In circumcisione: an in preputio? Non in circumcisione: sed in preputio. Et signum accepit circumcisionis: signaculum iusticie fidei que est in preputio: ut sit pater omnium credentium per preputium: ut reputetur et illis ad iusticiam: et sit pater circumcisionis: non his tantum qui sunt ex circumcisione: sed ijs qui sectantur vestigia fidei: que est

in preputio patris nostri Abzabe. Nō enī per legem promissio
 Abzabe aut semini eius. vt heres esset mūdi: sed per iusticiam fi
 dei. Si enī qui ex lege heredes sunt: exinanita est fides/aboli
 ta est promissio. Lex enī iram operatur. Vbi enī nō est lex/
 nec preuaricatio. ¶ Ideo ex fide: vt fm gratiā firma sit promis
 sio omni semini/nō ei qui ex lege est solum/ sed z ei qui ex fide est
 Abzabe: qui pater est oīum nostrū. sicut scriptū est. Quia patrē
 multarū gentium posui te ante deum: cui credidisti. qui viuific
 cat mortuos: z vocat ea que non sunt/ tanq̃ ea que sunt. qui cō
 tra spem in spem credidit: vt fieret pater multarū gentium fm
 quod dictum est ei. Sic erit semen tuum sicut stelle celi z arena
 maris. Et nō infirmatus est in fide: nec cōsiderauit corpus suū
 emortuū/ cum iam fere centū esset annoz/ z emortuā vuluam
 Sarre. In repromissione etiam dei nō hesitauit diffidētia: sed
 cōfortatus est fide/ dans gloriā deo/ plenissime sciens: qz quecū
 qz promissit deus potēs est z facere. Ideo z reputatum est illi ad
 iusticiam. Nō est aut scriptū: tantū propter ipsum quia reputa
 tum est illi ad iusticiam: sed z ppter nos: quibus reputabi cre
 dentibus in eū: qui suscitauit Iesum Christū dñm nostrū a mor
 tuis. qui traditus est ppter delicta nostra: z resurrexit propter
 iustificatiōē nostram.

Cap. quintum.

¶ C. S. Apostolus ostēdit virtutē fidei in credentiū iustifica
 tione: quoniā regnauit mors ab Adam vsqz ad Christum.

En fidei lex tunc patientes: speqz probatos

Dat: mors conciliat: gratia iustificat.

Iustificati ergo ex fide: pacē habeamus ad deū per dominū

nostrū Iesum Christū: per quē habemus accessum per fidem in
gratiam istā: in qua stamus ⁊ gloriamur in spe glorie filioꝝ dei.
Non solum autē: sed ⁊ gloriamur in tribulationibus: scientes q̃
tribulatio paciētiā operat̃: paciētiā autē probationē: probatio
vero spem. Spes autē nō cōfundoit: quia charitas dei diffusa est
in cordibus nostris per spiritū sanctū qui datus est nobis. Ut
quid enim Christus cū adhuc infirmī essemus scdm̃ tēpus: pro
impijs mortuus est? vix em̃ pro iusto quis morit̃. nam pro bono
forsitan quis audeat mori. Commēdat autē charitatē suā deus
in nobis: quoniā cū adhuc peccatores essemus sm̃ tēpus: Chri-
stus pro nobis mortuus est. multo igit̃ magis nūc iustificati in
sanguine ipsius: salui erimus ab ira: per ipsum. Si enī cū inimici
essemus recōciliati sumus deo per mortē filij eius: multo magis
recōciliati: salui erimus in vita ipsius. Non solū autē: sed ⁊ gloria-
mur in deo per dñm nostrū Iesum Christū per quē nūc recon-
ciliationē accepimus. Propterea sicut per vñū hominē peccatū
in hunc mūdū intrauit. ⁊ per peccatū mors: ⁊ ita in oēs hoīes
mors p̃transiit in quo oēs peccauerūt. Vsq; ad legē enim: pec-
catum erat in mūdo. Peccatū autē nō imputabat̃: cū lex nō esset
sed regnauit mors ab Adam: vsq; ad Moysen: etiam in eos qui
nō peccauerūt: in similitudinē p̃uaricatiōis Adē: qui est forma
futuri. ¶ Sed nō sicut delictū: ita ⁊ donū. Si em̃ vñius delicto
multi mortui sunt: multo magis gratia dei ⁊ donū in grā vñius
hominis Iesu Christi: in plures abūdauit. Et nō sicut per vñū
peccatū: ita ⁊ donū. Nam iudiciū ex vno: in cōdemnationē: grā
autē ex multis delictis: in iustificationē. Si enim vñius delicto:

mors regnauit per unū: multo magis abundantia gracie: et don-
nationis: et iusticie accipietes in vita: regnabunt per unū Iesum
Christū. Igī sicut per unius delictū in oēs homines in cōdem-
nationem: sic et per unius iusticiā in oēs hoīes in iustificationē
vite. sicut enī p inobediētiā unius hoīs: peccatores constituti
sunt multi: ita et per unius obediētiā iusti constituentur multi.
¶ Lex autē subintravit vt abūderet delictū. Vbi autē abūdauit
delictum: supabundauit et gratia. Vt sicut regnauit peccatū in
mortem: ita et gratia regnet per iusticiā in vitam eternā: per
Iesum Christū dñm nostrum.

Cap. sextum.

¶ C. S. Declarat apostolus in peccatis non esse manendū: et q
sit virtuose agendū.

Fac vt peccato moriaris: iustificatus
Christo: membra dabis armaq; iusticie.

Quid ergo dicemus? Manebimus in peccato: vt gratia abū-
det? Absit. Qui enī mortui sumus peccato: quomodo adhuc vi-
uamus in illo? An ignoratis fratres: quia quicūq; baptizati su-
mus in Christo Iesu: in morte ipsius baptizati sumus? Cōsepul-
ti enī sumus cū illo per baptismū in mortē: vt quomodo Chri-
stus surrexit a mortuis per gloriā patris: ita et nos in nouitate
vite ambulemus. Si enī cōplantati facti sum⁹ similitudini mor-
tis eius: simul et resurrectiōis erimus. ¶ Hoc sciētes: quia vetus
homo noster simul crucifixus est: vt destruat⁹ corpus peccati: vt
ultra nō seruiamus peccato. Qui enī mortuus est: iustificatus
est a peccato. Si autē mortui sumus cū Christo: credim⁹ q; simul
etiam viuamus cū eo. scientes q; Christus resurgēs ex mortuis
iam

iam nō moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quia enim mortuus est peccato: mortuus est semel: quia autē viuit / viuit deo. Ira 2 vos existimate / vos mortuos quidem esse peccato: viuentes autem deo in christo Iesu. ¶ Nō ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore: vt obediatis concupiscentijs eius. Sed neq; exhibeatis membra vestra / arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos deo / tanq̃ ex mortuis viuentes / 2 membra vestra / arma iusticie deo . peccatum enim vobis non dominabitur . non enim sub lege estis : sed sub gratia. Quid ergo? Peccabimus: quoniam non sumus sub lege / sed sub gratia? Absit. An nescitis / quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendū . serui estis eius cui obedistis: siue peccati ad mortem / siue obediētijs ad iusticiam? Gratias autem deo / quia fuistis serui peccati: obedistis autē ex corde: in eam formam doctrine in qua traditi estis . Liberati autem a peccato: serui facti estis iusticie. Humānum dico propter infirmitatem carnis vestre . Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immundicie et iniquitati: ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iusticie: in sanctificationē. Cum enim serui essetis peccati: liberi fuistis iusticie. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis : in quibus nunc crubescitis? nam finis illorum: mors est. Nūc vero liberati a peccato: serui autem facti deo : habetis fructum vestrum in sanctificationē: finem vero vitam eternā. Stipendia enim peccati: mors. gratia autem dei: vita eterna in Christo Iesu domino nostro.

Epistole.

Cap. septimum.

¶ C. L. S. Ponit Apostolus cessationem legis veteris que est lex mortis: et tractat de lege fomitis.

Gratia nos Christi de mortis lege redemit.

Lex est sancta: tamen lex mala membra rapit.

A Ignoratis fratres (sciētibus enim legem loquor) qz lex in homine dominat: quanto tēpore viuit? Nam que sub viro est mulier: viuente viro: alligata est legi. si aut mortuus fuerit vir eius: soluta est a lege viri. Igitur viuente viro: vocabit̃ adultera: si fuerit cum alio viro. si autē mortuus fuerit vir eius: liberata est a lege viri/ vt non sit adultera si fuerit cum alio viro. Itaqz fratres mei et vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit: vt fructificetis deo. Cum enim essemus in carne: passionēs peccatorz que per legem erāt/operabant̃ in membris nostris: vt fructificaret̃ morti. nunc aut soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur: ita vt seruiamus in nouitate spiritus/ z non vetustate littere. ¶ Quid ergo dicem? Lex peccatū est? Absit. Sed peccatū nō cognoui: nisi per legem. nam concupiscentiā nesciebā: nisi lex diceret. Non concupisces. Occasione aut accepta: peccatū per mandatū operatū est in me oēm ꝑcupiscentiā. Sine lege enī peccatū mortuum erat. Ego aut vivebā sine lege aliquā. Sed cū venisset mandatū: peccatū reuixit. Ego aut mortuus sum: z inuentū est mihi mandatū qd erat ad vitā/ hoc esse ad mortē. Nam peccatū occasione accepta ꝑ mandatū/ seduxit me: z ꝑ illud occidit. Itaqz lex quidē sancta/ z mandatū sanctū z iustū et

bonū. Qd̄ ergo bonū est: mihi factum est mōs: Absit. Sed
 peccatū vt appareat peccatū: p̄ bonū operatū est mihi mōs
 tem: vt fiat supra modum peccans peccatū per mandatum.
 ¶ Scimus em̄ qz lex spiritalis est: ego aut̄ carnalis sum/ ve-
 mundatus sub pctō. Qd̄ enī operor: nō intelligo. non enī qđ
 volo bonū/hoc ago: sed qđ odi malū/illud facio. Si autem
 qđ nolo illud facio: cōsentio legi qm̄ bona est. Nūc aut̄ iam
 nō ego operor illud: sed quod habitat in me peccatū. scio
 enī quia nō habitat in me (hoc est in carne mea) bonū. Nā
 velle adiacet mihi: perficere aut̄ bonū nō inuenio. Nō enim
 quod volo bonū/hoc facio: sed quod nolo malum/hoc ago.
 Si autē quod nolo illud facio: iam nō ego operor illud/ sed
 qđ habitat in me peccatū. ¶ Inuenio igit̄ legē volenti mihi
 facere bonū: qm̄ mihi malū adiacet. Cōdelector enī legi dei
 fm̄ interiorē hoīem: video aut̄ aliā legē in mēbris meis re-
 pugnantē legi mētis mee/ et captiuantē me in lege peccati q̄
 est in mēbris meis. Infelix ego homo: quis me liberabit de
 corpe mortis huius: G̃ra dei p̄ Iesum Christū dñm nostrū.
 Igitur ego ipse mēte seruiō legi dei: carne aut̄ legi peccati.

Cap. octauum.

¶ C. S. Ostēdit legi Christi esse firmiter adherendū qua-
 miam sua lex/ est lex vite et lex spiritus.

Hinc iam spiritui/ non carni debitor esto.

Heres sic faciens: omnia vincit amor/

¶ Nihil ergo nūc damnatiōis est ijs qui sunt in Christo
 Iesu: qui nō fm̄ carnē ambulāt. Lex enim spūs vite in Chri-
 sto Iesu. liberauit me a lege peccati et mortis. Nam qđ im-
 possibile erat legi: in quo infirmabat̄ p̄ caruē: deus filiū suū
 b ij

Epistole.

mittens in similitudinē carnis peccati: et de peccato damnauit peccatū in carne. ut iustificatio legis impleret in nobis: qui nō scdm carnem ambulamus: sed fm spīritū. qui enim fm carnē sunt: que carnis sunt/sapiūt. qui vero fm spīritū sunt: que sunt spīritus/sentiūt. nam prudētia carnis: mors est. prudētia autē spīritus: vita et pax. ¶ Quoniam sapiētia carnis: inimica est deo. legi enī dei non est subiecta. nec enī potest. qui aut in carne sunt: deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis: sed in spīritu: si tamē spīritus dei habitat in vobis. Si quis autem spīritū Chriſti nō habet: hic non est eius. Si autē Chriſtus in vobis est: corpus quidē mortuū est propter peccatum: spīritus vero uiuit propter iustificationē. q si spūs eius qui suscitauit Iesum a mortuis habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Chriſtū a mortuis: uiuificabit et mortalia corpora v̄ra: ppter inhabitantē spīritum eius in vobis. Ergo fratres debitores sumus: nō carni ut fm carnē uiuamus. si enī fm carnē vixeritis: moriemini. si autē spū: facta carnis mortificaueritis: uiuetis. ¶ Qui cumq; cū spīritu dei agunt: ij sunt filij dei. Non enī accepistis spīritū seruitutis iterū in timore: sed accepistis spīritū adoptiōis filioꝝ: in q clamamus Abba pater. Ipse enī spūs testimoniū reddit spīritui n̄ro: q sumus filij dei. Si autē filij et heredes. heredes quidē dei: coheredes autē Chriſti. si tñ cōpatimur: ut et ḡlorificemur. ¶ Existimo enī: q nō sunt cōdigne passiōes hui⁹ t̄pis: ad futurā gloriā: q reuelabit in nobis. Nā expectatio creature: reuelationē filioꝝ dei expectat. Vanitati enī creatura subiecta est: nō volens: sed ppter eū:

qui subiecit eam in spe/qz et ipsa creatura liberabit a seruitu-
 re corruptionis/in libertate glorie filiorum dei. Scimus enim:
 qd ois creatura ingemiscit/et parturit vsqz adhuc. ¶ Nō so-
 lum aut illa: sed et nos ipsi primitias spūs habētes. et ipsi intra
 nos gemimus adoptionē filiorum dei: expectātes redēptionē
 corporis nostri. Spe enī salui facti sumus. Spes aut que vi-
 detur: nō est spes. nam qd videt quis: quid sperat? Si autē
 quod nō videmus/speramus: p patientiā expectam⁹. Simi-
 liter aut et spūs adiuvat infirmitatē nostrā. nam quid ore-
 mus (sicut oportet) nescimus: sed ipse spūs postulat pro no-
 bis/gemitibus inenarrabilibus. Qui aut scrutat⁹ corda: scit
 quid desideret spiritus. quia fin deum postulat pro sanctis.
 ¶ Scimus aut quoniā diligētibus deum/oīa cooperant⁹ in
 bonū: ijs qui fin ppositū vocati sunt sancti. Nā qd psciu-
 it et pdestinavit cōformes fieri imaginis filij sui. vt sit ipse pri-
 mogenitus in multis fratribus. quos aut pdestinavit: hos
 et vocauit. et qd vocauit: hos et iustificauit. quos aut iustifica-
 uit: illos et magnificauit. Quid ergo dicemus ad hec? Si de-
 us pro nobis: quis ptra nos? Qui etiā prio filio suo nō pe-
 percit sed pro nobis oībus tradidit illū. quomodo non etiā
 cū illo oīa nobis donauit? ¶ Quis accusabit aduersus elec-
 tos dei? Deus qui iustificat. Quis est qui cōdemnet? Chri-
 stus Iesus qui mortuus est: imo qui et resurrexit: qui est ad
 dexterā dei: qui etiā interpellat pro nobis. Quis ergo nos
 separabit a charitate Christi? Tribulatio/an angustia/an
 fames/an nuditas/an periculū/an psecutio/an gladius? Si-
 cut scriptū est. Quia ppter te mortificamur tota die: estima-

ex operibus: sed ex vocante dictū est ei: qz maior seruiet mi-
nori: sicut scriptū est. Iacob dilexi: Esau autem odio habui.

¶ Quid ergo dicemus? Nūquid iniquitas apud deū? Absit.

¶ Moysi enī dicit. Miserebor cui misertus sum: et misericordiam p-
stabo cui miserebor. Igit nō volētis neqz curretis: sed mise-

rentis est dei. Dicit enim scriptura Pharaoni. Quia in hoc
ipm exultauit te: vt ostendā in te virtutē meā: et vt annunciet

nomē meū in vniuersa terra. Ergo cui vult miseretur: et que
vult indurat. **¶** Dicit itaqz mihi. Quid adhuc querit? Vo-

luntati enī eius quis resistit? **¶** Homo tu quis es: qui respo-
ndes deo? Nūquid dicit figmentū ei qui se finxit: qd me fen-

cisti sic? An nō habet potestātē figulus luti: ex eadē massa fa-
cere: aliud quidē vas in honore: aliud vero in contumeliā?

Quod si deus volēs ostēdere irā: et notā facere potentia suā
sustinuit in multa paciētia: vasa ire apta in interitū: vt ostē-

deret diuitias glorię sue in vasa misericordię que pparauit
in gloriā. **¶** Quos vocauit: nō solū ex iudeis: sed etiā ex

gentibus: sicut in Psē dicit. Vocabo nō plebē meam: plebē
meam: et nō dilectā dilectam: et nō misericordiā consecutam:

misericordiā consecutam. Et erit in loco vbi dictum est eis.
Non plebs mea vos: ibi vocabunt filij dei vini. Esaias autē

damat pro israel. Si fuerit numerus filioz israel tanqz are-
na maris: reliquie salue fient. Verbum autem consumans:

et abbrevians in equitate. quia verbū breuiatū faciet domi-
nus super terram. Et sicut predixit Esaias. Nisi dominus

sabaoth reliquisset nobis semē: sicut Sodoma facti essem?
et sicut Gomorra similes fuissēmus. Quid ergo dicemus?

Epistole

De gentes que nō sectabant iusticiam/apprehenderūt iusticiam:iusticiam autē que ex fide est. Israel verō sectando legē iusticie:in legem iusticie nō peruenit. Quare:Quia nō ex fide:sed quasi ex operibus. Offenderūt enī in lapidem offensionis:sicut scriptū est. Ecce pono in Sion lapidē offensionis:z petra scandaliz:z oīs qui credit in eum: nō confundet.

Lap. Decimum.

CL. S. Orat Apostolus pro iudeis:ostendēs q iusticia faciens dignum vita eterna:solū ex lege z fide Christi.

**Finis legis adest Christus:cui pectore z ore
Creoitur:est toto cuius in orbe sonus.**

Fratres:volūtas quidē cordis mei z obsecratio ad deū:fit pro illis in salutem. Testimoniū enim perhibeo illis q emulationē quidē dei habent:sed nō fin scientiā. Ignorantes enim iusticiā dei:z suam querentes statuere: iusticie dei nō sunt subiecti. finis enim legis Christus: ad iusticiam omni credenti. Moyses enim scripsit: quoniā iusticiam que ex lege est: qui fecerit homo/viuat in ea. que autē ex fide est iusticia: sic dicit. Ne dixeris in corde tuo quis ascēdet in celum: id est Christū deducere. aut quis descēdet in abyssum? hoc est Christū a mortuis reuocare. Sed quid dicit scriptura? Prope est verbū in ore tuo z ī corde tuo. Hoc est verbū fidei: quod predicamus. qz si cōfitearis in ore tuo dñm Jesum: z in corde tuo credideris/ qz deus illū suscitauit a mortuis: saluus eris. corde enī creditur ad iusticiam: ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura. Omnis qui credit in illum/ non confundetur. Non enim est distinctio iudei z greci. nam idē dñs omnium: diues in oēs: qui inuo-

cant illum. omnis enim/ quicumq; inuocauerit nomen dñi.
 saluus erit. Quomodo ergo inuocabūt: in quē nō crediderunt:
 Aut quomodo credent ei: quem nō audierunt? Quo-
 modo autē audient sine predicāte? Quomodo verō predica-
 bunt nisi mittātur? Sicut scriptū est. Quā speciosi pedes euā-
 gelizantiū pacem: euangelizantiū bonā. Sed non oēs obe-
 diunt euangelio. Esaias enim dicit. Dñe: quis credidit audi-
 tui nostro? Ergo fides ex auditu: auditus autē per verbum
 Christi. Sed dico: nunquid nō audierūt? Et quidem. in oēm
 terram exiit sonus eoz: et in fines orbis terre verba eoz.
 Sed dico: nunquid israel nō cognouit? Primus Moyses
 dicit. Ego ad emulationē vos adducam in nō gentē: in gen-
 tem insipientē in iram vos mittā. Esaias autē audet & dicit.
 Inuentus sum a non querētibus me: palam apparui ijs qui
 me nō interrogabāt. Ad israel autē dicit. Tota die expandi
 manus meas ad populū nō credentē: sed & tradicentē mibi.

Cap. vndecimū.

CL. S. Reprimat apostolus insultationē gentiliū cōtra
 iudeos: & ponit iudeoz presentē execrationē: & concludit in
 profunditas sapiētie diuine.

Lumen cum ramis cecidit pro parte: salutem

Alta dei reddent: magnaq; iudicia.

Itē ergo: nunquid deus repulit populum suum? Absit.
 Nam & ego israelita sum: ex semine Abrahā: de tribu Ben-
 amin. Non repulit deus plebem suam quā presciuit. An ne-
 scitis in helia quid dicit scriptura: quēadmodū interpellat
 deum aduersum israel? Dñe prophetas tuos occiderūt: ab-
 taria tua suffoderūt: & ego relictus sum solus: & querūt anti-

Epistole

1 elia

mam meam. Sed quid dicit illi diuinum responsum? Reli-
qui mihi septem milia viros: qui non curauerunt genua an-
te Baal. Sic ergo et in hoc tempore: reliquie fm electione
gratie dei. salue facte sunt. Si autem gratia: iam non ex ope-
ribus. Alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo? Quod
querebat israel: hoc non est consecutus. electio autem consecuta
est. ceteri vero excecati sunt: sicut scriptum est. Deoit illis de-
us spiritum copunctionis: oculos vt non videant: et aures vt
non audiant vsq; in hodiernum diem. Et dauid dicit. Fiat
mensa eorum coram ipsis in laqueum: et in captionem et in scandal-
lum: et in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne vide-
ant: et dorsum eorum semper incurua. Dico ergo: nunquid
sic offenderunt vt caderent? Absit. Sed illorum delicto salus
gentibus: vt illos emularentur. Q. si delictum illorum diui-
tie sunt mundi: et diminutio eorum diuitie gentium. quan-
tomagis plenitudo eorum? Vobis enim dico gentibus: quod
quidem ego sum gentium apostolus: ministerium meum bono-
rificabo: si quo modo ad emulandum prouocem carnem me-
am: et saluos faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum:
reconciliatio est mundi: que assumptio: nisi vita ex mortuis?
Q. si delibatio sancta est: et massa. et si radix sancta: et rami.

Q. si aliqui ex ramis fracti sunt: tu autem cum oleaster es:
scis: insertus es in illis: et socinus radicis et pinguedinis oliue
factus es: noli gloriari aduersus ramos. Q. si gloriaris: non
tu radicem portas: sed radicem te. Dicis ergo. Fracti sunt ra-
mi vt ego inserar. Bene. Propter incredulitatem fracti sunt:
tu autem fide stas. Noli altum sapere: sed time. si enim deus na-

Submissis hinc alia proposita sunt. Si autem iustitiam dicitur nisi per rem me-
horis. go gerit et si iudicauerit. Et quod dicitur sunt iudici

ruralibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. Vide
 ergo bonitatem et severitatem dei in eos quidē qui cecide-
 runt: severitatem in te autē bonitatem dei: si permanseris
 in bonitate. Alioquin et tu excideris. Sed et illi: si non per-
 manserunt in incredulitate: inserentur. potens est enim deus
 iterum inserere illos. Nam si et tu ex naturali excisus es ole-
 astro: et contra naturam insertus es in bonam oliuam: quan-
 tomagis qui secundum naturam inserentur sue olive? Et nolo enim
 vos ignorare fratres mysteriū hoc: ut non sitis vobis ipsis
 sapientes. quia cecitas ex parte cōtingit in israel: donec plen-
 itudo gentium intraret: et sic omnis israel saluus fieret.
 sicut scriptum est. Veniet ex Sion: qui cripiat et auertat
 impietatem ab Jacob. Et hoc illis a me testamentum: cum
 abstulero peccata eorum. Secundum euangelium quidem inimi-
 ci propter secundam electionem autem charissimi propter
 patres. Siue penitentia enim: sunt dona et vocatio dei. Si-
 cut enim aliquando et vos non credidistis deo: nunc autem
 misericordiam consecuti estis propter incredulitatē illorū:
 ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiā: ut
 et ipsi misericordiā cōsequantur. Cōdixit enim deus om-
 nia in incredulitate: ut omnium misereatur. Et O altitudo
 diuitiarum sapientie et scientie dei: quā incōprehensibilia sunt
 iudicia eius: et inuestigabiles vię eius. quis enim cognovit
 sensum domini: aut quis consiliarius eius fuit: aut quis pri-
 or dedit illi: et retribuetur ei? Quoniam ex ipso: et per ip-
 sum: et in ipso sunt omnia. ipsi gloria in secula seculorum
 Amen.

Epistole

Cap. duodecimū.

C. S. Instruit Apostolus Romanos tā in his que sunt ad deum: q̄ in his que sunt ad proximum.

Munda sit hostia: sancta: placens: Christi quoq; mēbra Dona dei seruent: alterutrūq; iuuent.

Obscuro itaq; vos fratres per misericordiam dei: vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuētē: sanctam: deo placentem: rationabile obsequiū vestrū. Et nolite cōformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus vestri: vt probetis que sit volūtas dei bona: z beneplacēs: z perfecta. Dico enim (per gratiam que data est mihi) oībus qui sunt inter vos: nō plus sapere q̄ oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem: z vnicuiq; sicut deus diuisit mensurā fidei. **C** Sicut

enim in vno corpore multa mēbra habemus: oīa autē mēbra nō eundē actum habēt: ita multi vnū corpus sumus i Christi: singuli autē alter alterius mēbra: habētes autē donatōes scdm gratiā (que data est nobis) differētes. siue pphetiam: scdm rationē fidei. siue ministeriū in ministrādo. siue qui docet: in doctrina: qui exhortat: in exhortādo. qui tribuit in simplicitate. qui preest: i sollicitudine. q̄ miseret: in hilaritate. dilectio: siue simulatione. odiētes malum: adherentes bono. charitatem fraternitatis inuicem diligentes: honore inuicē prēmētēs. sollicitudine non pigri: spiritu seruētes domino seruētes: spe gaudentes. in tribulatione patientes: orationi instantes. necessitatibus sanctorū cōmunicantes: hospitalitatē sectantes. **C** Benedicite persequētibus vos. Benedicite: z nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus: flere cum flentibus. Joīpsum inuicē sentētes: nō alta sapiē

tes: sed humilibus cōsentientes. nolite esse prudentes apud
 vosmetipsos. nulli malū pro malo reddētes: prouidētes bo-
 na: nō tantū coram deo: sed etiā coram oībus hoībus. si fieri
 rī potest (quod ex vobis est) cum oībus hoībus pacem habē-
 tes. Non vosmetipsos defendētes charissimī: sed date locū
 ire. sicut scriptū est. Vili vindictā: et ego retribuā: dicit dñs
 Sed et si esurierit inimicus tuus: ciba illū: si sitit: potum da
 illi. hoc enī faciēs: carbonēs ignis congeres sup caput eius.
 Moli vinci a malo: sed vince in bono malum.

Cap. decimūtertium.

C. S. Docet Apostolus minores obedire superioribus p
 subuentionem et dilectionem.

Mosq; subesse monet gladio: cunctos et amare:

Et prope nostra salus: reijce noctis opus.

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.
 nō est enim potestas nisi a deo. que aut sunt a deo: ordinata

sunt. itaq; qui resistit potestati: dei ordinationi resistit. qui

aut resistunt: ipsi sibi damnationē acquirūt. nam principes

nō sunt timori boni operis: sed mali. Vis autem nō timere

potestatē? Bonū fac: et habebis laudem ex illa. dei enim mi-

nister est tibi in bonū. Si autem malū feceris: time. non enī

sine causa gladium portat. dei enim minister est: vindex in

iram: ei qui male agit. ideoq; necessitate subditi estote:

non solum propter iram: sed etiam ppter conscientiā. Ideo

enim et tributa prestatis. ministri enim dei sunt: in hoc ipm

seruientes. Reddite ergo oībus debita. cui tributū/ tributū.

cui vectigal/ vectigal. cui timorem/ timorē. cui honorē/ hono-

rem. **C** Memini quicq; debeatis: nisi vt inuicem diligatis.

Epistole.

qui enim diligit proximum legem implevit. Nam non adulterabis/non occides/non furaberis/non falsum testimonium dices/non concupisces. et si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi: malum non operatur. Plenitudo ergo legis: est dilectio. Et hoc sciens tempus: quia hora est iam nos de somno surgere. nunc enim propior est nostra salus: quam cum credidimus. nunc precessit: dies autem appropinquavit. Abijcimus ergo opera tenebrarum: et induamur arma lucis: sic ut in die honeste ambulemus: non in comestationibus et ebrietatibus non in cubilibus et impudicijs: non in contentione et emulatione. Sed induimini dominum Iesum Christum: et carnis curam ne feceritis in desiderijs.

Cap. decimumquartum.

C. S. Apostolus maiores hortatur ne inferiores contemnant aut eos scandalizent: sed eos pacifice edificent.

Omnis manducans laudat tibi non moreris: nec unus/non sperans ante tribunal eris.

Infirmum autem in fide assumite: non in disceptationibus cogitationum. Alius enim credit manducare se omnia. qui autem infirmus est: holus manducet. Is qui manducat: non manducantem non spernat: et qui non manducat: manducantem non iudicat. deus enim illum assumpsit. Tu quis es qui iudicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit: stabit autem potens est enim deus statuere illum. Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem. Unusquisque i suo sensu abijdet. Qui sapit diem: domino sapit: et qui manducat: domino manducat. gratias enim agit deo. Et qui non manducat: domino non manducat: et gratias

agit deo. Nemo enim nostrum sibi vivit: et nemo sibi moritur.
 siue enim vivimus: domino vivimus. siue morimur: domino morimur.
 siue ergo vivimus: siue morimur: domini sumus. In hoc enim
 Christus mortuus est: et resurrexit: ut et vivorum et mortuorum
 dominetur. Tu autem quid iudicas fratrem tuum: aut tu quare
 spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal
 Christi. scriptum est enim. Vultus ego dicit dominus: quoniam mihi
 bi flectetur omne genu: et omnis lingua confitebitur deo. Itaque
 unusquisque nostrum pro se rationem reddet deo. Non ergo am-
 plius invicem iudicemus. sed hoc iudicate magis: ne ponatis
 offendiculum fratri vel scandalum. Scio et confido in domino Iesu:
 quod nihil commune per ipsum: nisi ei qui existimat quid commune
 esse: illi commune est. Si enim propter cibum frater tuus contri-
 statur: iam non secundum fidem charitatem ambulas. noli cibo tuo illi per-
 dere pro quo Christus mortuus est. Non ergo blasphemetur
 bonum nostrum. Non est enim regnum dei esca et potus: sed iusti-
 tia: et pax: et gaudium in spiritu sancto. qui enim in hoc servit
 Christo: placet deo: et probatus est hominibus. Itaque que pacis
 sunt sectemur: et que edificationis sunt: invicem custodiamus.
 Noli propter escam destruere opus dei. omnia quidem sunt
 munda: sed malum est homini qui per offendiculum manducat.
 Bonum est non manducare carnem et non bibere vinum: neque in quo
 frater tuus offenditur aut scandalizatur aut infirmatur. Tu
 fidem quam habes penes te metipsum: habere coram deo. bea-
 tus qui non iudicat semetipsum: in eo quod probat. qui autem di-
 scernit: si manducaverit: damnatus est: quia non ex fide: om-
 ne autem quod non est ex fide: peccatum est.

Epistole.

Cap. decimumquintū.

T C. S. hortat maiores Apostolus vt infirmos sustineat
z eos in bonū promoueat: ac se excusat Apostolus cur Ro
manos corporaliter nō visitauit.

Paulus z ad nostram doctrinam scripta resumit
Post gentes doctas / Roma patebit ei.

D Ebeamus autē nos firmiores: imbecillitates infirmoz
sustinere: z nō nobis placere. Vnusquisq; vestrum proximo
suo placeat in bonū ad edificationē. Etenim Christus non
sibi placuit: sed sicut scriptū est. impropria impropertū
tibi ceciderūt sup me. quēcūq; enim scripta sunt / ad nostrā
doctrinā scripta sunt: vt per paciētiam z solatione n scri
pturarum / spem habeamus. Deus aut paciētiē z solatiū det
vobis idipsum sapere in alterutrum: fm Iesum Christū: vt
vniūmes / vno ore honorificetis deum z patrem dñi nostri
Iesu Christi. Propter qđ suscipite inimicē: sicut z Christus
suscepit vos in honorē dei. Dico enim Christū Iesum / mini
strum fuisse circūcisionis ppter veritatē dei: ad pfirmandas
promissiones patrū. gentes aut sup miscōia honorare deū:
sicut scriptū est. Propterea cōfitebor tibi in gentibus dñe:
z nomini tuo cantabo. Et iterū dicit. Et amini gentes cū
plebe eius. Et iterū. Laudate oēs gentes dñm: z magnifica
te eum oēs populi. Et rursus. Esaias ait. Erit radix Jesse: z
qui exurget regere gentes: in eū gentes sperabūt. Deus aut
spei / repleat vos omni gaudio z pace in credēdo: vt abūde
tis in spe z virtute spiritussancti. Certus sum autē fratres
mei: z ego ipse de vobis: quoniā et ipsi pleni estis dilectione:
repleti omni sciētia: ita vt possitis alterutrū monere. Audia
tius

tius autem scripsi vobis fratres ex parte/tanq̃ in memoriam
 vos reducens. propter gratiam que est data mihi a deo: vt
 sim minister Christi Iesu in gētibus/sanctificans euangeliū
 dei: vt fiat oblatio gentiū accepta et sanctificata in spūsan-
 cto. Habeo igiſ gloriam in Christo Iesu ad deum. Non enī
 audeo aliquid loqui eoz que per me non efficit Christus. in
 obedientiā gentium/in verbo et factis: in virtute signoz et
 prodigioz: in virtute spiritus sancti. ita vt ab Hierusalē per
 circuitū vsq; ad Illyricū repleuerim euangeliū Christi. Sic
 autē predicauī euangeliū hoc: nō vt nominatus est Christus:
 ne super alienū fundamentū edificarē; sed sicut scriptū est.
 Quoniam quibus nō est annuntiātū de eo videbunt: et qui
 nō audierūt de eo: intelligēt. **A** Propter quod et impediē-
 bar plurimū venire ad vos: et prohibitus sum vsq; adhuc.
 Nūc vero vltorius locū nō habēs in his regionibus: cupidi-
 tatem autē habēs veniendi ad vos ex multis iam precedētī-
 bus annis: cū in Hispaniam p̄ficisci cepero: spero q̃ preteri-
 cis videam vos: et a vobis deducar illuc: si vobis primum ex
 parte fructus fuero. Nūc igiſ p̄ficiscar in Hierusalē mini-
 strare sanctis. Probauerūt enī Macedonia et Achaia colla-
 tionem aliquā facere in pauperes sanctorū qui sunt in Hier-
 usalē. Placuit enī eis: et debitores sunt eoz. Nam si spū-
 alium eoz participes facti sunt gentiles: debēt et in carnali-
 bus ministrare eis. Hoc igiſ cum cōsumauero: et assignaue-
 ro eis fructū hūc: per vos p̄ficiscar in Hispaniā. Scio autē
 quomā veniens ad vos: in abundantiā benedictiois Christi
 veniam. Obsecro ergo vos fratres per dñm nostrū Iesum

Christū ⁊ per charitatē sanctisq[ue] p[er]is. vt adiunctis me in o[mn]i
 nibus v[ost]ris pro me ad deū. vt liberer ab infidelibus qui sunt
 in iudea: ⁊ obsequij mei oblatio accepta fiat in Iherusalem
 sitis: vt veniā ad vos in gaudij p[er] voluntatē dei: et refrige
 rer vobiscū. Deus autē pacis: sit cū o[mn]ibus vobis. Amen.

¶ C. S. Proponit Apostolus quedam exempla bonorū ho-
minū ad unitandū: et ad pericueraandū inuocit. Quos hic commendat Romanis: querito libro
Quosq; salutat ibi: pseudo cauere monet.

Admittendo autē vobis Phœben sororē nostrā: quę est
in ministerio ecclesię/quę est Tēchris: vt eam suscipiatis in
dño: digne sanctis: z assistatis ei in quocūq; negotio vestri
indiguerit. Etenim ipsa quocq; assistit multis: et mihi ipsi.
Salutate Priscā z Aquilā adiutores meos in Christo Jesu
(qui pro ania mea suas ceruices supposuerūt. quibus non
solū ego grās ago: sed z cunctę ecclesię gentiū) z domesticę
ecclesię eorū. Salutate Ephenetū dilectū mihi: qui est prīmi
tius ecclesię Asię in Christo Jesu. Salutate Mariam que
multum laborauit in vobis. Salutate Andronicū z Juliam
cognatos z cōcaptiuos meos: qui sunt nobiles in apostolis:
qui et ante me fuerūt in Christo Jesu. Salutate Ampliatū
dilectissimū mihi in dño. Salutate Urbanum adiutorem
nostrū in Christo Jesu: z Stachin dilectū meum. Saluta
te Appellemen probum in Christo. Salutate eos qui sunt ex
Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatū meum.
Salutate eos qui sunt ex Marcisci domo: qui sunt in dño.
Salutate Tripbenam z Triphosam: qui laborant in dño.

Salutate Persidā charissimā: que multū laborauit in dñō

Salutate Rufum electum in dñō: et matrem eius et meam.

Salutate Asineretū et Oblegontā, Hermem Patrobam,

Hermam: et qui cū eis sunt fratres. Salutate Philologū et

Juliam: Mercuri et sororē eius: et Olympiadē: et oēs qui cum

eis sunt sanctos. Salutate inuicē i osculo sancto. Salutar

vos oēs ecclesie Christi. ¶ Rogo aut vos fratres: vt obser

uetis eos qui dissensiōes et offendicula preter doctrinā quā

vos didicistis faciūt: et declinate ab illis. huiusmodi enim

Christo dñō nostro nō seruiūt: sed suo ventri: et per dulces

sermōnes et benedictiōes: seducunt corda innocentium. Ve

stra enim obediētia in omī loco diuulgata est. Gaudeo igit

in vobis: sed volo vos sapientes esse in bono: et simplices in

malo. Deus aut pacis cōterat sathanā sub pedibus vestris

velociter. Gratia dñi nostri Iesu Christi vobiscū. Salutat

vos Timotheus adiutor meus: et Lucius et Jason et So

sipater cognati mei. Saluto vos ego tertius: qui scripsi epi

stolam hāc in dñō. Salutat vos Caius hospes meus: et vni

uer sa ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis et q̄r

tus frater. Gratia dñi nostri Iesu Christi cū oībus vobis.

Amen. Et aut qui potēs est vos cōfirmare iuxta euangeliū

meū: et predicationē Iesu Christi: fm reuelationē mysterij

tēporibus eternis tacti: quod nūc patefactū est p scriptu

ras prophetarū fm preceptū eterni dei ad obediētiā fidei

in cūctis gentibus cogniti: soli sapiēti deo per Iesum Chri

stum: cui honor et gloria in secula seculorū. Amen.

¶ Epistola Pauli ad Romanos finit.

Epistola

Prologus in Epistolā primā ad Corinthiōs Incipit.

Epistola prima ad Corinthios: multas causas diuersas
q̃s cōplectitur. Quarū partim relatione fratrum cogno
uit Apostolus. Partim ipsorū Corinthiorū sunt litteris in
dicatē. Nonnullas vero pro officij sui cura: aut ordinat aut
emendat: & varijs curatioibus medetur diuersa infirmitate
languētibus. Nam apud eos primū curā dissensionis vici

Argumentū incipit.

A Quinthy sunt Achaia: et hi similiter ab Apostolo audi-
erunt verby veritatis: et subieci sunt multifarie a falsis
apostolis. Quia a Philosophie verbosa eloquentia alij se-
cta legis iudaice inducti sunt. Hos reuocat Apostolus ad

Ad Corinthios prima rix

veram fidem & euangelicā sapientiā: scribens eis ab Epheso
per Timotheū discipulū suū.

Argumenti finis.

Epistola Pauli ad Corinthios Prima incipit.

Cap. primum.

C. S. Laudat Corinthios Apostolus ad concordia hoz
tatur illos qui dicunt se baptizatos a diuersis: & q̄ deus stul
tam fecerit sapientiam huius mundi.

Ad cor. prima mouet pacē: mala schismata damnat.

Perditur & sapiens: stulticia est crucis hic.

Paulus vocatus apostolus Jesu Christi per voluntate
tem dei: & Sosthenes frater: ecclesie dei que est Co

rinthi: sanctificatis in Christo Jesu: vocatis sanctis: cū oī
bus qui inuocant nomē dñi nostri Jesu Christi: in omni lo

co ipsoꝝ et nostro: gratia vobis & pax a deo patre nostro: &

dño Jesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro vobis: in

gratia dei que data est vobis in Christo Jesu. quia in oībus

diuites facti estis in illo: in omni verbo & in omni sciētia: si

ent testimoniū Christi confirmatū est in vobis: ita vt nihil

vobis desit in ylla gratia: expectatibus reuelationē dñi no

stri Jesu Christi. qui & cōfirmabit vos vsq; in finem sine cri

mine: in die aduentus dñi nostri Jesu Christi. Fidelis deus:

per quem vocati estis in societate filij eius Jesu Christi dñi

nostri. Obsecro autē vos fratres per nomen dñi nostri Jesu

Christi: vt iō ipsum dicatis oēs: & nō sint in vobis schismata.

Sitis autē perfecti in eodē sensu: & in eadē sciētia. Signi

ficatum est enim mihi de vobis fratres mei: ab ijs qui sunt

Epistola.

Ego autem Ego

in illa vna

disponitur in agi

has 1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

Choruto

ad hoc primum

1100

^{in p[er]sonis p[er]fectis}
 nō gloriē omnis caro in p[er]spectu eius. Ex ipso autē vos estis
^{in baptis[m]o}
 in Christo Iesu: qui factus est nobis sapientia a deo et iusti-
^{in baptis[m]o}
 cia et sanctificatio et redemptio. ut (quē admodū scriptū est):
^{in baptis[m]o}
 qui gloriatur in domino gloriatur.

Cap. secundum.

¶ C. S. Ostendit apostolus se apud Corinthios non vsum
fuisse excellentia secularis sermonis: quia utendū est inter p
fectos/qui possint ea capere: ut sunt homines spirituales.

Doce huiusmodi Christū Paulus docet: et crucifixū:

Preparat/atq; dabit / spiritus omnia scit.

E T ego cū venissem ad vos fratres: veni nō in sublimi-
tate sermonis: aut sapiētie: annuncians vobis testimonium

Christi. nō enī iudicavi me scire aliquis inter vos nisi Iesus

Christū et hunc crucifixū. Et ego in infirmitate et timore

et tremore multo. ^{¶ anglicus iudeus} *Et ego in infirmitate et timore*

et tremore multo fui apud vos: et sermo meus ⁊ predicatio

mea: non in persuasibilibus humane sapientie verbis: sed in

offensione spiritus et virtutis: vt fides vestra non sit in sa

pietia hominā: sed in virtute dei. Sapientiā aut loquimur

inter perfectos. sapientiā vero nō huius seculi: sed principii

pum huius seculi, qui destruentur, sicut laqueum super aquam.
 et qui est de deo

... qui deus est. sed loquuntur dei sapientia

In mysterio que abscondita est. quā predestinavit deus ante

secula in gloriā nostrā: quā nemo principū huius seculi cogit

nouit. si enī cognouissent: nunq̃s dñm glorie crucifixissent.

ficut scriptū est. quod oculus nō vidit: nec auris audiuit: nec

in cor hominis ascendit: que preparavit deus: ut qui diligunt

¶ Item de la mort de la Reine Marguerite, qui fut
le 27. d'Avril l'an 1574. Elle mourut de la peste
à Paris, âgée de 34. ans, et fut enterrée au
Château de Vincennes, le 29. d'Avril.

regnales

A T ego fratres nō potui vobis loqui quasi spiritualib⁹
sed quasi carnalibus: Tanq̃ parvulis in Christo: lac vobis
potū dedi: nō escam. non dū enī poteratis. sed nec nunc qui-
dem potestis. Adhuc enim carnales estis. Cū enī sit inter
vos zelus ⁊ cōtentio: nōne carnales estis: ⁊ sī hominē am-
bularis: Cum enī quis dicat: ego quidē sum Pauli: alius au-
tem ego Apollos: nōne homines estis: Quid igit est Apollos:
quid vero Paulus: Ministri ei⁹ qui credidistis. Et unicuiq̃
sicut dñs dedit. Ego plātavi/ Apollos rigavit: sed deus nūc
incrementū dedit. Ita q̃ neq; qui plantat est aliquid: neq;
qui rigat: sed qui incrementū dat deus. Qui plantat autē et
qui rigat vni sunt. Unusquisq; autē propriā mercedē acci-
piet

iii.

Sitq; peripsēma, & coitur/atq; sitit.

[illegible]

Epistola

Sic nos existimet homo: vt ministros Christi / & dispensatores ministerioꝝ dei. **H**ic iam querit inter dispensatores: vt fidelis quis inueniatur. **M**ihi autē pro minimo est: vt a vobis iudicer / aut ab hūano die. **S**ed neq; meipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificor sum. **Q**ui autē iudicat me / dñs est. **I**taque nolite atē tēpus iudicare quoadusq; veniat dñs qui & illuminabit abscondita tenebrarū / & manifestabit cōsilia cordiū: & tūc laus erit vnicuiq; a deo. **H**ec aut fratres trāsfigurauit in me & Apollo propter vos. **V**t in vobis discatis ne (sup̄a q̄ scriptū est) vnus aduersus alterū infletur pro alio. **Q**uis enim te discernit? **Q**uid autē habes: quod nō accepisti? **S**i autē accepisti: quid gloriaris quasi nō acceperis? **I**am saturati estis: iā diuites facti estis. **S**ine nobis regnatis: et vtinam regnetis: vt & nos vobiscū regnemus. **P**aro enim q̄ deus nos apostolos nouissimos ostendit: tanq̄ morti destinatos. qz spectaculū facti sumus mundo / & angelis & hoibz. **M**os stulti ppter Christū: vos autē prudētes in Christo. **N**os infirmi: vos autē fortes. **V**os nobiles: nos autē ignobiles. **V**sq; in hanc horā: & esuriimus & sitimus: & nudi sumus: & colaphis cedimur: & instabiles sumus: & laboramus operātes manibz nostris. **M**aledicimur & benedicimur. persecutionē patimur: & sustinemus. blasphemamur: & obsecramus. tanq̄ purgamenta huius mundi facti sumus: oīum peripsima vsq; adhuc. **N**ō vt cōfundam vos: **B**ec scribo: sed vt filios meos charissimos moneo. **I**am si decem milia pedagogoz habeatis in Christo: sed non multos patres. nam in Christo Iesu per euangeliū: ego vos ge-

vt in pace in uobis fiat uos ego

nui. Rogo ergo vos: imitatores mei estote: sicut et ego Christi.
 Ideo misi ad vos Timotheum: qui est filius meus charissimus et fidelis in domino. qui vos comonefaciat vias meas: que sunt in Christo Jesu: sicut ubique in omni ecclesia doceo. Tamen quod non venturus sum ad vos: sic inflati sunt quidam: veniam autem ad vos cito: si dominus voluerit: et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt: sed virtutem. Non enim in sermone est regnum dei: sed in virtute. Quid vultis: in virga veniam ad vos: an in charitate et spiritu mansuetudinis?

Cap. quintum.

Arguit Apulus fornicationis vitium: et penam adiungit: et radicem culpe reprehendit cum negligentia correctionis. Fermentum expurgate vetus: tribuitque nouercam. Proco qui durit. Qui foris est fugite.

Omnia audite inter vos fornicatio: et talis fornicatio qualis nec inter gentes: ita ut vxore patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis: et non magis luctu habuistis: ut tollat de medio vestrum qui hoc opus fecit? Ego quidem absens corpore: presens autem spiritu: iam iudicavi ut presens eum qui sic operatus est: in nomine domini nostri Jesu Christi: congregatis vobis et meo spiritu: cum virtute domini Jesu: tradere huiusmodi Sathane in interitum carnis: ut spiritus saluus sit in die domini nostri Jesu Christi. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum: totam massam corripit? Expurgate vetus fermentum: ut sitis noua conspersio: sicut estis azymi. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur: non in fermento veteri: neque in fermento malitie et nequitie: sed in azymis sinceritatis et veritatis. Scripsi vobis

Epistola.

9. quadrant

4. 2. rehabilitation

no volume

in epistola: ne commisceamini fornicarijs. non utiq; fornicarijs
huius mudi/aut auaris/aut rapacibus/aut Idolis ser-
uientibus: alioquin debueratis de hoc mundo erisse. Nunc
aut scripsi vobis: no commisceri. Si is qui frater nominat
inter vos est fornicator/aut auarus/aut idolis seruiens/aut
maledicus/aut ebriosus/aut rapax: cu huiusmodi nec cibum
sumere. quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudicare? Nonne
de ijs qui intus sunt: vos iudicatis? Nam eos qui foris sunt
deus iudicabit. Auferte malum ex vobisipfis.

Cap. sextum.

¶ C. S. Arguit Apostolus Corinthios de iudicijs coram
quibus litigabāt: ac causis quas inter se habebāt: ⁊ reuertit
ad fornicationis vitium redarguendū.

Cum fratre nūc fratrē prohibet cōtendere regnū
 Hīs claudit: templū qui maculant domini.

Adnot aliquis vestrum habens negocium aduersus alterum
iudicari apud iniquos et non apud sanctos? An nescitis: quoniam
sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur
mundus: indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis
quoniam angelos iudicabimus: quantomagis secularia? secu-
laria igitur iudicia si habueritis: contempnibiles qui sunt in
ecclesia: illos constituite ad iudicandum. Non verecundia ve-
stram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam: qui possit in-
dicare inter fratrem suum: sed frater cum fratre iudicio con-
tendit: et hoc apud infideles. Jam quidem omnino delictum
est in vobis: quia iudicia habetis inter vos. Quare non magis
iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?
Sed vos iniuriam facitis: et fraudatis et hoc fratribus.

An nescitis: quia unquam regnum dei non possidebunt? Nolite
errare: neque fornicarii / neque idolis seruientes / neque adulteri
neque molles / neque masculorum concubitores / neque fures / ne-
que auari / neque ebriosi / neque maledici / neque rapaces / regnum
dei possidebunt. Et hec aliquando quidem fuistis: sed abluti
estis: sed sanctificati estis: sed iustificati estis: in nomine domini
nostri Iesu Christi et in spiritu dei nostri. Omnia mihi li-
cent: sed non omnia expediunt. omnia mihi licent: sed ego
sub nullius redigar potestate. Eica ventri? venter escis: de-
us autem: hunc et hunc destruet. Corpus autem non fornicati-
oni: sed domino: et dominus corpori. Deus vero et dominus suscitauit
et nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniam cor-
pora vestra membra sunt Christi? Tollis ergo membra Chri-
sti: faciam membra meretricis: Absit. An nescitis: quoniam
qui adheret meretrici: vni corpus efficit? Erunt enim (inquit)
duo in carne vna. qui autem adheret domino: vnus spiritus est.
Fugite fornicationem. Omne enim peccatum: quodcumque fece-
rit homo: extra corpus est. qui autem fornicatur: in corpus suum
peccat. An nescitis quoniam membra vestra: templum sunt
spiritus sancti: qui in vobis est: quem habetis a deo: et non estis
vestri? Empti enim estis precio magno. glorificate et porta-
te deum in corpore vestro.

Cap. septimum.

¶ C. S. Instruit Corinthios matrimonium contrahentes:
ac deinceps matrimonium pro meliori bono fugientes: siue in
continetia virginali siue viduali.

Debita reddatis mutuo: nemoque relinquat
uxorem: maneat quisque: vocatus ut est.

Ald Corinthios prima xxiiij.

ambulet / 2 sicut in oibus ecclesijs doceo. Circūcisus aliquis
 vocatus est: nō adducat preputiū. In preputio aliquis voca-
 tus est: nō circūcīdatūr. circūcisio nihil est: 2 preputiū nihil
 est: sed observatio mandatorū dei. Unusquisq; in qua voca-
 tione vocatus est: in ea permaneat. Servus vocatus es: nō
 sit tibi cure. sed et si potes fieri liber: magis vtere. qui enim
 in dño vocatus est servus: libertus est domini. similiter qui
 liber vocatus est: servus est Christi. Precio empti estis: noli
 te fieri servi hominū. Unusquisq; ergo in quo vocatus est
 frater: in hoc permaneat apud deum. ¶ De virginibus au-
 tem preceptū dñi non habeo: consiliū autē do: tanq̃ miser-
 cordiā consecutus a deo: vt sum fidelis. Existimo enī hoc bo-
 num esse: ppter instantē necessitatē: quoniā bonū est homi-
 ni sic esse. Alligatus es vxori: noli querere solutionē. Solu-
 tus es ab vxore: noli querere vxorem. Si autē acceperis vxorē:
 rem: nō peccasti. Et si nupserit virgo: nō peccavit. tribulati-
 onem tñ carnis habebūt huiusmodi. Ego autē vobis parco.
 ¶ Hoc itaq; dico fratres. Tempus breue est. reliquū est: vt 2
 qui habēt vxores: tanq̃ nō habentes sint. 2 qui sient: tanq̃
 nō sientes. et qui gaudent: tanq̃ nō gaudētes. et qui emūt:
 tanq̃ nō possidētes. et qui vtūtur hoc mūdo: tanq̃ nō vrā-
 tur. preterit enim figura huius mundi. ¶ Volo autē vos si-
 ne sollicitudine esse. Qui sine vxore est: sollicitus est que dñi
 sunt: quomodo placeat deo. Qui autē cum vxore est: sollicitus
 est que sunt mūdi: quomodo placeat vxori: 2 diuisus est. Et
 mulier inupta 2 virgo cogitat que dñi sunt: vt sit sancta
 corpore 2 spiritu. que autē nupta est cogitat que sunt mūdi:

f. maiorem p[ro]p[ri]etate n[ost]ra m[un]do

rocy p d'asser g'merianz ce
runt ex heretis q's ad p'late
llaque esse videret eos qui
tunc no possunt
En quis

me dicit de msta. bz. vngm
 mlti pnt qntes aut qnta
 relati a pntibz p pnta
 ut qd appropri mlti vng
 et tradebant ad cruciati
 t doret. S. pntat pnt
 mlti de adultis vngibz, ha
 nt eas in mxtima a pnt
 sine uto possunt. Et qnt
 mlti, statim qntadad qnt
 az effa mltarem

Inte
cludit ne quis eschar melli
de de quibz qd eis gnu
lig esset / quia illi iam
scati sunt z legem m
cuq m tenet puto at
dubitare loquy ff qd mose
ne / Et dat qd de casta
pe de donis areopx

Родомъ рѣн

e pui aptos conuictos
 alijs pui quibz pmpat
 xelos qm ab eo nary
 ppat: quid pamaus sit de
 p dolores inter se pize
 dola uisib sunt hui ribi
 mendi pui p pui pui
 p uo pui a eos pize pui
 ite h p apt h pize
 et u nary pui pui pui
 de quibz qum eo de
 p pui pui pui pui
 in dolores pui pui
 ut dicit

Scire facit fastum: quod non electio format.
Suntq; idola nubil: sed deus vnus adest.

O E his aut que idolis sacrificant Scimus: quia oēs sciē-
tiā habemus. scientia inflat: charitas vero coificat. Si quis
aut se existimat scire aliquid: non oñ cognovit: quē admodū
oporteat eum scire. si quis aut diligit deus: hic cognitus est
est ab eo. De eis aut que idolis immolantur. Scimus quia
nihil est idolum in mundo: z q nullus deus nisi vnus. Nam
z si sunt qui dicunt di: siue in celo. siue in terra (siquidē sunt
dij multi: z dñi multi) nobis tamē vnus deus pater: ex quo

ut in firmos lucrificerem. Omnibus omnia factus sum. ut oēs
 facerem saluos. Omnia aut facio. propter euangelium. ut parti-
 ceps eius efficiar. Nescitis quod qui in stadio currunt. oēs qui-
 dem currunt. sed unus accipit praemium. Sic currite. ut concipe-
 hendatis. Omnis autem qui in agone contendit: ab oibus se
 abstinet. et illi quidem ut corruptibile coronam accipiant.
 nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro non quasi in in-
 certum. sic pugno non quasi aërem verberans: sed castigo
 corpus meum. et in servitutem redigo. ne forte cum alijs pre-
 dicauerim. ipse reprobus efficiar.

Cap. Decimum.

¶ C. S. Reprobat Apostolus participantes ex idolis: et do-
 cet quomodo videri sit. que immolantur idolis.

¶ Jam sub nube locat patres. et in mari perierunt.

¶ Demons et Christi mensa sit queque docet.

Nolo enim vos ignorare fratres: quoniam patres nostri oēs sub
 nube fuerunt. et oēs mare transierunt. et oēs in Moyse bapti-
 zati sunt in nube et in mari. et oēs eandem escam spiritalem
 manducauerunt. et oēs eundem potum spiritalem biberunt. bi-
 bebant autem de spiritali. consequenter eos petra. petra autem: erat
 Christus. Sed non in pluribus eorum. beneplacitum est deo. non
 prostrati sunt in deserto. Ille autem in figura facta sunt non
 strati. ut non simus concupiscentes malorum. sicut et illi concupierunt.
 neque idolatri efficiamini. sicut quidam ex ipsis quocumque
 scriptum est. Sedit populus manducare et bibere: et surrexerunt
 ludere. Neque fornicemur. sicut quidam ex ipsis fornicati sunt:
 et ceciderunt una die viginti tria milia. Neque tentemus Chri-
 stum. sicut quidam eorum tentaverunt. et a serpentibus perierunt.

Epistola.

Epistola deum

huius

Meq; murmuraueritis: sicut quidā eorū murmurauerunt: et perierūt ab exterminatore. Hec atū oīa in figura cōtingebant illis. scripta sunt autē qd cor̄ptionē nostram: in quos fines seculorū deuenērūt. Itaq; qui se existimat stare: videat ne cadat. Tentatio vos nō apprehendat: nisi humana. Fide

lis autē deus est: qui nō pacietur vos tētari supra id qd potestis: sed faciet etiam cū tentatiōe prouentū: vt possitis sustinere. Propter quod charissimi mihi: fugite ab idolozum cultura. Et prudētibus loquor: vōlipsis indicare quod dico.

Calix bñ dictionis cui benedicimus: nōne cōmunicatio sanguinis Christi est? Et panis quē frangimus: nōne participatio corporis dñi est? Quoniam vnus panis et vnū corpus multi sumus: oēs qui de vno pane et de vno calice participamus. Videte israel fm carnē. Nōne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo? Dico qd idolis immolatum sit aliquis: aut qd idolum sit aliquis? Sed que immolāt gētes: demonijs immolāt: et nō deo. Nolo aut vos socios fieri demonioz. Non potestis calicem dñi bibere: et calicē demonioz. Non potestis mensē dñi participes esse: et mēse demonioz. An emulamur dñm? Nūquid fortiores illo sumus? Oīa mibilibent: sed nō oīa expedit. Omnia mibi licent: sed nō oīa edificant. Nemo quod suū est querat: sed quod alterius. Omne quod in macello venit: māducate: nihil interrogantes ppter conscientiā. Dñi est terra: et plenitudo eius.

Si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

comunicare cum eo: ne quis vestrum sit participes eius. Sed si quis vocat vos in idoliū ad cenam: et vultis ire: oīe qd vobis apponit māducate: nihil interrogātes ppter conscientiam. Si quis aut dixerit hoc immolatum est idolis: nolite

of quid

9th March

bonis generis $\frac{1}{2}$ col in adha
diferentibus

Violens aptus in digne p[ro]p[ri]e
ad hunc modum utitur rebus

[Faint handwritten notes]

mini tabat² Ching / & Ching y
 Imperialia domine in hac

ut ap. subscriptis tenenda
quales omnes qui est

Prima 30. Novira loqui

banf eig. Hadronen vtra
... ..

sem errarem. p. qz mto
ambiguo qz oculto e

Et qd ad iurata pcedeb
it ut exeat ad pcedere

accedebant

1875

18

18

18

...

18

...notion of

Et que per ad hunc p[er]tinet
et per hunc hunc hunc hunc

Ad sepulchrum

1. *Chamaecyparis*
 2. *Juniperus*
 3. *Thuja*
 4. *Podocarpus*
 5. *Sciadopitys*
 6. *Widdowsonia*
 7. *Platycladus*
 8. *Sequoia*
 9. *Taxus*
 10. *Pinus*
 11. *Abies*
 12. *Larix*
 13. *Picea*
 14. *Prinos*
 15. *Podocarpus*
 16. *Sciadopitys*
 17. *Widdowsonia*
 18. *Platycladus*
 19. *Sequoia*
 20. *Taxus*
 21. *Pinus*
 22. *Abies*
 23. *Larix*
 24. *Picea*
 25. *Prinos*
 26. *Podocarpus*
 27. *Sciadopitys*
 28. *Widdowsonia*
 29. *Platycladus*
 30. *Sequoia*
 31. *Taxus*
 32. *Pinus*
 33. *Abies*
 34. *Larix*
 35. *Picea*
 36. *Prinos*
 37. *Podocarpus*
 38. *Sciadopitys*
 39. *Widdowsonia*
 40. *Platycladus*
 41. *Sequoia*
 42. *Taxus*
 43. *Pinus*
 44. *Abies*
 45. *Larix*
 46. *Picea*
 47. *Prinos*
 48. *Podocarpus*
 49. *Sciadopitys*
 50. *Widdowsonia*
 51. *Platycladus*
 52. *Sequoia*
 53. *Taxus*
 54. *Pinus*
 55. *Abies*
 56. *Larix*
 57. *Picea*
 58. *Prinos*
 59. *Podocarpus*
 60. *Sciadopitys*
 61. *Widdowsonia*
 62. *Platycladus*
 63. *Sequoia*
 64. *Taxus*
 65. *Pinus*
 66. *Abies*
 67. *Larix*
 68. *Picea*
 69. *Prinos*
 70. *Podocarpus*
 71. *Sciadopitys*
 72. *Widdowsonia*
 73. *Platycladus*
 74. *Sequoia*
 75. *Taxus*
 76. *Pinus*
 77. *Abies*
 78. *Larix*
 79. *Picea*
 80. *Prinos*
 81. *Podocarpus*
 82. *Sciadopitys*
 83. *Widdowsonia*
 84. *Platycladus*
 85. *Sequoia*
 86. *Taxus*
 87. *Pinus*
 88. *Abies*
 89. *Larix*
 90. *Picea*
 91. *Prinos*
 92. *Podocarpus*
 93. *Sciadopitys*
 94. *Widdowsonia*
 95. *Platycladus*
 96. *Sequoia*
 97. *Taxus*
 98. *Pinus*
 99. *Abies*
 100. *Larix*
 101. *Picea*
 102. *Prinos*
 103. *Podocarpus*
 104. *Sciadopitys*
 105. *Widdowsonia*
 106. *Platycladus*
 107. *Sequoia*
 108. *Taxus*
 109. *Pinus*
 110. *Abies*
 111. *Larix*
 112. *Picea*
 113. *Prinos*
 114. *Podocarpus*
 115. *Sciadopitys*
 116. *Widdowsonia*
 117. *Platycladus*
 118. *Sequoia*
 119. *Taxus*
 120. *Pinus*
 121. *Abies*
 122. *Larix*
 123. *Picea*
 124. *Prinos*
 125. *Podocarpus*
 126. *Sciadopitys*
 127. *Widdowsonia*
 128. *Platycladus*
 129. *Sequoia*
 130. *Taxus*
 131. *Pinus*
 132. *Abies*
 133. *Larix*
 134. *Picea*
 135. *Prinos*
 136. *Podocarpus*
 137. *Sciadopitys*
 138. *Widdowsonia*
 139. *Platycladus*
 140. *Sequoia*
 141. *Taxus*
 142. *Pinus*
 143. *Abies*
 144. *Larix*
 145. *Picea*
 146. *Prinos*
 147. *Podocarpus*
 148. *Sciadopitys*
 149. *Widdowsonia*
 150. *Platycladus*
 151. *Sequoia*
 152. *Taxus*
 153. *Pinus*
 154. *Abies*
 155. *Larix*
 156. *Picea*
 157. *Prinos*
 158. *Podocarpus*
 159. *Sciadopitys*
 160. *Widdowsonia*
 161. *Platycladus*
 162. *Sequoia*
 163. *Taxus*
 164. *Pinus*
 165. *Abies*
 166. *Larix*
 167. *Picea*
 168. *Prinos*
 169. *Podocarpus*
 170. *Sciadopitys*
 171. *Widdowsonia*
 172. *Platycladus*
 173. *Sequoia*
 174. *Taxus*
 175. *Pinus*
 176. *Abies*
 177. *Larix*
 178. *Picea*
 179. *Prinos*
 180. *Podocarpus*
 181. *Sciadopitys*
 182. *Widdowsonia*
 183. *Platycladus*
 184. *Sequoia*
 185. *Taxus*
 186. *Pinus*
 187. *Abies*
 188. *Larix*
 189. *Picea*
 190. *Prinos*
 191. *Podocarpus*
 192. *Sciadopitys*
 193. *Widdowsonia*
 194. *Platycladus*
 195. *Sequoia*
 196. *Taxus*
 197. *Pinus*
 198. *Abies*
 199. *Larix*
 200. *Picea*
 201. *Prinos*
 202. *Podocarpus*
 203. *Sciadopitys*
 204. *Widdowsonia*
 205. *Platycladus*
 206. *Sequoia*
 207. *Taxus*
 208. *Pinus*
 209. *Abies*
 210. *Larix*
 211. *Picea*
 212. *Prinos*
 213. *Podocarpus*
 214. *Sciadopitys*
 215. *Widdowsonia*
 216. *Platycladus*
 217. *Sequoia*
 218. *Taxus*
 219. *Pinus*
 220. *Abies*
 221. *Larix*
 222. *Picea*
 223. *Prinos*
 224. *Podocarpus*
 225. *Sciadopitys*
 226. *Widdowsonia*
 227. *Platycladus*
 228. *Sequoia*
 229. *Taxus*
 230. *Pinus*
 231. *Abies*
 232. *Larix*
 233. *Picea*
 234

gout hie dht / Tunc
deq a qum zphu ant

92. unter funderholz & nuss
holz aus hennelst. 1. 1. 1.

the soft & gentle way of it

of good for the state of the
of the good for the state of the

per a deo vobis
pudenter est

五

Primum quidē cōuenientibus vobis in ecclesiā : audio scissu-
 ras esse inter vos : et ex parte credo. Nam oportet et hereses
 esse : ut et qui probati sunt : manifesti fiant in vobis. Cōueni-
 entibus ergo vobis in vñum : iam nō esse dñicam cenam mā-
 ducare. Vnusquisq; enim suam cenam presumit ad mandu-
 candum. Et alius quidē esurit : alius autē ebrius est. Nūquid
 domos nō habetis ad manducandū et bibendū ? Aut ecclesiā
 dei contēnitis : et cōfurnitis eos qui nō habēt ? Quid dicam
 vobis ? Laudo vos in hoc : nō laudo. Ego enim accēpi a dño
 quod et tradiōi vobis / quoniā dñs Iesus in qua nocte tra-
 debatur : accepit panem / et gratias agens fregit / et dixit. Acci-
 pite et manducate. Hoc est corpus meū quod pro vobis tra-
 detur. hoc facite in meam cōmemorationem. Similiter et
 calicem : postq; cenauit dicens. Hic calix noui testamenti
 est : in meo sanguine. Hoc facite quotienscūq; bibetis : in me-
 am cōmemorationem. Quotienscūq; enī manducabitis pa-
 nem hunc / et calicem bibetis : mortem dñi annuntiabitis /
 donec veniat. Itaq; quicūq; manducauerit panem / et bibe-
 rit calicem dñi indigne : reus erit corporis et sanguinis dñi.

Ad Corinthios prima xxviii.

Prober autem seipsum homo: et sic de pane illo edat/et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit/non iudicans corpus domini. ideo inter vos multi infirmi/et imbecilles: et dormiunt multi. Quod si nosmetipsos iudicaremus/non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem: a domino corripimur/ut non cum hoc mundo damnemur. Itaque fratres mei/cum conuentio ad manducandum: inuicem expectate. Si quis cluit domi manducet/ut non in iudicium conueniatis. Cetera autem cum venero: disponam.

Cap. duodecimū.

Comendat Apostolus gratiam dei in generali/declarando conditione gratie gratis date/cōparando corpus ecclesie ad corpus nature.

Multiplicas dotes dat spiritus unus/et ut vult. Unum corpus enim mystica membra sumus.

De spūalibus autē: nolo vos ignorare fratres. Scitis autē qm cū gentes essetis: ad simulachra muta prout ducibamini entres. Ideo notū vobis facio: q nemo in spiritu dei loquens/dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere dñs Iesus: nisi in ipso. Diuisiones vero gratiarū sunt: idem aut spiritus. et diuisiones ministratiōnū sunt: idem aut dñs. Et diuisiones operationū sunt: idem vero deus/qui operatur oia in omnibus. unicuique autē datur manifestatio spiritus: ad vtilitatē. Alij quidem: per spiritū datur sermo sapientie. alij aut: sermo scientie: scilicet quidē spiritū. Alteri fides: in eodem spiritu. alij gratia sanitatū in vno spiritu. alij: operatio virtutum. alij: prophetia. alij: discretio spirituum. alij: genera

Epistola.

linguarū. alij interpretatio sermonū. Nec autē oīa operatur
vīus atq; idem spūs: diuidēs singulis prout vult. Sicut enī
corpus vñū est/ z mēbra habet multa: oīa autē mēbra corporis
cum sint multa: vñū tamē corpus sunt: ita et Chriſtus.
Etenim in vno spiritu: oēs nos in vñum corpus baptizati
sumus/ siue iudei siue gentiles/ siue serui/ siue liberi: z omnes
vno spiritu potati sumus. Nam et corpus: nō est vñum mē-
brum/ sed multa: si dixerit pes: quonīā nō sum manus: nō
sum de corpore: nō ideo nō est de corpore. Et si dixerit
auris/ quonīā nō sum oculus: nō sum de corpore: nō ideo
nō est de corpore. Si totū corpus oculus: vbi auditus? Si
totum auditus: vbi odoratus? Nunc autē posuit deus mem-
bra: vñūquodq; eorū in corpore sicut voluit. Quod si essent oīa
vñum membrū: vbi corpus? Nunc autē multa: quidē mēbra:
vñum autē corpus. Non potest autem dicere oculus manni/
opera tua nō indigeo: aut iterū caput pedibus: nō estis mi-
hi necessarij. sed multo magis que vident mēbra corporis
infirmitiora esse: necessariora sunt. Et que putamus ignobi-
liora mēbra esse corporis: his honorē abundantiorē circum-
damus. Et que inhonesta sunt nostra: abundantiorē hono-
ratem habēt. honesta autē nostra: nullius egent. Sed deus
reperauit corpus/ ei (cui deērat) abundantiorē tribuēdo ho-
nozem: vt nō sit schisma in corpore: sed vñū ipsum prouincē
sollicita sunt mēbra. Et si quid patitur vñū membrū: com-
patiuntur oīa mēbra: siue gloriat vñū membrū: congaudet
omīa mēbra. Vos autē estis corpus Chriſti: z mēbra de
membro. Et quosdam quidē posuit deus in ecclesia: primum

Epistola.

quod ex parte est. Cum essem parvulus: loquebar vt parvulus: sapiebam vt parvulus: cogitabam vt parvulus. Quod autem factus sum vir: euacuavi que erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam: sicut et cognitus sum. Nunc autem manent: fides, spes, charitas: tria hec: maior autem horum est charitas.

Cap. Decimumquartū.

U. S. Eminentiam ostendit prophetie super donum linguarum: et quomodo sit vtiendum vtroque dono.

Ore loquens: mihi quippe loquor: sed forte prophetas. Plus valet ecclesie: sed mulier taceat.

Sectamini charitatē: emulamini spiritualia: magis autem prophetis. Qui enim loquitur lingua: non hominibus loquitur: sed deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Qui prophetat: hominibus loquitur ad edificationem: et exhortationem: et consolationem. Qui loquitur lingua: semetipsum edificat: qui autem prophetat: ecclesiam dei edificat. Volo autem oēs vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur: vt ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres: si venero ad vos: linguis loquens: quid vobis prodero: nisi vobis loquar sicut in revelatione: aut in scientia: aut in prophetia: aut in doctrina. Tamē que sine anima sunt: vocem dantia: siue tuba: siue cithara: nisi distinctione sonituum dederint: quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

Cum essem
parvulus: loquebar
vt parvulus: sapiebam
vt parvulus: cogitabam
vt parvulus.

Videmus
nunc per speculum
in enigmate: tunc
autem facie ad faciem.

Nunc cognosco
ex parte: tunc autem
cognoscam: sicut et
cognitus sum.

Nunc autem manent:
fides, spes, charitas:
tria hec: maior
autem horum est
charitas.

U. S. Eminentiam
ostendit prophetie
super donum
linguarum: et
quomodo sit
vtiendum vtroque
dono.

quod ex parte est.
Cum essem parvulus:
loquebar vt parvulus:
sapiebam vt parvulus:
cogitabam vt parvulus.

Quod autem factus sum vir:
euacuavi que erant parvuli.
Videmus nunc per speculum
in enigmate: tunc autem facie ad faciem.

Nunc cognosco ex parte:
tunc autem cognoscam:
sicut et cognitus sum.

Nunc autem manent:
fides, spes, charitas:
tria hec: maior autem horum est charitas.

U. S. Eminentiam ostendit prophetie super donum linguarum: et quomodo sit vtiendum vtroque dono.

Ore loquens: mihi quippe loquor: sed forte prophetas. Plus valet ecclesie: sed mulier taceat.

Sectamini charitatē: emulamini spiritualia: magis autem prophetis. Qui enim loquitur lingua: non hominibus loquitur: sed deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Qui prophetat: hominibus loquitur ad edificationem: et exhortationem: et consolationem. Qui loquitur lingua: semetipsum edificat: qui autem prophetat: ecclesiam dei edificat. Volo autem oēs vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur: vt ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres: si venero ad vos: linguis loquens: quid vobis prodero: nisi vobis loquar sicut in revelatione: aut in scientia: aut in prophetia: aut in doctrina. Tamē que sine anima sunt: vocem dantia: siue tuba: siue cithara: nisi distinctione sonituum dederint: quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

Epistola.

quod ex parte est. Cum essem parvulus: loquebar vt parvulus: sapiebam vt parvulus: cogitabam vt parvulus.

Quod autem factus sum vir: euacuavi que erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam: sicut et cognitus sum.

Nunc autem manent: fides, spes, charitas: tria hec: maior autem horum est charitas.

U. S. Eminentiam ostendit prophetie super donum linguarum: et quomodo sit vtiendum vtroque dono.

Ore loquens: mihi quippe loquor: sed forte prophetas. Plus valet ecclesie: sed mulier taceat.

Sectamini charitatē: emulamini spiritualia: magis autem prophetis. Qui enim loquitur lingua: non hominibus loquitur: sed deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Qui prophetat: hominibus loquitur ad edificationem: et exhortationem: et consolationem. Qui loquitur lingua: semetipsum edificat: qui autem prophetat: ecclesiam dei edificat. Volo autem oēs vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur: vt ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres: si venero ad vos: linguis loquens: quid vobis prodero: nisi vobis loquar sicut in revelatione: aut in scientia: aut in prophetia: aut in doctrina. Tamē que sine anima sunt: vocem dantia: siue tuba: siue cithara: nisi distinctione sonituum dederint: quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

Epistola.

quod ex parte est. Cum essem parvulus: loquebar vt parvulus: sapiebam vt parvulus: cogitabam vt parvulus.

Quod autem factus sum vir: euacuavi que erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam: sicut et cognitus sum.

Nunc autem manent: fides, spes, charitas: tria hec: maior autem horum est charitas.

U. S. Eminentiam ostendit prophetie super donum linguarum: et quomodo sit vtiendum vtroque dono.

Ore loquens: mihi quippe loquor: sed forte prophetas. Plus valet ecclesie: sed mulier taceat.

Sectamini charitatē: emulamini spiritualia: magis autem prophetis. Qui enim loquitur lingua: non hominibus loquitur: sed deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Qui prophetat: hominibus loquitur ad edificationem: et exhortationem: et consolationem. Qui loquitur lingua: semetipsum edificat: qui autem prophetat: ecclesiam dei edificat. Volo autem oēs vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur: vt ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres: si venero ad vos: linguis loquens: quid vobis prodero: nisi vobis loquar sicut in revelatione: aut in scientia: aut in prophetia: aut in doctrina. Tamē que sine anima sunt: vocem dantia: siue tuba: siue cithara: nisi distinctione sonituum dederint: quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

quomodo scietur id quod canit: aut quod citharizatur? Etenim si incerta voce det tuba: quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo

三

[illegible]

Epistola.

^{habet interpretationē} ^{habet: oia ad edificationē} ^{fiat: Sive}
^{lingua quis loquit: fm duos: aut vt multū} ^{tres: et per partes}
^{et unus interpretet: Si aut nō fuerit} ^{interpretet: taceat in ec-}
^{clesia: sibi aut loquat: et deo: Propheta aut duo aut tres} ^{er-}
^{unt: et ceteri iudicent: quod si alij reuelatum fuerit} ^{sedenti:}
^{prior taceat: Potestis em oēs per singulos} ^{prophetare: ut}
^{oēs discat: et oēs exhortent: Et spiritus} ^{prophetar: prophetē}
^{subiectus est: Non em dissensiois est deus} ^{sed pacis: sicut et}
^{in omnib⁹ ecclesijs sanctorū doceo: Mulieres in ecclesijs} ^{tace-}
^{ant: non enim permittit eis loqui: sed} ^{subditas esse: sicut et}
^{lex dicit: Si quis aut volūt discere: domi viros} ^{suos interro-}
^{gent: Turpe est em mulieri loqui in ecclesia: An a vobis} ^{ver-}
^{bū dei processit: aut in vos solos peruenit: Si quis videtur} ^{pro-}
^{pheta esse aut spūalis: cognoscat q scribe vobis: quia dñi} ^{sūt mādata: Si quis aut ignorat: ignorabit: Itaqz fratres}
^{emulamini: prophetare: et loqui linguis nolite} ^{prohibere: Oia}
^{autem: honeste et fm ordinem fiant in vobis.}

Cap. Decimūquintum.

^{C. L. S.} ^{Tractat} ^{Apostolus de gratia resurrectionis: pre-}
^{mittēdo commendationem doctrine euangelicē.}
^{Christus pro nobis est mortuus: quiqz resurgens}
^{Primitie: subicit omnia morte sua.}
^{Notum autē vobis facio fratres euāgelium: qd pōscant}
^{vobis: quod et accepistis: in quo et statis: p quod et saluamini}
^{qua ratioe pōcauerim vobis si tenetis: nisi frustra credider-}
^{itis: Tradidi eni vobis in primis qd et accepi: qm Christus}
^{solus mortuus est pro peccatis nris fm scripturas. Et quia}
^{sepult⁹ est: et quia resurrexit tertia die: fm scripturas. Et qz}

Ad Corinthios prima xxxj.

Ad Cor. I. 15

Itaque apostolus hunc apertum
et manifestum et se testimo-
nio catholico quod ad hoc e-
rant in unum milibus qui
ideo venit ut a catholico testimo-
nio veritate apertis testis
et si deus non sit hoc ordinem
apostolorum et vires

Deinde visus
De hoc apostolus testis est
quod secundum testimo-
nio in evangelio quod in
abraz appellat. Curant
et in omni parabola per se nunc
sunt peritiam donas videt
dant respiciet a mortuis
Deo ait d. illi apostolus

Si autem Christus
Vnde videtur domus ap-
tando eos qui uocant
Christum respiciet. Hec
mortuorum futura resur-
rectionis esse possibilia
ad quod nulla ingenuitatis
siqui audis infida

Nam si mortui
in hac argu. includit
recursus est ad apostolum
quod hoc non uult probare
Christum respiciet. Hec
futura resur-
rectionis esse possibilia
ad quod nulla ingenuitatis
siqui audis infida

Mut aut
Concludit ad emenda-
tione inueniuntia quod Christus
dante respiciet et sicut
sunt hanc in qua sunt
nata ita per mortem Christi ad
uincitorem redempti per qua
sunt inhi deo per prelatum
in uita et uita regnabit

Unusquisque in sua
Dea in qua resurrexerunt
quo ad finem et uolunt
per nos bonas dantes per nos
hunc ita hic mortuos erant
ut mortuos sponte per
ut perierit per nos ut
dignus et per quod dantes
et perat

visus est Cephe et post hoc undecim. Deinde visus est plusquam
quingentis fratribus simul et ex quibus multi manent usque ad
huc quidam autem dormierunt. Deinde visus est Jacobo deinde
de apostolis omnibus. Nouissime autem omnium tanquam abortiuus
visus est et mihi. Ego enim sum minimus apostolorum: qui non
sum dignus vocari apostolus quoniam persecutus sum ecclesiam
dei. Gratia autem dei sum id quod sum et gratia eius in me va-
cua non fuit sed abundantius illis omnibus laboravi. non ego au-
tem sed gratia dei mecum. Siue enim ego siue illi sic predica-
uimus et sic credidistis. Si autem Christus predicat quod resurre-
xit a mortuis: quomodo quidam dicunt in uobis: quoniam resur-
rectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non
est: neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit
inanis est predicatio nostra inanis est et fides uestra. Inueni-
mur autem et falsi testes dei: quoniam testimonium diximus ad-
uersus deum quod suscitauerit Christum quem non suscitauit. si mor-
tui non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt: neque Christus
resurrexit quod si Christus non resurrexit: uana est fides uestra.
Nobis enim estis in peccatis uestris. Ergo et qui dormierunt
in Christo perierunt. Si in hac uita tantum in Christo spe-
rantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc
autem Christus resurrexit a mortuis primitie dormientium:
quoniam quidem per hominem mors: et per hominem resurrectio
mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur ita et in Christo
omnes uiuificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine: primitie
Christus deinde qui sunt Christi: qui in aduentum eius cre-
diderunt. Deinde finis: cum tradiderit regnum deo et patri: cum

ad Cor. I. 15

apostolus

apostolus

apostolus

ad Cor. I. 15

apostolus

apostolus

apostolus

Sancti marci

Epistola.

Statu eius quod vult a iure
que tunc que sub infamibus
et tunc aut in gloriis
victoris, hoc est, in astra
et infantes et pueros, quia
immediata cum sub deo,
hinc restant dea domine
cunctis et tunc, hoc tunc
vult ordinem angelorum
et ad quod per officium
ad nos, hoc per quod ad glori
as et emendanda

^{pōnere} euacuauerit oēm principatū ⁊ potestātē ⁊ virtutē. ^{faciat} Oportet
^{ponere} aut illū regnare: donec ponat oēs inimicos sub pedib⁹ eius.

Monissime aut inimica destruct mors. Dia qui subiecit sub

pedibus eius. Cum autem dicat oia subiecta sunt ei. sine dubio

pter eu qui subiecit ei oia. Cum aut subiecta fuerint illi oia:

tunc & ipse filius lubiectus erit illi / qui lubiecti tibi oia: vt sit
 deus oia in cibus Alioquin quis facit qui baptizant nos

Imortuus: Et omniue mortui nō refurgūt: vt quia z baptis

zant pro illis? De quid et nos periditatur omni hora? Quo

^{requirunt ad quod} ^{requirunt} ^{non in spe}
 tidie morior pter vestra gloriā fratres: quā habeo in Chrō

stō Jesu dño nro. Si fm hoim ad bestias pugnavi Ephesi

quid mihi prodest si mortui nō resurgūt? Nāducemus et bi-

bāmus: cras enī moriemur. Nolite leduci. Lōrupunt mo/
f. hereticorum *exaggerantii* *f. eron gaudenda*
 rābentēs: nollē quicquid. Cui illa infū: enī lūpū nō tū-

res bonos: collige quia mala. Linguae tui: et nonne peccare.
 et non rebari fidem de deo p. inf. vas ad vultum et vultum
 et non rebari fidem de deo p. inf. vas ad vultum et vultum
 et non rebari fidem de deo p. inf. vas ad vultum et vultum

Et eo dicit aliquis. Quomodo resurget et mortui? Quali sunt

corpore veniēt: In sibiēs tu / qđ feminas nō vivificatur / nisi

prius moriatur. Et qđ seminas: nō corpus qđ futurū est semi-

nas. sed nadium cranū/ ut puta tritici/ aut alicuius ceteroz.

Deus aut dat illi corpus sicut vult: & vinculos seminum p[ro]p[ri]os

corpus licet vult. Ino dis caro eade caro sed alia homi/alia
 pecorū/alia aut volucrū/alia pisciū. Et corpa edentia/et corpa

peccatorum/ alia autem voluntatem/ alia pacem. ^{videlicet pacem} ^{hanc} Sed etiam celestium/ et corpora
terrestria. Sed alia quidem celestium gloria: alia autem ter-

restruū. Alia claritas solis: alia claritas lune: et alia claritas

stellaz. Stella eni a stella differt i claritate: sic ⁊ resurrectio

mortuor. ^{in separata et mixta} Seminatur in corruptioe surget in incorruptioe.

Seminat in ignobilitate, surget in glia. Seminat in infir

Ad Corinthios prima xxxij.

imitate surget in virtute. **Seminaſ corpus aiale: ſurget cor-**
pus ſpirituale. Si eſt corpus aiale: eſt ⁊ corpus ſpūale. ſicut
ſcriptū eſt. Factus eſt primus homo Adā in animā viuente
noūiſſimus Adam in ſpīritū viuificantē. Sed nō prius qđ
ſpirituale eſt ſed qđ animale: deinde qđ ſpirituale. Primus
homo de terra terren⁹ ſecūdoſ homo de celo celeſtis. Quā-
lis terren⁹: tales ⁊ terreni: ⁊ qualis celeſtis: tales ⁊ celeſtes.
Igit ſicut portauimus imaginē terreni: portemus ⁊ imaginē
celeſtis. Hoc autē dico fratres: quia caro ⁊ ſanguis reg-
num dei poſſidere nō poſſunt: neq; corruptio incorruptela
poſſidebit. Ecce myſteriū vobis dico. Oēs quidem reſurget
mus ſed nō oēs immutabimur. in momēto: in ictu oculi: in
noūiſſima tuba (canet enī tuba) ⁊ mortui reſurgent incorru-
p̃ti: ⁊ nos immutabimur. Oportet enī corruptibile hoc in-
ducere in corruptionē: ⁊ mortale hoc inducere immortalitatē.
Cū autē mortale hoc induerit immortalitatē: tūc fiet ſermo
qui ſcriptus eſt. Abſorpta eſt mors ī victoria. Vbi eſt mors
victoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus? Stimulus autē
mortis peccatū eſt: virtus vō pcti lex. Deo autē gr̃as: qui de-
dit nobis victoriā p̃ dñm nr̃m Jeſu Chriſtū. Itaq; fratres
mei dilecti: ſtabiles eſtote ⁊ immobiles: abſtinentes in omni
opere dñi ſemp: ſciētes qđ labor vester nō eſt inanis in dño.

Si eſt corpus
 corpus animale illud qđ animal
 corpus immortale ⁊ purgare ⁊ in
 in eadē ſubſtantiā permanere ⁊ la
 le p̃cedere nō eſt. Spiritus
 aut eſt qđ p̃cedit ſubſtantiā eadē ⁊
 nulli amplius deſectui deſectui
 eſt ⁊ ſe in omib⁹ qđ ⁊ la
 p̃cedit ſe in dñs ⁊ qui recipias
 deos retinebit factus eſt
 Duo principia gr̃is huius in
 but vñ 2^a qđ nō ſe ad dñm
 a quo animalitas in om̃i deſect
 dñi aliquid ſe in vñ qđ ſe p̃cedit
 a quo dñi ſpūalitas ⁊ vñ
 p̃cedit ⁊ dñi dñi nō ſe p̃cedit
 qđ p̃cedit hanc vñ qđ im̃p̃at
 ⁊ qđ ſe tunc ⁊ exemplar ſem
 hōs reliquit dñs qđ

dñs huius in p̃cedit 2^a qđ
 dñm ⁊ hōs aut qđ dñm
 dñm ſe p̃cedit immutabitur eadē
 qđ im̃p̃at aliquid ⁊ hōs vñ
 dñs reſurgit ⁊ ſe in mor
 te immutabit qđ animalitas
 vñ dñm in acta in aliquid qui
 reſurgit ⁊ qđ dñs ⁊ p̃cedit eſt
 qđ ſe p̃cedit in acta in aliquid qui
 ſe p̃cedit dñm qđ dñm
 morant et dñs reſurgit

Cap. decimūſextum.

C. S. Docet Apoſtolus quomodo conuerſandū eſt cum
 extraneis ⁊ vicinis: ac in fine epiſtole annēctit ſolutorionē.
 Vult ſiat collectio: deinde Timotheus apte
 Laudatur: confortatq; ſalutat ibi.

et deus magis ordinaretur: et per epistolam istam de consue-
tate ad Corinthios ut si quid ecclesie bene parum
fuerit et ipsa necessitas placet. Tunc alia familiariter
in eis tractat sunt in epistola quoniam

Epistola.

DE collectis aut que fiunt in sanctos: sicut ordinant in
ecclesijs Galatie/ita et vos facite per vna sabbati. vnusquisq;
vestru apud se reponat recondens quod ei bene placuerit: vt
no cum venero tunc collecte fiant. Cum aut presens fuero:
quos probaueritis per epistolas/hos mittam pferre gratia
vestra in Hierusale. q si dignu fuerit/vt ego eam: mecu ibu
Veniam aut ad vos: cu Macedoniā ptransiero. Nam Ma-
cedoniam ptransibo. Apud vos aut forsitam manebo vel eti-
am hyemabo: vt vos me educatis quocūq; iero. Nolo cu
vos modo in transitu videre. spero eni me aliquantulu tē-
poris manere apud vos: si dñs permiserit. Permanebo aut
Ephesi vsq; ad penthecostē. Ostiu eni mihi apertū est ma-
gnū et euidens: et aduersarij multi. Si aut venerit Timo-
theus: videte vt sine timore sit apud vos. Opus enim dñi o-
peratur. sicut et ego. Ne quis ergo illum spernat. Deducite
aut illum in pace vt veniat ad me. Expecto eni illum cu fra-
tribus. De Apollo aut fratre/vobis notum facio: quoniam
multū rogaui eum vt veniret ad vos cu fratribus/ et vtiq;
no fuit volutās eius: vt nūc veniret. Veniet aut: cum ei var-
cum fuerit. Vigilate/ state in fide: viriliter agite / et cōfor-
tamini: quia eni vestra in charitate fiant. Obsecro autē vos
fratres nostis domū Stephane et Fortunati et Achaici: qm
sunt primitie Achaie: et in ministeriū sanctorū ordinauerunt
seipsos: vt et vos subditi sitis eiusmodi: et omni cooperati et
laborati. Gaudeo aut in presentia Stephane et Fortunati
et Achaici: quoniam id quod vobis decrat/ ipsi suppleuerūt.
Refecerūt eni et meū spiritū et vestru. Cognoscite ergo que
eiusmodi

Ad Corinthios secūda xxxij.

eiusmodi sunt. Salutāt vos oēs ecclesie Asiae. Salutāt vos in dño multū/Aquila et priscilla cū domestica sua ecclesia/ apud quos et hospitor. Salutant vos oēs fratres. Salutate inuicē: in osculo scō. Salutatio mea manu Pauli. Si quis nō amat dñm nostrū Iesum Christū: sit anathema maranatha. Gratia dñi nostri Iesu Christi vobiscum. Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

Epistola Pauli ad Corinthios prima Explicit.

¶ Prologus in secundā epistolā ad Corinthios incipit.

Ad Corinthios Secunda.

Ita secūda ad Corinthios epistola quasi in parte superiori post tribulationū suarū relationes reddit causas/ quare ad eos secūdo nō ierit/ qm̄ nō leui mutatōe cōsiliij fecisse se asserit sed ne aduētu suo tristitiā incurreret/ cum in peccato pmanere discipulos reperisset. Deinde post agnitos fructus penitētie recōciliat eum ecclesie: quē in prima ppter fornicationē a consortio sanctorū iusserat amoueri. Tertio cōtra pseudo apostolos officij sui dignitatē tuet/ et noui testamenti ministros tāto anteire gratia ostēdit/ quāto euāgelij est lege prestātius. Immozat etiam in causa illa plurimum/ quā breuiter in prima cōtigerat: vt prōpto ac libenti animo necessaria p̄sentis vite nō habētibus largiantur: et vtilitate spūalis cōmertiij cōmutent p̄sentia cū futuris: atq; abundantia sua sanctorū inopiā suppleant/ vt vicissim eorū inopia sanctorū abundantia suppleatur. In fine repetit qd̄ superius cōtra pseudo apostolos egerat/ et iactationē eorū p̄dicationesq; de se gloriosas/ vel collata antiquitate generis/ vel cathalogo iniuriarū ac periculorū suorū euacuat/ dicitq; eos operarios subdolos/ qui ad imitationē sathane trāsfinguntur in apostolos Christi/ sub p̄dicationis spelucra pecuniariasq; sectantes.

Argumentū incipit.

Epistola.

Post actā a Corinthijs penitentia: consolatoria scribit
eis eplam Ap[osto]lus a Troade p[er] Titu[m] et collaudans eos/
hortat ad meliora/cotristatos quidem eos/sed emendatos
ostendens.

Epistola Pauli ad Corinthios secunda Incipit.

Cap. primum.

C. S. Captat Corinthios beneuolentia per suas tribu-
lationes ad exercitandū attentionem: et excusat se de pro-
missione eis facta.

Altera cor[um] Pauli patrem benedicit: abundat
Passio: non venit: non tamen inde leuis.

Paulus apostolus Christi Jesu per voluntate dei
et Timotheus frater: ecclesie dei que est Corin-
thi cū oib[us] sanctis qui sunt in vniuersa Achaia
gratia vobis et pax a deo patre nostro: et dñō Jesu Christo.

Benedictus deus et pater dñi nostri Jesu Christi pater mi-
sericordiariū et deus totius cōsolationis qui cōsolatur nos
in omni tribulatione nostra. vt possimus et ipsi cōsolari eos
qui in omni pressura sunt: per exhortationem qua exhorta-
mur et ipsi a deo. quoniam sicut abundat passionēs Christi
in nobis: ita et per Christū abundat cōsolatio nostra. Siue
autē tribulamur pro vestra exhortatione et salute/ siue con-
solamur pro vestra cōsolatione/ siue exhortamur pro vestra
exhortatione et salute que operat tolerantia earūdem pas-
sionum quas et nos patimur. vt spēs nostra firma sit pro vo-
bis scientes quoniam sicut socij passionū estis: sic critis et con-
solationis. Nō enim volumus vos ignorare fratres: de tri-
bulatione nostra que facta est in Asia. quoniam supra modū
grauati sumus supra virtutē. ita vt tederet nos et cōtra vivere.

Epistola.

veni ultra Corinthiū. non quia dominamur fidei vestre: sed adiutores sumus gaudij vestri. Nam fide statis.

Cap. secundum.

C. E. S. Ponit duplex causa quare Apłus nō venerit Corinthiū: scz ne cōtristaret: z alibi maiorē fructū faceret: quē fructū deinde ostēdit: a quo falsos prophetas excludit.

Blanditur ne tristes inueniat/mala parcit

Illis est vite mortis odorqz bonus.

Statui aut hoc ipsum apud me/ne iterū in tristitia venirem ad vos. Si enī ego cōtristo vos: et quis est qui me letificet/nisi qui contristat ex me? Et hoc ipsum scripsi vobis: vt non cum venero tristitiā sup tristitiā habeam/ de quibus oportuerat me gaudere/confidens in oībus vobis. quia meū gaudiū: omniū vestrū est. Nam ex multa tribulatione z angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas: nō vt cōtristemini/ sed vt sciatis quam charitatē habeam abundantiū in vobis. Si quis aut cōtristauit me: nō me p̄tristauit/ sed ex parte/ vt nō onerem oēs vos. Sufficit illi qui eiūsmodi est obiurgatio hec que fit a pluribus: ita vt ecōtrario magis donetis et cōsolemini. ne forte abūdantiori tristitiā absorbeatur: qui eiūsmodi est. Propter qđ obsecro vos: vt cōfirmetis in illum charitatē. Ideo enī z scripsi vobis: vt cognoscā experimentū vestrum/ an in oībus obediētes sitis. Qui aut aliquid donastis: z ego. Nam z ego quod donauī: si quis donauī propter vos in p̄sona Christi/ vt nō circūueniā amur a sathana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Cum venissem aut Troadem propter euangeliū Christi/ z ostiū mihi apertū esset in dño: nō habui requiem spiritui

meo/ eo q^d nō inueni in Titum fratrem meū. sed valesciens
 eis: profectus sum in Macedoniā. Deo autē gratias: qui sem-
 per triumphat nos in Christo Iesu / et odorem gloriæ sue
 manifestat per nos in omni loco. quia Christi bonus odor
 sumus deo: in his qui salui fiunt / et in his qui percuti. alijs
 quidem odor mortis in mortē: alijs autē odor vite in vitā.
 Et ad hec: quis tam idoneus. Nō enim sumus sicut plurimi
 adulterantes verbum dei. sed ex sinceritate / sicut ex deo con-
 sciam deo in Christo loquimur.

Cap. tertium.

¶ C. S. Ostēdit aplūs se cōmendatione hoīm nō indigere
 nec eam q̄rere / atq; recōmendat ministros ecclesie Christi
 quantū ad officij dignitatē / et q̄stū ad cognitiois excellētiā.

Cordis commendat tabulis se / littera mors est.

Vitaq; spiritus est: velaq; Verpus habet.

¶ Incipimus iterū nosmetipsos cōmendare? Aut nūquid
 egemus sicut quidā cōmendaticijs epistolis ad vos / aut ex
 vobis? Epistola nra vos estis scripta in cordibus nostris: q̄
 scitur et legiē ab oībus hoībūs manifestati: qm̄ epistola estis
 Christi ministrata a nobis et scripta nō atramēto / sed spiri-
 tu dei vivi. nō in tabulis lapideis: sed in tabulis cordis car-
 nalibus. Fiduciā autē talē habemus p̄ Christū ad deū. non q̄
 sufficiētes sum? cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis: sed
 sufficiētiā nostra ex deo est. qui et idoneos nos fecit mistros
 noui testamēti: nō littera sed spiritu. Littera enim occidit:
 spūs autē viuificat. Quia si ministratio mortis litteris defor-
 mata in lapideibus fuit in gloria / ita vt nō possent intēdere
 filij Israel in faciem Moysi / ppter gloriā vultus eius que

Epistola

euacuatur: quomodo nō magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnatiōis in gloria est: multo magis abundat ministeriū iusticie in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte ppter excellentē gloriā. Si enī qđ euacuā per gloriā est: multo magis quod manet in gloria est. Habētes igitur talem spem: multa fiducia vti-
mur. Et non sicut Moyses ponebat velamē sup faciem suā/ vt non intēderent filij Israel in faciem eius quod euacuatur: sed obtusi sunt sensus eorū. Vsq; in hodiernū diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuclatum (quod in Christo euacuā) sed vsq; in hodiernū diem cum legē Moyses velamē positū est super cor eorū. Cum autē cō-
uersus fuerit ad deū/ auferetur velamen. Dñs autē spiritus est. Vbi autē spiritus dñi: ibi libertas. Nos vero oēs/ reucla-
ta facie gloriā dñi speculantes: in eandem imaginē trans-
formamur a claritate in claritatē/ tanq̃ a domini spiritu.

Cap. quartum.

CL. S. Cōmendat apostolus ministeriū noui testamēti: z quantum ad operationē boni: z quantum ad tolerantia mali.

Deficiens nō est Paulus/ splendet reuebis lux.

Circumfert mortem/ sit nouus iustus homo.

I Deo habētes hāc administratiōē: iuxta quod miseri-
cordiam cōsecuti sumus/ nō deficimus. sed abdicamus ocul-
ta dedecoris: nō ambulantes in astutia/ neq; adulterantes
verbum dei/ sed in manifestatione veritatis commēdantes
nosmetipsos ad omnem conscientiam hominū coram deo.

O. si etiam opertum est euangelium nostrum: in his qui pere-
unt est opertum. in quibus deus huius seculi excecavit mē/

Ad Corinthios secunda rrrvj.

res infidelium: vt non fulgeat illuminatio euangelij glorie

Christi/ qui est imago dei. Non enim nosmetipsos predica-

mus: sed Jesum Christum dominum nostrum. Nos autem

seruos vestros: per Jesum. quoniam deus qui dixit de tene-

bris lucem splendescere: ipse illucit in cordibus nostris ad il-

luminationem scientie claritatis dei in facie Christi Jesu.

habemus autem thesaurū istum in vasis fictilibus: vt subli-

mitas sit virtutis dei: /z non ex nobis. In omnibus tribula-

tionem patimur: sed non angustiamur. Apoziamur: sed nō

destituimur. Persecutionem patimur: sed non derelinqui-

mur. humiliamur: sed non confundimur. Dejicimur: sed non

perimus. Semper mortificatione Jesu Christi in corpore

nostro circumferentes: vt et vita Jesu manifestet in corpo-

ribus nostris. Semper enim nos qui viuimus / in mortem

tradimur ppter Jesum: vt et vita Jesu manifestet in carne

nostra mortali. Ergo mors in nobis operat: vita aut in vo-

bis. habētes autē eundem spiritū fidei: sicut scriptum est.

Credidi ppter quod locutus sum: /z nos credimus/ propter

quod /z loquimur. sciētes quoniam qui suscitauit Jesum: /z nos

cum Jesu suscitabit /z constituēt vobiscū. Omnia enim pro-

pter vos: vt gratia abundet per multos in gratiarū actio-

ne abundet in gloriam dei. Propter quod nō deficimus: sed

licet is qui foris est noster homo corrūpatur: tamen is qui

intus est: renouat de die in diem. Id enī quod in pſenti est

momentaneū /z leue tribulatiois nostre: supra modū in sub-

limitate eternū glorie pondus operatur in nobis/ non com-

templātibus nobis que vident: sed que non vident. Que enī

Epistola

^{in pagania} videtur: tēporalia sunt. que aut nō vident: eterna sunt. ^{calosia}

Cap. quintum.

^{valens dicitur} **C. L. S.** Agit de premio iustor apostolus/ ac eius desiderio
atq; debita ad ipsam preparationē/ ac causa ^{et eius preparatio} vtriusq;

^{et dicit de adiutorio calosia} Edificando domum non terrenam/ peregrinans
^{et dicit de adiutorio calosia} Omnia per Christum conciliata manent.

Stimus enim qm si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur: q edificatioē ex deo habemus domum nō manufactā/ sed eternā in celis. Nam et in hoc ingemiscimus: habitationē nostram q de celo est supinui cupientes. si tñ vestiti: et non nudi inueniamur. nam et qui sumus in hoc tabernaculo: ingemiscimus grauati: eo q nolumus expoliari/ sed supuestiri. vt absorbeat qd mortale est: a vita. Qui aut efficit nos in hoc ipsam: deus/ qui dedit nobis pignus spūs. Audētes igit semp et sciētes: quoniā dum sumus in hoc corpore/ peregrinamur a dño. Per fidem enī ambulam⁹: et non p speciē. Audemus aut et bonam voluntatē habemus magis peregrinari a corpore: et pñtes esse ad dñm. et ideo cōtendimus. siue absentes siue pñtes placere illi. Dñs enī nos manifestari oportet ante tribunal Christi: vt referat vnusq; sua ppria corporis prout gessit/ siue bonū siue malū. Sciētes ergo: timorē dñi hoībus suademus/ deo aut manifesti sumus. Spero aut et in cōscientijs vestris manifestos nos esse. Nō iteruz cōmendamus nos vobis: sed occasionē damus vobis gloriādi pro nobis. vt habeatis ad eos qui in facie gloriant et nō in corde. Siue enī mente excedimus/ deo: siue sobrii sumus/ vobis. Charitas enī Christi vrgēt nos: estimātes hoc/ quoniā si vnus pro oībus mortuus est/ ergo omnes mortui

sunt. et pro oībus mortuus est Christus: vt ⁊ qui viuūt / iam
nō sibi uiuant / sed ei qui pro ipsis mortuus est / ⁊ resurrexit.
Itaq; nos: ex hoc neminē nouimus fm carnē. Et si cogno-
uimus fm carnē Christū: sed nūc iam nō nouimus. Si qua
ergo in Christo noua creatura: vetera transferūt. ecce fac-
ta sunt oīa noua. Omnia autē ex deo / qui nos reconciliauit
sibi per Christū: et dedit nobis ministeriū recōciliationis.
Quoniam quidē deus erat in Christo mundū reconcilians
sibi / nō reputans illis delicta ipsoꝝ. ⁊ posuit in nobis verbū
recōciliationis. Pro Christo ergo legatōe fungimur tanq̃
deo exhortante per nos. obsecramus pro Christo: recōcilia-
mini deo. Eum qui nō nouerat peccatū pro nobis peccatū
fecit: vt nos efficeremur iusticia dei in ipso.

Cap. sextum.

C. S. hortatur ad bonū Corinthios Apostolus in fu-
turo agendū quantū ad exteriorē conuersationē: interiorē
deuotionem: ac infidelium uitationem.

Fortiter hortatur / ne gratia / tempus / ⁊ hora
Inuacuum sint / lux dissidet a tenebris.

Adinātes autē exhortamur: ne inuacuū gratiā dei re-
cipiatis. Alit enī. Tēpore accepto exaudiri te: in die salutis
adiuui te. Ecce nūc tempus acceptabile. Ecce nunc dies salu-
tis. Memini dantes vllam offensionē: vt nō vituperet̃ minī-
sterium nostrū. Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos
sicut dei ministros: in multa paciētia / in tribulatiōibus / in
necessitatibus / in angustijs / in plagis / in carceribus / in sedi-
tionibus / in laboribus / in vigilijs / in ieiunijs / in castitate / in
scientia / in longanimitate / in suauitate / in spiritu sancto / in

Epistola.

charitate non ficta/in verbo veritatis/in virtute dei. Per
arma iusticie: a dextris ⁊ a sinistris. Per gloriam ⁊ ignobili-
tatem: per infamiam ⁊ bonā famam. Ut seductores ⁊ veraces.
Sicut qui ignoti ⁊ cogniti. Quasi moriētes: ⁊ ecce viuimus.
vt castigati: ⁊ nō mortificati. Quasi tristes: semp autē
gaudentes. Sicut egentes: multos autē locupletantes. Tā-
q̃ nībīl habentes: ⁊ omnia possidētes. Os nostrū patet ad
vos o Corinthij. cor nostrum dilatātū est. Non angustiamini
in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris.
Eandem autē habentes remunerationē: tanq̃ filijs dico/
dilatamini et vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus.
Que enim participatio iusticie cum iniquitate? aut que so-
cietas luci ad tenebras? Que autē conuentio Christi ad Be-
lial? Aut que pars fidei cum infidei? Quis autē consensus
templo dei cum idolis? Vos enim estis templum dei viuī: si-
cut dicit deus. quoniam inhabitabo in illis: et inambulabo
inter eos. et ero illorum deus: et ipsi erunt mibi populus.
Propter quod exite de medio eorū: et separamini dicit do-
minus. ⁊ immundū ne tetigeritis: ⁊ ego recipiam vos. ⁊ ero
vobis in patrem: et vos eritis mibi in filios et filias / dicit
dñs omnipotens.

Cap. septimum.

C. L. S. Monitio vtilis apostoli premittitur / atq; Corin-
thij de preteritis bonis commēdantur.

Gaudet q̃ nullum leſit / refouet tribulatum
Aduentusq; Liti / qui bona nuncia fert.

Nas ergo habētes promissiones charissimī: mundemus
nos ab omni inquinamēto carnis et spiritus / perficientes

sanctificationē in timore dei. Capite nos. Meminē lesimus:
neminem corrupimus/neminē circūuenimus. Non ad con-
demnationē vestraz dico. Prediximus enim: q̄ in cordibus
nostris estis ad commorandū z ad conuiuendū. Multa mi-
hi fiducia est apud vos: multa mihi gloriatio pro vobis. re-
pletus sum consolatione: superabundo gaudio in omni tri-
bulatione nostra. Nam z cum venissemus in Macedonia:
nullam requiem habuit caro nostra/ sed omnem tribulatio-
nem passi sumus. Foris pugne: intus timores. Sed qui con-
solatur humiles: consolatus est nos deus / in aduentu Titi.
Non solum autē in aduentu eius: sed etiam in cōsolatione/
qua cōsolatus est in vobis / referens nobis vestrū desideri-
um/ vestrum fletum/ vestram emulationē pro me/ ita vt ma-
gis gauderem. Quoniam z si cōtristauī vos in epistola: non
me penitet. Et si peniteret: videns q̄ epistola illa z si ad ho-
ram vos cōtristauit/ nunc gaudeo. nō quia cōtristati estis:
sed quia cōtristati estis ad penitētiam. Contristati enī estis
in deum: vt in nullo detrimentū patiamini ex nobis. Que
enim scdm deum tristitia est: penitentiam in salutem stabi-
lem operatur. seculi autem tristitia: mortem operatur. Ecce
enim hoc ipsum scdm deum contristari vos: quantam in
vobis operetur sollicitudinem/ sed defensionem / sed indig-
nationem/ sed timorem / sed desiderium/ sed emulationem/
sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos: incontamina-
tos esse negotio. Igitur z si scripsi vobis non propter eum
qui fecit iniuriam / nec propter eum qui passus est: sed ad
manifestandam sollicitudinem nostram / quam habemus

pro vobis coram deo. Ideo cōsolati sumus. In cōsolatione
autem vestra abundantius magis gauisi super gaudio Ti-
ti: quia resectus est spiritus eius ab oibus vobis. Et si quid
apud illū de vobis gloriatus sum: nō sum confusus. sed sicut
omnia vobis in veritate locuti sumus: ita et gloriatio nostra
que fuit ad Titum/veritas facta est: et viscera eius abūdan-
tius in vobis sunt/reminiscētis omniū vestrū obedientiam:
quomodo cum timore et tremore excepistis illum. gaudeo:
q̄ in omnibus confido in vobis.

Cap. octauum.

C. L. S. Ad elemosynā in Hierusalē mittendā Corinthios
hortat Apostolus: et agit de collectoribus huius elemosyne.
Hortatur Macedum per eum reuelatur egestas
Zaus euangelij/sollicitatq; Titus.

Notam autē facimus vobis fratres gratiā dei: que da-
ta est in ecclesijs Macedonie. et q̄ in multo experimento tri-
bulationis: abundantia gaudiij ipsorū fuit. et altissima pau-
pertas eorum abūdauit: in diuitias simplicitatis eorū. Quia
scdm virtutem/testimoniū illis reddo: et supra virtutem vo-
luntarij fuerunt/cum multa exhortatiōe obsecrantes nos/
gratiam et cōmunicationem ministerij quod fit in sanctos.
Et non sicut sperauimus: sed semetipsos dederūt/ primum
domino/ deinde nobis per voluntatem dei. ita vt rogare-
mus Titum: vt quemadmodum cepit/ ita et perficiat in vo-
bis etiam gratiam istam. Sed sicut in omnibus abundatis
fide/et sermone/et scientia/et omni sollicitudine: in super et
charitate vestra. in nos: vt et in hac gratia abundetis. Nō
quasi imperans dico. sed per aliorum sollicitudinem: etiam

Ad Corinthios secūda xxxix.

vestre charitatis ingenū bonū cōprobans. Scitis enī gratiam dñi nostri Jesu Christi: quoniam propter vos egenus factus est: cū esset diues. vt illius inopia: vos diuites essetis. Et consiliū in hoc do. Hoc enim vobis vtile est: qui nō solū facere: sed et velle cepistis ab anno priore. Nunc vero et facto perficite: vt quēadmodū promptus est animus volūtatis: ita sit et perficiēdi ex eo q̄ habetis. Si enim volūtas prōpta est: sū id quod habet accepta est: et nō sū id qd non habet. Non enī vt alijs sit remissio: vobis autē tribulatio: sed ex eq̄litate. in presenti tēpore: vestra abūdantia illoꝝ inopiā suppleat. vt et illoꝝ abūdantia: vestre inopie sit supplementū. vt fiat equalitas. sicut scriptū est. Qui multū non abūdauit. et qui modicū: nō minorauit. Gratias autē ago deo: qui deo it eandem sollicitudinē pro vobis in corde Titi. quoniam exhortationē quidē suscepit. sed cum sollicitior esset: sua volūtate profectus est ad vos. Misimus etiam cū illo fratrē nostrū: cuius laus est in euāgelio per oēs ecclesias. Non solum autē: sed et ordinatus est ab ecclesijs comes peregrinatiōis nostre in hanc gratiam: que ministrat a nobis ad dñi gloriā / et destinatā voluntatē nostram. Deuitantes hoc: ne quis nos vituperet in hac plenitudine / que ministrat a nobis in dñi gloriā. Prouidemus enī bona: nō solū corā deo: sed etiam coram hominibus. Misimus autē cum illis et fratrē nostrū: quē probauimus in multis sepe sollicitū esse: nūc autē multo sollicitiorē / confidētia multa in vobis. siue pro Tito qui est socius meus et in vobis adiutor: siue fratres nostri apostoli ecclesiarū glie Christi. Ostensionē ergo q̄ est charitatis vre

Epistola.

et nostre glorie pro vobis: in illos ostēdite in faciē ecclesiāz.

Cap. nonum.

¶ **C. S.** Apostolus suspitionem excludēs/ docet elemosynā esse dandam velociter/ abundanter et hilariter.

Ipsos laudat nunc tam promptos/ et metet hoc qui
Parce seminat/ hinc glorificat dominum.

Nam de ministerio quod sit in sanctos: ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptū animū vestrum: pro q̄ de vobis glorioz apud Macedones. quoniā et Achaia parata est ab anno preterito: et vestra emulatio prouocauit plurimos. Misimus autē fratres: vt ne quod gloriāmur de vobis euacuetur in hac parte. vt quemadmodū dixi: parati sitis: ne cum venerint Macedones mecum: et inuenerint vos imperatos: erubescamus nos/ vt non dicamus vos in hac substantia. Necessariū ergo existimaui rogare fratres: vt preueniant ad vos/ et preparēt repromissam benedictionem hanc paratam esse/ sic quasi benedictionē/ non quasi auaritiā. Hoc autem dico. Qui parce seminat: parce et metet. Et qui seminat in benedictiōibus: de benedictionibus et metet. Vnusquisq; prout destinauit in corde suo: non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarē enim datorem diligit deus. Potens est autē deus omnem gratiam abundare facere in vobis: vt in omnibus semper omnē sufficientiam habentes/ abundetis in omne opus bonum. sicut scriptū est. Dispersit dedit pauperibus: iusticia eius manet in seculum seculi. Qui autē administrat semen seminanti: et panē ad manducandū prestabit. Et multiplicabit semen vestrum: et augebit incrementa frugum iusticie vestre: vt in oībus locupletati abun-

detis in omniē simplicitatē/que operat̃ per nos gratiarum
actionem deo. Quoniā ministeriū huius officij: non solum
supplet ea que desunt sanctis/ sed etiam abūdat per multas
gratiarū actiones in dñō/ per probationē ministerij huius.
glorificātes deum: in obediētia cōfessionis vestre in euāge-
lio Christi/ et simplicitate communicationis vestre in illos/ et
in oēs/ et in ipsorū obsecratione pro vobis/ desiderantiū vos
propter eminentē gratiam dei in vobis. Gratias ago deo
super inenarrabili dono eius.

Cap. decimum.

C. C. S. Excusat se apostolus de sibi false impositis per fa-
cti euidentiam: ac per rationem et exempla.

Jactant se quidam/ sed presens audet vt absens
Paulus/ nam carne haud militat/ estq; potens.

Ipsē autē ego Paulus obsecro vos per mansuetudinē et
modestiā Christi/ qui in facie quidē humilis sum inter vos:
absens autē confido in vobis. Rogo autē vos/ ne presens au-
deam per eam confidentiā qua existimor audere in quosdā
qui arbitrant̃ nos tanq; sū carnem ambulemus. In carne
enī ambulātes. nō sū carnem militamus. Nam arma mili-
tie nostre nō carnalia sunt: sed potentia deo ad destructio-
nem munitionū/ consilia destruētes/ et omnē altitudinē ex-
tollentem se aduersus sciētiam dei/ et in captiuitatē redigē-
tes omnē intellectum in obsequium Christi/ et in promptu
habentes vlisci omnē inobediētiā/ cum impleta fuerit ve-
stra obediētia. Que sū faciem sunt: videte. Si quis confi-
dit sibi Christi se esse: hoc cogitet iterū apud se. qz sicut ipse
Christi est: ita et nos. Nam et si amplius aliquis gloriatus

Epistola.

fucto de potestate nostra/quā dedit nobis dñs in edifica-
tionem/et non in destructionē vestrā:nō erubescā. Ut autē
nō existiner tanq̃ terrere vos per epistolas(quoniā quidē
epistole inquit graues sunt et fortes/presentia autē corpo-
ris infirma et sermō contēptibilis)hoc cogitet qui eiusmodi
est.quia quales sumus verbo per epistolas absentes:tales et
presentes in facto. Nō enī audemus inferere aut cōparare
nos quibuscūq̃/qui seipsos cōmendant:sed ipsi in nobis nos/
metipsos mentiētes/et cōparantes nosmetipsos nobis. Nos
autē nō in immensum gloriabimur: sed fm mēsuram regule
qua mensus est nobis deus mēsuram/pertingendi vsq̃ ad
vos. Nō enī quasi nō pertingētes ad vos:superextendimus
nos. Vsq̃ ad vos enī puenimus in euangelio Christi: nō in
immēsum glorientes in alienis laboribus. Spem autē habē-
tes crescētis fidei vestre in vobis magnificari fm regulam
nostrā in abūdantia: etiā in illa que ultra vos sunt euāgeli-
zare/nō in aliena regula in his que preparata sunt gloriari.
Qui autē gloriā:in dño gloriē. Non enī qui seipsum com-
mendat ille probatus est:sed quem deus cōmendat.

Cap. vndecimum.

A L. S. Apostolus suā ponit cōmendationem premittēdo
rationē cōmendationis ex suis operibus ac malis ppeſſis.

Longa dat insipiens documēta/ferit quoq̃ pseudo
Innumeras penas narrat / et insipiens.

Tūam sustineretis modicū quid insipiētie mee: sed et
supportate me. Emulor enī vos dei emulatione. Despondei
enī vos vni viro virgine castam exhibere Christo. Timeo
autē ne sicut serpēs. Euam seduxit astutia sua:ita corrūpant
sensūs

Ad Corinthios secūda rhj.

sensus vestri / et excidant a simplicitate que est in Christo.
 Nam si is qui venit: aliū Christū predicat quē nō predicauimus / aut alium spiritū accipitis quē nō accepistis / aut aliud euāgelium quod non recepistis / recte patere mini. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis apostolis. nā & si imperitus sermone: sed nō scientia. In oībus autē manifestus sum vobis. Aut nūquid peccatū feci: me ipsum humilians / vt vos exaltemini? Quoniā gratis euāgelium dei euāgelizauī vobis: alias ecclesias expoliaui accipiens stipēdia ad ministeriū vestrum: & cū essem apud vos & egerē / nulli onerosus fui. Nam qđ mihi deerat: suppleuerūt fratres qui venerūt a Macedoniā: & in oībus sine onere me vobis seruauī & seruabo. Est veritas Christi in me: quoniam hec gloriatio nō infringēt in me in regiōibus Achaie. Quare? Quia nō diligo vos: Deus scit. Quod aut facio & faciā: vt amputem occasionē eoz qui volunt occasionē / vt in quo gloriant / inueniant sicut & nos. Nam eiusmodi pseudo apostoli: sunt operarij subdoli / trāsfigurantes se in apostolos Christi. Et nō mirum. Ipse enim sathanas: trāsfiguratur se in angelū lucis. Non est ergo magnum: si ministri eius transfigurentur velut ministri iusticie. quoz finis erit sū opera ipsoz. Iterū dico: ne quis me putet insipientē esse. Alioquin velut insipientē accipite me: vt & ego modicū quō gloriar. Quod loquor: nō loquor sū deum / sed quasi in insipientia / in hac substantia glorie. Quoniam multi gloriant sū carnē: & ego gloriabor. Libenter enim suffertis insipientes: cū sitis ipsi sapientes. Sustineris enim: si quis vos in seruitutē redigit / si quis deuorat / si quis

Epistola.

extollitur / si quis in faciem vos cedit. Scdm ignobilitatem dico: quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet: in insipientia dico / audeo et ego. Hebrei sunt: et ego. Israhelites sunt: et ego. Semē Abrahę sunt: et ego. Ministri Christi sunt: et ego. Ut minus sapiēs dico: plus ego. In laborib⁹ plurimis / in carceribus abundantius / in plagis supra modum / in mortibus frequēter. A iudeis quinquies quadragenas vna minus accepi. Ter virgis cesus sum. semel lapidatus sum. ter naufragiū feci. Nocte et die in profundo maris fui. In itineribus sepe: periculis fluminū. periculis latronū. periculis ex genere. periculis ex gentibus. periculis in ciuitate. periculis in solitudine. periculis in mari. periculis in falsis fratribus. In labore et erumna. in vigilijs multis. in fame et siti. in ieiunijs multis. In frigore et nuditate. preter illa que extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana / sollicitudo omnium ecclesiarū. Quis infirmat: et ego nō infirmor? Quis scandalizatur: et ego nō vroz? Si gloriari oportet: que infirmitatis mee sunt gloriabor. Deus et pater dñi nostri Iesu Christi scit / qui est benedictus in secula: q̄ nō mentior. Damasci prepositus gentis Arethe regis / custodiebat ciuitatē Damascenorum / vt me cōprehenderet: et per fenestram in sporta dimissum sum per murum / et sic effugi manus eius.

Cap. duodecimum.

C. C. S. Recōmendat se Apostolus ex diuinis reuelationibus: et ponit ibi remediū contra periculū superbie: et seipsum excusat: ponens beneficia Corinthis impensa.

Multa videns rapitur / caro ne tumeat stimulat. Fortior infirmus / non minus est faciens.

Sed gloriari oportet (nō expedit quidē) veniā autē ad vī-
siones et reuelatiōes dñi. Scio hominē in Christo ante an-
nōs quatuordecim/sive in corpore siue extra corpus nescio:
deus scit:raptū huiusmodi vsq; ad tertium celū. Et scio hu-
iusmodi hominē/sive in corpore siue extra corpus nescio:de-
us scit:quoniā raptus est in paradysum. et audiuit archana
verba:que nō licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor
pro me autē nihil/nisi in infirmitatibus meis. Nam et si volu-
ero gloriari:nō ero insipies. Veritatē enī dicā. Parco autē:
ne q̄s me existimet supra id qđ videt i me/aut audit aliquid
ex me. Et ne magnitudo reuelationū extollat me: datus est
mibi stimulus carnis mee angelus sathane vt n. e. colaphizet
Propter quod ter dñm rogaui/vt discederet a me:et dixit
mibi. Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus:in infirmitate
perficit̃. Libēter igit̃ gloriabor in infirmitatibus meis: vt
inhabitet in me virtus Christi. Propter qđ placeo mihi in
infirmitatibus meis:in cōtumelijs/in necessitatibus/in per-
secutionibus/in angustijs pro Christo. Cum enī infirmor:
tunc potēs sum. Factus sum insipies:vos me coegistis. Ego
enim a vobis debui commendari. Nihil enim minus feci ab
his qui sunt supra modū apostoli. Tamen si nihil sum: signa
tamen apostolatus mei facta sunt super vos in omni paciē-
tia/signis et prodigijs et virtutibus. Quid est enim quod mi-
nus habuistis pre ceteris ecclesijs:nisi qđ ego ipse nō grauavi
vos:Donate mihi hanc iniuriā. Ecce tertio hoc paratus
sum venire ad vos:et nō ero grauis vobis. Non enim que-
ro que v̄stra sunt: sed vos. nec enim debent filij parentibus

Epistola.

thesaurizare: sed parêtes filijs. Ego aut libêrissime impendi
dam ⁊ superimpêdar ipse pro animabus vestris: licet plus
vos diligês minus diligar. Sed esto. Ego vos nō grauari:
sed cū essem astutus/ dolo vos cepi. Nūquid per aliquē corꝝ
quos misi ad vos circūueni vos? Rogavi Titum: et misi cū
illo fratrē. Nūquid Titus vos circūuenit? Nōne eodē spū
ambulauimus? Nōne eisdem vestigijs? Olim putatis qꝫ excu
semus nos apud vos. Corā deo: in Christo loquimur. Dia
em̃ charissimī propter edificatiōē vestram. Timeo enī ne
forte cum venero: nō quales volo/ inueniā vos. ⁊ ego inueniā
ar a vobis qualē nō vultis. ne forte: cōtentiones/ emulatio
nes/ animositates/ dissensiones/ detractiōes/ susurraziōes/
inflatiōes/ seditiōes sint inter vos. Ne iterū cum venero
humiliet me deus apud vos: ⁊ lugeam multos ex his qui an
te peccauerunt/ et non egerunt penitētiā sup immūditia
et fornicatione ⁊ impudicitia quam gesserunt.

Cap. Decimum tertium.

¶ C. S. Vituperat apostolus adherētes prophetis falsis/
cōmendando persistētes in vera doctrina: ⁊ finaliter ponit
tur saluatio.

¶ Non parcat veniens loquitur per eum crucifixus
Viuens/ perfectis gaudia/ pacqꝫ manent.

¶ Ecce tertio hoc venio ad vos: vt in ore duorꝝ vel trium
testiū stabit omne verbū. Predici ergo et predico vt p̃sēno
vobis/ ⁊ nunc absens ijs qui ante peccauerūt ⁊ ceteris oībus
quoniā si venero iterum/ nō parcam. An experimentū que
ritis eius qui in me loquitꝫ Christus? Qui in vobis nō infir
matur. sed potēs est in vobis. Nam ⁊ si crucifixus est ex in

firmitate: sed uiuit ex uirtute dei. Nam et nos infirmi sumus in illo: sed uiuimus cū eo ex uirtute dei in uobis. Vosmetipsos tentate: si estis in fide/ ipsi uos probate. An nō cognoscitis uosmetipsos: quia Christus Iesus in uobis est/ nisi forte reprobi estis? Spero autē q̄ cognoscitis: quia nos nō sumus reprobi. Oramus autē deū ut nihil mali faciatis: nō ut nos p̄bati appaream⁹ / sed ut uos quod bonū est faciatis. Nos autē: ut reprobi sumus. Non em̄ possumus aliquid aduersus ueritatē: sed p̄ ueritate. Gaudemus enī qm̄ nos infirmi sumus: uos autē potētes estis. Hoc et oramus uestrā cōsumationem. Ideo em̄ hec absens scribo: ut nō p̄sens durius agā f̄m potestate/ quā dñs dedit mihi in edificationē et nō in destructionē. De cetero fratres gaudete/ p̄fecti estote/ exhortamini/ idip̄m sapite/ pacē habete. et deus pacis et dilectiōis: erit uobiscū. salutate inuicē in osculo sc̄tō. Salutāt uos oēs sancti. Gratia dñi nostri Iesu Christi et charitas dei / et cōmunicatio sancti spiritus: sit cum oībus uobis. Amen.

¶ Explicit Ep̄la Pauli ad Corinthios secūda.

Argumentū in Ep̄istolā ad Galatas Incipit.

Galate sunt greci. Ibi uerbū ueritatis primū ab apostolo accepērūt. Sed post discessum eius/ tentati sunt a falsis apostolis/ ut in legē et circūcisionē verterent. Hos apostol⁹ reuocat ad fidē ueritatis/ scribēs eis ab Epheso.

¶ Ep̄stola Pauli ad Galatas Incipit.

Cap. primum.

¶ C. S. Redarguit Apostolus Galatas de ueloci translatione ab euāgelio Christi: qđ tamē apostolus nō ab homine accepit: nec ante suā conuersionē nec post: sed a Christo.

Epistola.

Arguit hic Galatas versos / et anathema dicit:
Emulus est legis/segregat hunc dominus.

Dulus apostolus non ab hominibus/neque per hominem/sed per Iesum Christum et deum patrem qui suscitauit eum a mortuis/et qui mecum sunt omnes fratres: ecclesijs Galatie/gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo qui dedit semetipsum pro peccatis nostris: ut eriperet nos de presenti seculo nequam/ secundum voluntatem dei et patris nostri. cui est gloria in secula seculorum. Amen. Viros quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi/ in aliud euangelium: quod non est aliud/ nisi sunt aliqui qui vos conturbant/et volunt conuertere euangelium Christi. Sed licet nos aut angelus de celo euangelizet vobis preterquam quod euangelizauimus vobis: anathema sit. Sicut predictum: et nunc iterum dico. si quis vobis euangelizauerit preter id quod accepistis: anathema sit. Vt sciam enim hominibus suadeo an deo? An quero hominibus placere? Si adhuc hominibus placere: Christi seruus non essem. Notum enim vobis facio fratres euangelium quod euangelizatum est a me: quia non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud/neque didici: sed per reuelationem Iesu Christi. Audistis enim conuersationem meam aliquando in iudaismo: quoniam supra modum persequabar ecclesiam dei/et expugnabam illam. et proficiebam in iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo abundantius emulator existens paternarum meorum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregauit ex utero matris mee/et vocauit per gratiam suam/ut reuelaret

filium suum in me/ut euangelizarem illum in gentibus: continuo non acquieui carni et sanguini. Neque veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos: sed abij in Arabiam/et iterum reuersus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum: et mansi apud eum diebus quindecim. Alium autem apostolorum vidi neminem: nisi Iacobum fratrem domini. Que autem scribo vobis: ecce coram deo/quia non mentior. Deinde veni in partes Syrie et Cilicie. Eram autem ignotus facie ecclesijs Judee: que erant in Christo. Tantum autem auditum habebant: quoniam qui persequabatur nos aliquando nunc euangelizat fidem/ quam aliquando expugnabat/et in me clarificabant deum.

Cap. secundum.

C. S. Ostendit apostolus circumcisionem non esse necessariam ex approbatione et auctoritate aliorum apostolorum: et restitit apostolus Petro qui videbatur aliquantulum circumcissionem palliare: concludens legalia non esse seruanda.

Bis septem lapsis annis/ne currat inanis
Hierusalem scandit/restitit atque Petro.

O Deinde post annos quattuordecim: iterum ascendi Hierosolimam cum Barnaba/assumpto et Tito. Ascendi autem sine reuelationem: et contuli cum illis euangelium quod predico in gentibus. Secorsum autem his qui videbantur aliquid esse: ne forte inuacuum currerem aut cucurrissem. Sed neque Titus qui mecum erat: cum esset gentilis compulsus est circumcidi: sed propter subito introductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu: ut nos in seruitute redigerent. quibus neque ad horam cessimus subiecti.

vt veritas euangelij permaneat apud vos. Ab his autē qui vbi
 debant esse aliquid: quales aliquando fuerint / nihil mea in-
 terest. Deus enī psonam hoīs nō accipit. Mihi enī qui vide-
 bantur esse aliquid: nihil cōtulerunt. Sed econtra: cū vidi-
 sent q̄ creditū est mihi euangelii p̄putij sicut et Petro cir-
 cūcisionis (qui enī operatus est Petro in apostolatū circū-
 cisionis: operatus est et mihi inter gētes) et cū cognouissent
 gratiā que data est mihi / Iacobus et Cephas et Ioānes qui
 videbantur columne esse dextras dederūt mihi et Barnabe so-
 citatis. vt nos in gētes / ipsi autē in circūcisionē: tantū vt
 pauperū memores essemus. Quod etiam sollicitus fui: hoc
 ipsum facere. Cū autē venisset Cephas Antiochiam: in faciē
 ei restiti / quia rephensibilis erat. Prius enī q̄ venirent qui-
 dam a Iacobo: cū gētibz eodebat. Cum autē venissent: sub-
 trahēbat et segregabat se / timēs eos qui ex circūcisione erāt
 Et simulatiōi eius cōsenserunt ceteri iudei: ita vt et Barna-
 bas duceret ab eis in illam simulationē. Sed cū vidissem q̄
 nō recte ambularēt ad veritatē euāgelij: dixi Cephe coram
 oībus. Si tu cū iudeus sis gentiliter vivis et nō iudaice: quo
 modo gentes cogis iudaizare? Nos natura iudei: et nō ex gē-
 tibus peccatores. Sciētes autē q̄ nō iustificat homo ex ope-
 ribz legis nisi per fidē Iesu Christi: et nos in Christo Iesu
 credimus vt iustificemur ex fide Christi: et non ex operibus
 legis. Propter qd̄ ex operibus legis: nō iustificabit oīs caro
 Quia si querētes iustificari in Christo inuēti sumus et ipsi pec-
 catores: nūquid Christus peccati minister est? Absit. Si enī
 que destruxi iterū hec reedifico: p̄uicatorē me cōstituo.

Ego enim per legem: legi mortuus sum ut deo viuam. Christo
 confixus sum cruci. Vincto aut iam non ego: viuit vero in me
 Christus. Quod aut nunc vincto in carne: in fide vincto filij dei: qui
 dilexit me et tradidit semetipsum pro me. Non abiectio gratia dei
 Si enim per legem iusticia: ergo gratis Christus mortuus est.

Cap. tertium.

¶ C. S. Increpauit Galate: ac ostendens apostolus imper-
 fectionem legis Moysaice: dicit iusticiam esse ex fide: amittendam
 legem vilitatem.

Christus nos redimens maledictum legis ademit/
 Legem transgressor: sed cape iuste fidem.

O Insensati Galate: quis vos fascinauit non obedire veri-
 tati? Ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est: et
 in vobis crucifixus. Hoc solum a vobis volo discere: ex operi-
 bus legis spiritum accepistis: an ex auditu fidei? Sic stulti estis:
 ut cum spiritu ceperitis: nunc carne consumamini? Tanta passi
 estis sine causa. si tamen sine causa? Qui ergo tribuit vobis spiri-
 tum et operatur virtutes in vobis: ex operibus legis an ex au-
 ditu fidei? Sicut scriptum est. Abraham credidit deo: et repu-
 tatum est illi ad iusticiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide
 sunt: hi sunt filij Abrahæ. Prouidens aut scriptura: quia ex
 fide iustificat gentes deus: preueniunt Abrahæ: quia bene-
 dicent in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt: benedi-
 centur cum fidei Abrahæ. Quicumque enim ex operibus legis
 sunt: sub maledicto sunt. Scriptum est enim. Maledictus omnis:
 qui non permanserit in omnibus que scripta sunt in libro legis/
 ut faciat ea. Quoniam aut in lege: nemo iustificatur apud deum/
 manifestum est. quia iustus ex fide viuit. Quod aut non est ex fide:

Epistola

sed qui fecerit ea uiuet in illis. Christus nos redemit de ma-
ledicto legis: factus pro nobis maledictus. quia scriptum est.
Maledictus ois qui pēdet in ligno. ut in gentibus bñdictio
Abrahe fieret in Christo Iesu: ut pollicitationē spiritus ac-
cipiamus per fidē. Fratres sm hominē dico: tamē hominis
confirmatū testamentū nemo spernit/aut supordinat. Abra-
he dicte sunt pmissioes: et semini eius. Non dicit et semini-
bus quasi in multis: sed q̄si in vno et semini tuo/qui est Chri-
stus. Hoc autē dico testamentū confirmatū a deo: que post
quadringētos et triginta annos facta est lex/nō irritū facit
ad euacuandam promissionē. Nam si ex lege hereditas: iam
nō ex promissione. Abrahe autē per repromissionē donauit
deus. Quid igit lex? Propter transgressionē posita est: do-
nec veniret semen cui promiserat/ordinata p angelos in ma-
nu mediatoris. Mediator autē unus non est: deus autē unus
est. Lex ergo aduersus pmissa dei? Absit. Si em̄ data esset
lex que posset viuificare: vere ex lege esset iusticia. Sed con-
cluserit scriptura omia sub peccato: ut promissio ex fide Iesu
Christi daretur credētibz. Prius autē q̄ veniret fides: sub
lege custodiebamur/conclusi in eam fidē que reuelāda erat.
Itaq; lex pedagogus noster fuit in Christo: ut ex fide iusti-
ficemur. At ubi venit fides: iam non sumus sub pedagogo.
Omnes enim filij dei estis per fidē: que est in Christo Iesu.
Quicumq; enim in Christo Iesu baptisati estis: Christū in-
dulistis. Nō est iudeus neq; grecus/nō est seruus neq; liber/
nō est masculus neq; femina. Omnes enim vos vnum estis
in Christo Iesu. Si autem vos Christi: ergo semē Abrahe

estis / scdm promissionem heredes.

Cap. quartum.

C. C. S. Ostendit Apostolus cessationē legalium per duas similitudines interposita Galatarū ingratitudine.

Differt nil heres / est missus tempore pleno

Abbaq; spiritus hic / libera mater erit.

O Ico autē quāto tēpore heres paruulus est nihil differt a seruo cum sit dñs omniū / sed sub tutoribus et actoribus est vsq; ad prefinitū tēpus a patre. Ita et nos cū essemus paruuli: sub elemētis mūdi eramus seruīctes. At vbi venit plenitudo tēporis: misit deus filiū suū factū ex muliere / factū sub lege / vt eos qui sub lege erant redimeret / vt adoptionē filioꝝ reciperemus. Quoniam autē estis filij dei: misit deus spiritū filij sui in corda vestra clamantē / abba pater. Itaq; iam non est seruus sed filius. Q; si filius: et heres per deum. Sed tūc quidē ignorātes deum: ijs qui natura nō sunt dij seruiebatis. Nūc autē cū cognoueritis deū immo cogniti sitis a deo: quomodo cōuertimini iterū ad infirma et egena elemēta / quibus denuo seruire vultis? Dies obseruatis et mēses et tēpora et annos. Timeo vos: ne forte siue causa laboris uerū in vobis. Estote sicut ego: quia et ego sicut vos. Fratres obsecro vos: nihil me lesistis. Scitis autē quia per infirmitatē carnis euāgelizauī vobis iampridē: et tentationē vestram in carne mea nō spreuistis neq; respuistis / sed sicut angelum dei excepistis me sicut Christū Jesum. Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimoniū enī phibeo vobis: quia si fieri potuisset oculos vestros cruissetis / et dedissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus sum: verū dicens vobis: Emulant

Epistola.

vos non bene. sed excludere vos volunt/ vt illos emulamini.
Bonū autē emulamini in bono semp: et non tantū cū presens
sum apud vos. Filioli mei quos iterū parturio.: donec for-
metur Christus in vobis. Vellē autē esse apud vos modo/ et
mutare vocē meam: quoniā cōfundoz in vobis. Dicite mihi:
qui sub lege vultis esse/ legem nō legistis? Scriptū est enim.
Quoniam Abrahā duos filios habuit: vnū de ancilla/ et vnū
de libera. sed qui de ancilla: fm carnē natus est. qui autē de li-
bera: per repromissionē. Que sunt p allegoriā dicta. Hec em
sunt duo testamēta. vnū quidē in monte Sina in seruitutē
generās: q̄ est Agar. Sina enī mōs est in Arabia qui cōiū-
ctus est ei que nūc est Hierusalē/ et seruit cum filijs suis. Illa
autē que sursum est Hierusalē libera est: q̄ est mater nostra.
Scriptū est enī. Letare sterilis que nō paris: erūpe et clama
que nō parturis. quia multi filij deserte magis q̄ eius que
habet virū. Mos autē fratres fm Isaac promissiōis filij su-
mus. Sed quomodo tūc is qui fm carnē natus fuerat/ per-
sequebat̄ cum qui fm spiritū: ita et nūc. Sed quid dicit scri-
ptura. Ecce ancillā et filiū eius. Mō enī heres erit filius an-
cille cum filio libre. Itaq; fratres nō sumus ancille filij sed
libere: qua libertate Christus nos liberauit.

Cap. quintum.

¶ C. S. Inuocunt̄ Valate legalia nō obseruare propter e-
uasiōē maloz: deinde ex cōsecutione bonoz: et distinguunt̄
opera carnis et spiritus.

Ecce ablata vacat tibi circumcisio vana /

Et ex amor est/ pugnant spiritus atq; caro.

¶ **S**ate: et nolite iterū in go seruitutis cōtineri, Ecce ego

Paulus dico vobis: quoniam si circūcidamini / Christus vo-
 bis nihil proderit. Testifico: autē rursus omni homini cir-
 cumcidenti se: quoniam debitor est vniuerse legis faciende.
 Euacuati estis a Christo. qui in lege iustificamini: a gratia
 excidistis. Nos enī spiritu: ex fide spem iusticie expectamus.
 Nam in Christo Jesu: neq; circumcisio aliquid valet / neq;
 preputium: sed fides que per charitatē operat̃. Currebatis
 bene. Quis vos impediuit veritati non obedire? Memini cō-
 senseritis. Persuasio hec: nō ex eo qui vocat vos. Modicum
 fermentū: totam massam corrūpit. Ego confido in vobis
 in domino: q; nihil aliud sapietis. Qui autē conturbat vos:
 portabit iudiciū quicumq; est ille. Ego autem fratres si
 circūcisionem adhuc predico: quid adhuc persecutionē pa-
 tior? Ergo euacuātū est scandalū crucis. Utinam abscondā-
 tur: qui vos cōturbant. Vos enī in libertatem vocati estis
 fratres: tantū ne libertatē in occasionē detis carnis / sed p
 charitatē spūs seruite inuicē. Vis enī lex in vno sermone im-
 pletur. diliges proximū tuū sicut teipm. q; si inuicē morde-
 ris: et comeditis: videte ne ab inuicē cōsumamini. Dico autē
 in Christo: spiritu ambulate: et desideria carnis nō pficietis
 Caro enī cōcupiscit aduersus spiritū: spiritus autē aduersus
 carnē. Hec enī sibijnuicē aduersant̃: vt nō quecūq; vultis il-
 la faciatis. Q; si spū ducemini: non estis sub lege. Manifesta
 sunt autē opera carnis: q̃ sunt fornicatio / immūditia / impu-
 dicitia / luxuria / idolorū seruit⁹ / veneficia / inimicitie / ptētio-
 nes / emulatōes / ire / rixę / dissensiōes / secte / inuidie / homicidia
 ebrietates / comescatōes: et his similia. q̃ pōico vobis sicut pōit̃:

Epistola.

quoniā qui talia agunt regnum dei nō consequent̃. fructus
aut̃ spiritus. est charitas/gaudiū/pax/paciētia/benignitas/
bonitas/lōganimitas/māsfuetudo/fides/modestia/cōtinen
tia/castitas. Aduersus huiusmodi: non est lex. Qui aut̃ sunt
Christi: carnē suā crucifixerūt cum vicijs ⁊ cōcupiscentijs.

Cap. sextum.

C. L. S. Monet Galatas Apostolus ad mutuā supporta
tionem ⁊ cōfirmat dicta de cessatione legalium.

Fratris onus porta/peccat quādo/argue lenis
Ad cunctos opera ⁊ sunt bona / gloria cruc.

S ⁊ spiritu viuimus: spiritu ⁊ ambulem⁹. Nō efficiamur
inanis glorię cupidi: inuicē prouocantes/inuicē inuidentes.
Fratres ⁊ si p̃occupatus homo fuerit in aliquo delicto: vos
qui sp̃uales estis/huiusmodi instruite in sp̃u lenitatis. consi
derans teipm. ne ⁊ tu tenteris. Alter alterius onera porta
te: ⁊ sic adimplebitis legē Christi. Nam si quis existimat se
aliquid esse cū nihil sit: ipse se seducit. Opus aut̃ suū probe
t vnusquisq; ⁊ sic in semetipso tantū gloriā habebit ⁊ nō in
altero. Vnusquisq; enī: onus suū portabit. Cōmunicet aut̃
is qui catechizat verbo: qui se catechizat in om̃ibus bonis.
Nolite errare: deus nō irridet. Que enī seminauerit homo:
hec ⁊ metet. Quoniā qui seminat in carne sua: de carne ⁊ me
tet corruptionē. qui aut̃ seminat in sp̃u: de spiritu metet vi
tam eternā. Bonū aut̃ faciētes: nō deficiamus. tēpore enī
suo metemus: nō deficiētes. Ergo dū tēpus habemus: ope
remur bonū ad oēs/maxime aut̃ ad domesticos fidei. Vide
te: qualibus literis scripsi vobis mea manu. Quicūq; enī vo
lunt placere in carne: ij cogūt vos circūcidi/ tantū vt crucis

Christi persecutionē nō patiunt̃. Neq; enī qui circūcidunt̃:
legem custodiūt. sed volūt vos circūcidi: vt in carne vestra
gloriant̃. Vbi aut̃ absit gloriari: nisi in cruce dñi nostri Je-
su Christi. per quē mihi mūdus crucifixus est: ⁊ ego mūdo.
In Christo cū Jesu/ neq; circūcisio aliquid valet neq; pre-
putiū. sed noua creatura. Et quicūq; hāc regulā secuti fue-
rint: pax sup illos ⁊ misericōdia ⁊ sup Israhel dei. Decetero nemo
mihi molestus sit. Ego cū stigmata dñi Jesu: in corpore meo
porto. Gratia dñi nr̃i Jesu Christi: cū spū ṽro fratres. amē.

Epistola Pauli ad Galatas explicet.

Argumentū in Epistolā ad Ephesios incipit.

Epheſij ſunt Aſiani. Ibi accepto verbo veritatis perſti-
terūt in fide. Iſos collaudat Apoſtolus/ ſcribens eis ab
vibe Roma de carcere per Tycheum diaconum.

Epistola Pauli ad Ephesios Incipit.

Cap. primum.

C. C. S. Ponitur aliquorū diuina predeſtinatio: ⁊ recolunt̃
diuina beneficia facta apoſtolis ⁊ Ephēſijs.

A patre prelecti: q; Ephēſi ſua pignora ſeruant:

Eccleſie caput eſt / omnia Chriſtus habens.

Paulus apoſtolus Jeſu Chriſti p voluntatē dei:
omnibus ſanctis qui ſunt Ephēſi/ et fidelibus in
Chriſto Jeſu/ gratia vobis ⁊ pax a deo patre no-
ſtro/ ⁊ dño Jeſu Chriſto. Benedictus deus ⁊ pater dñi nr̃i
Jeſu Chriſti qui bñ dixit nos in omni bñdictione ſpirituāli
in celeſtibus in Chriſto/ ſicut elegit nos in ipſo ante mundi
conſtitutionē / vt eſſemus ſancti ⁊ immaculati in conſpectu

Epistola

cuius in charitate. Qui p̄destinauit nos in adoptionē filioꝝ
per Iesum Christū in ipsum: s̄m̄ propositū volūtat̄is sue in
laudem glorie gratie sue: in qua gratificauit nos in dilecto
filio suo. in quo habemus redemptionē per sanguinē eius/
remissionē peccatoꝝ s̄m̄ diuitias gratie eius: que sup̄abun/
dauit in nobis in omni sapiētia ⁊ prudētia. vt notū faceret
nobis sacramentū volūtat̄is sue/ s̄m̄ beneplacitū eius: quod
pposuit in eo in dispensatiōe plenitudinis tempoz / instau/
rare oīa in Christo / que in celis ⁊ que in terra sunt in ipso.
In quo etiā ⁊ nos sorte vocati sumus: p̄destinati s̄m̄ propo/
sitū eius/ qui operat̄ oīa s̄m̄ consiliū volūtat̄is sue. vt simus
in laudem glorie eius nos: qui ante sperauimus in Christo.
In quo ⁊ vos cū audissetis verbū veritatis euangeliū salu/
tis vestre. in quo ⁊ credētes signati estis spiritu promissiōis
sancto: qui est pignus hereditatis nostre in redemptionem
acquisitiōis in laudē glorie ipsius. Propterea ⁊ ego audiēs
fidē vestrā que est in Christo Iesu / ⁊ dilectionē in cēs san/
ctos: nō cesso gratias agens pro vobis / memoriā vestri fa/
ciens in orationibus meis. vt deus dñi nostri Iesu Christi
pater/ glorie: det vobis spiritū sapiētie ⁊ reuelatiōis/ in ag/
nitiōe eius illuminatos oculos cordis vestri/ vt sciatis que
sit spes vocatiōis eius/ ⁊ que diuitie glorie hereditatis eius
in sanctis. Et que sit sup̄ueniens magnitudo virtutis eius
in nos/ qui credimus s̄m̄ operationē potētie virtutis eius.
quā operatus est in Christo Iesu: suscitās illum a mortuis/
⁊ cōstituens ad dexterā suam in celestibus/ sup̄ra oēm prin/
cipatum ⁊ potestātē ⁊ virtutē ⁊ dominationē/ ⁊ om̄e nomē
quod

quod nominat nō solum in hoc seculo sed etiam in futuro.
et omnia subiecit sub pedibus eius. Et ipsum dedit caput su-
pra omnē ecclesiam: que est corpus ipsius / plenitudo eius /
qui omnia in omnibus adimpletur.

Cap. secundum.

C. S. Inducuntur Ephesij ad gratiarū actionē: quia sunt
a peccato liberati: et ab alijs gentibus segregati.

Ire natura natos / saluat miserator.

Linēs sanctorū / nunc superedificat.

¶ Vos cum essetis mortui delictis et peccatis vestris: in
quibus aliquādo ambulastis sū seculum mundi huius / sū
principē potestatis aeris huius spiritus qui nunc operat in
filios diffidētie. in quibus et nos omnes aliquādo cōuersati
sumus in desiderijs carnis nostre facientes voluntatē car-
nis et cogitationum: et eramus natura filij ire sicut et ceteri.
Deus autem qui diues est in misericordia: propter nimiam
charitatē suam qua dilexit nos / et cum essemus mortui pec-
catis conuiuificauit nos Christo: cuius gratia estis saluati.
Et cōresuscitauit et consedere fecit in celestibus in Christo
Jesu: vt ostenderet in seculis superueniētibz / abundantes
diuitias gratie sue in bonitate super nos in Christo Jesu.

Gratia enim estis saluati per fidem: et hoc nō ex vobis. Dei
enim donum est: non ex operibus / vt ne quis gloriē. Ipse
enim sumus factura: creati in Christo Jesu in operibus bo-
nis / que pparauit deus vt in illis ambulemus. Propter qd
memores estote: q aliquādo vos qui eratis gētes in carne /
qui dicebamini preputium ab ea que dicit circūcisio in car-
ne manufacta / qui eratis illo in tēpore sine Christo / aliena

Epistola.

et a cōuersatione Israel/ et hospites testamentoz promissio
nis spem nō habētes/ et sine deo in hoc mundo. Nūc autē in
Christo Iesu vos qui aliquā cratis longe: facti estis prope in
sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra: qui fecit vtraq;
vnu. Et mediū parietē macerie solūēs/ in inimicitias in car
ne sua legē mandatorū decretis/ euacuans: vt duos cōdat in
semetipso in vno nouo hoīe faciēs pacē: vt recōcillet ambos
in vno corpe deo: per crucē interficiēs inimicitias in semet
ipso. Et veniēs euāgelizauit pacē vobis qui lōge fuistis: et pa
cem ihs qui prope. quonīa per ipm habemus accessum ambo
in vno spiritu/ ad patrē. Ergo iam nō estis hospites et adue
ne: sed estis ciues sanctorū et domestici dei/ superedificati super
fundamentū apostolorū et prophetarū ipso summo angulari
lapide Christo Iesu. in quo omnis edificatio cōstructa: cre
scit in templū sanctū in dño. In quo et vos coedificamini: in
habiraculū dei in spiritu sancto.

Cap. tertium.

C. L. S. Premittit apostolus ad orandū pro Ephesijs dis
positionē: et pro eis orat: totū bonū eoz deo attribuēdo.

Quis ego Paulus vinctus secreta reuelo
Orans ad patrem cordibus esse fidem.

Huius rei gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu/ pro
vobis gētibus: si tamē audistis dispēsationē gratie dei que
data est mihi in vobis/ qm̄ fm reuelationē notū mihi factū
est sacramentū/ sicut supra scripsi in breui. prout potestis le
gentes intelligere prudentiā meā in ministerio Christi. qđ
alijs generatiōibus nō est agnitū filijs hoīm: sicuti nūc re
uelatū est sc̄tis apostolis eius et pphetis in spiritu/ esse gētes

cōheredes/ z cōcōporales/ z cōparticipes pmissiōis eius in
 Christo Jesu p euangeliū. Cuius factus sum ego minister:
 s'm donū gratie dei/ q̄ data est mihi s'm operationē virtutis
 eius. Mihi em̄ dīm sanctorū mīnimo/ data est gratia hec / in
 gētibz: euāgelizare inestigabiles diuitias Christi/ z illumi
 nare oēs que sit dispēsatio sacramēti absconditi a seculis in
 deo/ qui oīa creauit. vt innotescat pncipatibus et potestati
 bus in celestibus: p ecclēsiā multiformis sapiētia dei/ s'm pre
 finitiōē seculorū/ quā fecit in Christo Jesu dño nostro. In
 quo habemus fidutiā z accessum in cōfidentia: per fidē eius
 Propter qd̄ peto ne deficiatis in tribulatiōibus meis pro
 vobis: que est gloria v̄a. Huius rei gratia flecto genua mea
 ad patrē dñi nostri Jesu Christi: ex quo oīs paternitas in
 celis z in terra nominat̄ vt det vobis s'm diuitias glorie sue
 virtutē corroborari per spiritū eius in interiori hoīe: Chri
 stum habitare per fidē in cordibus vestris/ in charitate ra
 dicati z fundati. vt possitis cōprehendere cū oībus sanctis:
 que sit latitudo z lōgītudo z sublimitas z profundū. Scire
 etiā supereminentē sciētie charitatē Christi: vt impleamini
 in oēm plenitudinē dei. Ei aut̄ qui potens est omnia facere
 superabundanter q̄s petimus aut intelligimus / s'm virtutē
 que operat̄ in nobis: ipsi gloria in ecclēsia z in Christo Jesu
 in omnes generationes seculi seculorū. Amen.

Cap. quartum.

C. C. S. Instruit apostolus Ephesios ad seruandā unitatē
 ecclēsiasticā in p̄uocione z distinctione membrorū: ac deinde
 adducit ad morū honestatē.

Epistola.

Digne viuamus spes vna/fides/deus vnus
Christus dona dedit/menis renouataq; sit.

Obesco itaq; vos ego vinctus in dño: vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis / cum omni humilitate et mansuetudine. cum paciētia supportātes inuicē: in charitate solliciti seruare vnitatē spiritus / in vinculo pacis. Vnum corpus / et vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre. Vnus dñs / vna fides / vnū baptisma. Vnus deus et pater oīum: qui sup oēs et per oīa et in oībus nobis. Vnicuiq; aut nostrū: data est gratia sū mensurā donatiōis Christi. Propter qd dicit. Ascendēs in altū captiua duxit captiuitatē: dedit dona hoībus. Qd aut ascēdit: quid est nisi quia et descēdit primū in inferiores partes terre? Qui descendit: ipse est et qui ascēdit sup oēs celos / vt adimpleret oīa. Et ipse dedit quosdā quidē apłos / quosdā aut pphetas / alios vero euāgelistas / alios aut pastores et doctores ad cōsumationē sanctoz in opus ministerij in edificationē corporis Christi. donec occurreremus oēs in vnitatē fidei et agnitōis filij dei: in virū perfectū in mensurā etatis plenitudinis Christi. vt iā nō sum⁹ paruuli fluctuātes et circūferāmur oī vērō doctrine in nequitia hoīm / in astutia ad circūuentionē erroris. veritatē aut faciētes in charitate: crescām⁹ in illo p oīa qui est caput Christus. Ex q totū corpus compactū et connectū: per oēm iuncturā subministratiōis / sū operationē in mensurā vniuscuiusq; mēbrī augmentū corporis facit / in edificationē sui in charitate. Hoc igit dico et testificor i dño: vt tam nō ambuletis sicut et gētes ambulat in vanitate sensus /

sui/tenebris obscuratū habētes intellectum / alienati a vita
 dei.per ignorantia que est in illis ppter cecitatē cordis ipso-
 rum.qui desperātes:semetipsos tradiderūt impudicitie in
 operationē immūditie oīs/in auaritiā. Vos aut nō ita di-
 dicistis Chrištū:si tamē illū audistis et in ipso edocti estis/si-
 cut est veritas in Jesu.Deponite vos fm pristina cōuersati-
 onē veterē hōiem:qui corrūpitur fm desideria erroris. Re-
 nouamini aut spiritu mentis vestre:et inuite nouū hominē
 qui fm deum creatus est in iusticia/et sanctitate veritatis.
 Propter qđ deponētes mendatiū:loquimini veritatē vnus
 quisq; cū pximo suo/qm sumus inuicē mēbra. Irascimini et
 nolite peccare.Sol nō occidat sup iracundiā vestrā. Nolite
 locū dare diabolo.Qui furabat iam nō furetur:magis aut
 laboret operādo manibus suis qđ bonū est/vt habeat vnde
 tribuat necessitatē patienti.Dis sermo malus ex ore vestro
 nō procedat:sed si quis bonus ad edificationē fidei / vt det
 gratiā audiētibus.Et nolite cōtristare spiritūs sanctū dei.in
 quo signati estis in die redēptionis.Dis amaritudo/et ira/et
 indignatio/et clamor / et blasphemia tollat a vobis.cū omni
 malitia.Estote aut inuicē benigni/misericordes/ donantes
 inuicem sicut et deus in Christo donauit vobis.

Cap. quintum.

C. C. S. Apostolus inducit Ephesios ad sequendū Chrištū
 in seruoze charitatis:in decore sanctitatis:ac veritate cogi-
 tati: et instruit personas iunctas matrimonio.

Eximitando patrem / te format Paulus honestum
 Non tenebre sed lux/ vxor ametq; virum.

Estote ergo imitatores dei/sicut filij charissimi: et am-
 i iij

Epistola.

bulate in dilectione / sicut ⁊ Christus dilexit nos ⁊ tradidit
semetipsum pro nobis oblationē ⁊ hostiam deo in odorem
suauitatis. Fornicatio autē ⁊ omīs immūditia / aut auaritia
nec nomīnē in vobis: sicut decet sctōs. aut turpītudo / aut
stultiloquiū / aut scurrilitas que ad rem nō pertinet: sed ma
gis gratiarū actio. Hoc enī sciote. intelligētes: q̄ oīs forni
cator / aut immūdos / aut auarus quod est idolorū scruius /
nō habet hereditatē in regno Christi ⁊ dei. Nemo vos se
ducat inanibus verbis. ppter hec enī venit ira dei in filios
dissidētie. Nolite ergo effici participes eorū. Eratis enī ali
quando tenebre / nūc autē lux in dño: vt filij lucis ambulate.
Fructus enī lucis est: in omni bonitate ⁊ iusticia ⁊ veritate.
Probantēs quid sit beneplacitū deo: et nolite cōmunicare
operibus infructuosīs tenebrarū / magis autē redarguite.
Que enī in occulto sūt ab ipsis: turpe est ⁊ dicere. Dia autē
que arguunt: a lumine manifestant. Omne enī qđ manife
statur: lumē est. Propter qđ dicit. Surge qui dormis ⁊ ex
urge a mortuis: ⁊ illuminabit te Christus. Videte itaq; fra
tres: quomō caute ambuletis: nō q̄si insipiētes sed vt sapiē
tes / redimētes tēpus qm̄ dies mali sunt. Propterea nolite
fieri imprudētes: sed intelligētes que sit volūtas dei. Et no
lite inebriari vīno in quo est luxuria: sed implemini spūs an
cto loquētes vobis inetipsis in psalmis / hymnis ⁊ cāticis spi
ritalibus cantātes ⁊ psallētes in cordibus vestris dño / gra
tias agētes semp pro oibus / in noīe dñi nostri Jesu Christi
deo ⁊ patri. Subiecti inuicem: in timore Christi. Mulieres
viris suis subditę sint / sicut dño: quoniā vir caput est mulie

ris/sicut Christus/caput est ecclesie. ipse saluator corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est Christo: ita et mulieres viris suis in oibus. Viri diligite vxores vestras/sicut et Christus dilexit ecclesiam: et seipsum tradidit pro ea/ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aque in verbo vite ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi/sed ut sit sancta et immaculata. Ita et viri debent diligere vxores suas ut corpora sua. Qui suam vxorem diligit/seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit/sed nutrit et fouet eam sicut et Christus ecclesiam. quia membra sumus corporis eius: de carne eius et de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam: et adhaerebit vxori sue. Et erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo et in ecclesia. Veruntamen et vos singuli vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligit: vxor autem tuncat virum suum.

Cap. sextum.

C. S. Docet apostolus parentum ac filiorum mutuam conuersationem et reuertit ad instruendum Ephesios de oibus virtutibus generaliter.

Fili tu patri domino tu seruus obedi.

Orans fert arma/pace. cathena viger.

Hij obedite parentibus vestris in dño. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuum et matrem tuam: quod est mandatum primum in promissione/ut bene sit tibi et sis longeuus super terram. Et vos patres nolite ad iracundiam puocare filios vestros: sed educate illos in disciplina et correptione dñi. Serui obedite dominis carnalibus cum timore et tremore. i simplicitate

Epistola.

cordis vestri sicut Christo: nō ad oculū seruientes/ quasi ho-
minibus placētes/ sed vt serui Christi faciētes voluntatem
dei ex animo cū bona voluntate seruientes sicut dño ⁊ nō ho-
minibus. sciētes quoniam vnusquisq; quodcūq; fecerit bonū : hoc
recipiet a dño/ siue seruus/ siue liber. Et vos dñi eadē facite
illis/ remittētes minas: sciētes quia ⁊ illoꝝ et vester dñs est
in celis. Et personarū acceptio nō est apud deum. De cetero
fratres cōfortamini in dño: ⁊ in potētia virtutis eius. In-
uite vos armaturā dei: vt possitis stare aduersus insidias
diaboli. Quoniam nō est nobis colluctatio aduersus carnē et
sanguinē: sed aduersus principes ⁊ potestates/ aduersus mū-
di rectores tenebrarū harū. cōtra spiritalia nequitie in cele-
stibus. Propterea accipite armaturā dei: vt possitis resiste-
re in die malo/ ⁊ in oībus pfecti stare. State ergo succincti
lūbos vestros in veritate: ⁊ induiti loriceam iustitie/ ⁊ calciati
pedes in preparationē euāgelij pacis. In oībus sumētes scu-
tum fidei in quo possitis oīa tela nequissimi ignea extingue-
re. Et galeam salutis assumite ⁊ gladiū spiritus : qđ est ver-
bum dei. Per omnē orationē ⁊ obsecrationē orantes omni
tēpore in spiritu: ⁊ in ipso vigilātes in omni instantia ⁊ ob-
secrationē pro oībus sanctis ⁊ pro me. Vt detur mihi sermo
in aperitiōe oris mei. Cū fiducia notū facere mysteriū euā-
gelij/ pro quo legatione fungor in catena ista. ita vt in ipso
audeā prout oportet me/ loqui. Vt autē ⁊ vos sciatis q̄ circa
me sunt/ quid agā: oīa vobis nota faciet Tycheus charissi-
mus frater ⁊ fidelis minister in dño: quē misi ad vos in hoc
ipm/ vt cognoscatis que circa nos sunt / ⁊ psolet corda v̄ra.

Pax fratribus et charitas cum fide a deo patre nostro et domino
Iesu Christo. Gratia cum omnibus: qui diligunt dominum nostrum
Iesum Christum in corruptione. Amen.

Epistola Pauli ad Ephesios Explicit.

¶ Argumentum in epistolam ad Philippenses incipit.

Philippenses sunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis/perfiteruntur in fide/nec receperunt falsos apostolos
hos collaudat apostolus/scribens eis a Roma de carcere per
Epaphroditum

Epistola Pauli ad Philippenses incipit.

Cap. primum.

¶ C. S. Ap[osto]lus agit gratias de bonis Philippensibus collatis: quibus significans suum statum: ponit distinctiones predicti cantum: et erga eos suam charitatem: quos monet ad tolerantiam persecutionis.

Atque Philipporum memor orat/amor quoque abundat
Paulus/cui Christus vivere/morsque lucrum est.

Paulus et Timotheus serui Iesu Christi: omnibus sanctis in Christo Iesu qui sunt Philippis cum episcopis et diaconibus. gratia vobis et pax a deo patre nostro: et domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo in omni memoria vestri semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis: cum gaudio deprecationem faciens super communicatione vestra in euangelio Christi a prima die usque nunc. confidens hoc ipsum: quia qui cepit in vobis opus bonum/perficere et usque in diem Christi Iesu. sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis: eo quod habeam vos in corde et in vinculis meis et in defensione et confirmatione euangelij socios gaudij mei

omnes vos esse. Testis enī mibi est deus: quomō cupiā oēs
vos esse in visceribus Jesu Christi. Et hoc oro: vt charitas
vestra magis ac magis abundet in scientia et in omni sensu:
vt probetis potiora. vt sitis synceres et sine offensa in diem
Christi: repleti fructu iusticie per Jesum Christū / in gloriā
et laudē dei. Scire aut volo vos fratres: quia que circa me
sunt / magis ad pfectū venerunt euāgelij. ita vt vincula mea
manifesta fierēt in Christo / in omni ptorio et in ceteris oī-
bus: vt plures e fratribus in dño cōfidentes in vinculis me-
is / abundantiū auderent sine timore verbū dei loqui. Qui-
dam quidē et propter inuidiam et contentionē / quidam aut
et ppter bonā voluntatē Christū predicant. quidā ex chari-
tate / sciētes qm in defensione euāgelij positus sum. quidā
aut ex cōtentione Christū annūciant nō sincere: existimā-
tes pressurā se suscitare vinculis meis. Quid enī? Dum omī
modo siue per occasionē siue per veritatē Christus annūci-
etur: et in hoc gaudeo / sed et gaudebo. Scio enim quia hoc
mibi proueniet ad salutē: per vestram orationē et submū-
strationē spiritus Jesu Christi / sin expectationē et spem me-
am. quia in nullo cōfundar: sed in omni fiducia sicut semper
et nūc magnificabit Christus in corpore meo / siue per vitam
siue per mortē. Mibi enim viuere Christus est: et mori lucrū
Quod si viuere in carne hic mibi fructus operis est: et quid ali-
gam ignoro. Coartor aut e duobus: desideriiū habēs dissol-
ui et esse cū Christo multo magis melius permanere aut in
carne necessariū ppter vos. Et hoc cōfidens scio: quia ma-
nebo et permanebo oībus vobis ad pfectū vestrū et gaudi

um fidei. vt gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me
per meum aduentum iterum ad vos. Tantum digne euangelio
Christi conuersamini. vt siue cum venero et videro vos/ siue ab/
sens audiam de vobis/ quia statis in vno spiritu/ vnanimes col/
laborantes fidei euangelij. et in nullo terreamini ab aduersa/
rijs que est illis causa perditionis/ vobis autem salutis. Et hoc a
deo. quia vobis donatum est pro Christo: non solum vt in eum
credatis/ sed vt etiam pro illo patiamini. idem certamen ha/
bentes/ quale et vidistis in me: et nunc audistis de me.

Cap. secundum.

C. S. Instruit apostolus Philippenses de fidei unitate:
vera humilitate: omnimoda sanctitate: et ad ulterius instru
endum mittit nuncios.

Blandis visceribus rogat vnanimes fore: formam
illam Christus seruilem accipit / alia tenens.

SI qua ergo consolatio in Christo/ si quod solacium charita/
tis/ si qua societas spiritus/ si qua viscera miserationis: im/
plete gaudium meum/ vt idem sapiatis / eandem charitatem ha/
bentes/ vnanimes/ id ipsum sentientes. Nihil per contenti/
onem neque per inanem gloriam: sed in humilitate superior/
es sibi inuicem arbitantes. non que sua sunt singuli conside/
rantes: sed et ea que aliorum. Hoc enim sentite in vobis: quod et in
Christo Iesu. Qui cum in forma dei esset/ non rapinam arbitra/
tus est esse se equalē deo. sed semetipsum exinaniuit formam
serui accipiens/ in similitudinē hominū factus et habitu inue/
tus vt homo. Humiliauit semetipsum factus obediēs vsque ad
mortē: mortē autem crucis. Propter quod et deus exaltauit illum:
et donauit illi nomen quod est super omne nomen: vt in nomine

Epistola.

Iesu omne genu flectat celestium/terrestrium/z infernorum et
ois lingua confiteatur: quia dominus Iesus Christus in gloria est
dei patris. Itaque charissimi mei. sicut semper obedistis: non in
presentia mei tantum/ sed multo magis nunc in absentia mea
cum metu et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim:
qui operatur in vobis et velle et perficere: pro bona voluntate. Quia
autem facite sine murmurationibus et hesitationibus: ut sitis sine
querela/ et simplices filii dei/ sine reprehensione in medio nationis
omnis prave et perverse. Inter quos lucetis sicut luminaria in
mundo: verbum vite continentis ad gloriam meam in die Christi.
quia non inuacuum cucurri: neque inuacuum laboravi. Sed et si ex
multo supra sacrificium et obsequium fidei vestre: gaudeo et con
gratuloor omnibus vobis. Ipsum autem et vos gaudete: et congratulamini mihi. Spero autem in domino Iesu Timotheum me cito
mittere ad vos: ut et ego bono animo sum/ cognitis que circa
vos sunt. Reminere enim habeo tam unanimem: qui sincera
affectione pro vobis sollicitus sit. Des enim que sua sunt quer
runt: non que Iesu Christi. Experimentum autem eius cognoscite:
quia sicut patri filius/ mecum servavit in euangelio. Hunc igitur
spero me mittere ad vos: mox ut videro que circa me sunt.
Confido autem in domino: quoniam et ipse veniam ad vos cito. Ne
cessarium autem existimaui: Epaphroditum fratrem et cooperatorem
et comilitonem meum/ vestrum autem apostolum et ministrum necessi
tatis mee/ mittere ad vos. quoniam quidem omnes vos desideraba
bat: et mestus erat/ propterea quod et audieratis illum infirmatum.
Nam et infirmatus est usque ad mortem: sed deus misertus est
eius. Non solum autem eius: verum etiam et mei/ ne tristitia sup

tristitia habere. festinatus ergo misi illum: ut viso eo iterum
gaudeatis: et ego sine tristitia sim. excipite itaque illum cum omni
gaudio in domino: et cuiusmodi cum honore habetote. quoniam pro-
pter opus Christi usque ad mortem accessit: tradens animam suam
ut impleret id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

Cap. tertium.

C. S. Ostendit Apostolus euacuationem legalium verbo et
exemplo sui: ac deinde se excusat: atque Philippenses ad se imi-
tandum inuitat.

Concisi carni non fideite / sunt lucra Christo.

Comprehensus sequitur / fletus inimica crucis.

D E cetero fratres mei gaudete in domino. Eadem vobis
scribere mihi quidem non pigrum: vobis autem necessarium. Videte
canes. videte malos operarios. videte concisionem. Nos enim
sumus circumcisio / qui spiritu seruimus deo: et gloriamur in
Christo Iesu: et non in carne fidentia habentes / quandoque et ego
habeam confidentiam in carne. Si quis alius videtur confidere
in carne: ego magis / circumcissus octavo die / ex genere Israel /
de tribu Benjamin / hebreus ex hebreis / secundum legem phariseus /
secundum emulationem persequens ecclesiam dei / secundum iustitiam que in lege
est conuersatus sine querela. Sed que mihi fuerunt lucra: hec
arbitrans sum propter Christum detrimenta. Verum tamen
existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu
Christi domini mei: propter quem omnia detrimentum feci: et arbitror
ut stercorea / ut Christum lucrifaciam: ut et inueniar in illo. non
habes meam iustitiam que ex lege est: sed illam que ex fide est
Christi Iesu / que ex deo est iustitia. in fide ad cognoscendum
illum: et virtutem resurrectionis eius: et societatem passionis illius.

cōfiguratus morti eius: si quomō occurrā ad resurrectionē
que est ex mortuis. nō q̄ iam acceperim: aut iam pfectus sim
Sequor autē: si quo modo cōprehendam in quo ⁊ cōprehē-
sus sum a Christo Jesu. Fratres ego me nō arbitror cōpre-
hendisse. Unū autē/que quidem retro sunt obliuiscēs/ ad ea
vero que sunt priora extendēs meipsum: ad destinatū perse-
quor/ ad braniū superne vocatōis dei in Christo Jesu. Qui-
cunq; ergo pfecti sumus: hoc sentiamus. ⁊ si quid aliter sapi-
tis: ⁊ hoc vobis deus reuelabit. Veruntamē ad quod pueni-
mus vt idem sapiamus: ⁊ in eadē pmaneamus regula. Imit-
tatores mei estote fratres: ⁊ obseruate eos qui ita ambulāt
sicut habetis formam nostram. Multi enī ambulant quos
sepe dicebā vobis: nunc autem ⁊ flens dico / inimicos crucis
Christi. quoz finis interitus. quoz deus venter est: ⁊ gloria
in cōfusione ipsorz/ qui terrena sapiūt. Nostra autē cōuersa-
tio: in celis est. Vnde etiam saluatōrē expectamus dominū
nostrum Iesum Christū: qui reformabit corpus humilitatē
nostre configuratū corpori claritatis sue/ sū operationem
virtutis sue qua etiam possit subicere sibi omnia.

Cap. quartum.

C. S. Firmat paciētiā Philippensū aplūs: eos ad spi-
ritalem leticiā hortando: ac bonoz perseverantiā: atq; gra-
tulat de eoz liberalitate: poniturq; salutatō eozundem.

Dilectos solidat / semper gaudere modesti.

Monit abundare ⁊ pauper ⁊ esse sibi.

I Tag; fratres mei charissimi ⁊ desideratissimi / gaudiū
meū ⁊ corona mea: sic stete in dño charissimi. Eucharodiam
rogo ⁊ Syntichen deprecor ipsū sapere in dño. Etiam

rogo et te germane compar: adiuvā illas/que mecum labora-
verunt in euāgelio/cum Clemēte/et ceteris adiutoribus me-
is/quorū nomina sunt in libro vite. Gaudete in dñō semper:
iterū dīco gaudete. Modestia vestra nota sit oībus hoībus
Dominus enim prope est. Nihil solliciti sitis: sed in omni or-
tatione et obsecratione/cū gratiarū actione petitiones ve-
stre immorescant apud deum. Et pax dei que exuperat omne
sensum: custodiat corda vestra et intelligentias vestras in
Christo Jesu. De cetero fratres quęcūq; sunt vera/quęcū-
q; pudica/quęcūq; iusta/quęcūq; sancta/quęcūq; ama-
bilia/quęcūq; bone fame: si qua virtus/si qua laus discipli-
ne hec cogitare. que et didicistis et accepistis/et audistis/et
vidistis in me: hec agite et deus pacis erit vobiscum. Gaudi-
sus sum autem in domino vehementer: quoniam tandem
aliquando resloquistis pro me sentire/sicut et sentiebatis.
Occupati autem eratis. Nō quasi propter penuriam dico.
Ego enim didici in quibus sum: sufficiens esse. Scio et humi-
liari: scio et abundare. Ubique in omnibus institutus sum: et
satiari/et esurire/et abundare/et penuriam pati. Omnia
possum in eo qui me confortat. Veruntamen bene fecistis
cōmunicantes tribulationi mee. Scitis autem et vos Phil-
lippenes q̄ in principio euangelij quando profectus sum a
Macedonia/ nulla mihi ecclesia: cōmunicavit in ratione da-
ti et accepti/ nisi vos soli. quia et Thessalonicam: semel et bis
in usum mihi misistis. Nō quia quero datū: sed requiro fru-
ctum abundantē in ratiōe vestra. habeo autē oīa: et abūdo.
Repletus sum exceptis ab Epaphrodito: q̄ misistis in odore

suauitatis/hoſtiã acceptã placentẽ deo. Deus aut̃ meus impleat om̃e deſideriũ veſtrum: ſm̃ diuitias ſuas in gloria/ in Chriſto Jeſu. Deo aut̃ z patri nr̃o: gloria in ſecula ſeculoꝝ. Amẽ. Salutate oẽm ſanctũ in Chriſto Jeſu. Salutãt vos qui mecũ ſunt: fratres. Salutãt vos oẽs ſancti: maxime aut̃ qui de Ceſaris domo ſũt. Gratia dñi noſtri Jeſu Chriſti cũ ſpiritu veſtro. Amen.

Epla Pauli ad Philippẽſes expliciit.

Argumentũ in epiſtolã ad Coloſſenſes incipit.

Coloſſenſes z hi ſicut Laodicẽſes ſunt Aſiam/ z ipſi preuenti erant a pseudo apoſtoliſ. Nec ad hos acceſſit ipſe apoſtolus: ſed z hos per epiſtolã corrigit. Audierant enim verbũ ab Archippo/ qui z miniſterium in eos accepit. Ergo apoſtolus iam ligatus ſcribit eis ab Epheso per Tycheicum diaconum z Onesimum acolythum.

Epistola Pauli ad Coloſſenſes Incipit.

Cap. primum.

CL. S. Apoſtolus capta beneuolẽtia Coloſſenſiũ: auctoritatẽ euangelij inducit illi firmiter eſſe credendũ.

Ampla Coloſſ. ſignat ſors Chriſti/ gratia luſtrat. Chriſtus imago creant omnia. ſeruit ei.

Daulus apoſtolus Jeſu Chriſti per volũtatẽ dei/ z Timotheus frater: his qui ſunt Coloſſis ſanctis z fidelibus fratribus in Chriſto Jeſu/ grã vobis z pax a deo patre nr̃o. Gracias agimus deo et patri dñi nr̃i Jeſu Chriſti/ ſemp pro vobis orãtes: audiẽtes fidẽ veſtrã in Chriſto Jeſu/ z dilectionẽ quã habetis in ſanctos oẽs/ ppter ſpem que reposita eſt vobis in celis. quã audiſtis in verbo

in verbo veritatis euangelij: quod peruenit ad vos/ sicut et
in vniuerso mundo est. et fructificat et crescit: sicut et in vobis
ex ea die qua audistis et cognouistis gratiam dei in veritate
sicut didicistis ab Epaphra charissimo cōseruo nostro: qui
qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu. Qui etiā ma-
ni festauit nobis dilectionē vestrā in spiritu. Ideo et nos ex
qua die audiuiimus: nō cessamus pro vobis orantes et postu-
lantes/ vt impleamini agnitione volūtatē eius/ in omni sa-
piētia et intellectu spiritali vt ambuletis digne: deo per oīa
placētes/ in omni opere bono fructificantes/ et crescentes in
sciētia dei. in omni virtute cōfortati sū potentia claritatis
eius: in omni paciētia et lōganimitate. cū gaudio gratias agē-
tes deo patri. qui dignos nos fecit in partē sortis sanctorū
in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebrarū: et trāstu-
lit in regnū filij dilectiōis sue. In q̄ habemus redēptionē et
remissionē peccatorū. Qui est imago dei inuisibilis: primoge-
nitus oīs creature. quoniā in ipso cōdita sunt vniuersa in ce-
lis et in terra: visibilia et inuisibilia. Siue throni/ siue dñatio-
nes/ siue principatus/ siue potestates: oīa per ipsum et in ipso
creata sunt. Et ipse est ante oēs: et omīa in ipso constant. Et
ipse est caput corporis ecclesie: qui est principiū/ primogeni-
tus ex mortuis/ vt sit in oībus ipse p̄matum tenēs. quia in
ipso cōplacuit oēm plenitudinē inhabitare: et per eū recōci-
liari oīa in ipso/ pacificās per sanguinē crucis eius/ siue q̄ in
terris/ siue que in celis sunt. Et vos cū essetis aliquā alienati
et inimici sensu/ in operibus malis: nūc autē recōciliauit in cor-
pore carnis eius per mortē exhibere vos sctōs et imaculatos

Epistola.

et irrephēbiles corā ipso. Si tñ pmanetis in fide/fundati:
z stabiles/z immobiles a spe euāgelij qđ audistis: quod predi-
catū est in vniuersa creatura que sub celo est. Quis factus
sum ego Paulus minister: qui nūc gaudeo in passionibus p
vobis/z adimpleo ea qđ desunt passionū Christi/i carne mea
p corpore eius qđ est ecclesia. Quis factus sum ego minister
fm dispēsationē dei/qđ data est mihi in vobis: vt impleā ver-
bum dei/mysteriū qđ absconditū fuit a seculis z generatiōi-
bus/nūc aut manifestatū est scitis eius: quibus voluit deus
notas facere diuitias glie sacramēti hui⁹ in gētibus: qđ est
Christ⁹/in vobis spes glie/quē nos annūciauimus: corripiē-
tes oēm hoīem z docētes in omni sapientia. vt exhibeamus
oēm hominē perfectū in Christo Iesu: in quo z laboro/cer-
tando fm operationē eius/quam operat⁹ in me in virtute.

Cap. secundum.

C. S. Docet apl⁹s precauere deceptiōes per falsam pro-
phetiā: per legis auctoritatē: per sanctitatis simulationē.

Baptismus sepelit/thesauros in deitate.

Christus habet plenus/chirographumq; leuat.

Nolo em̄ vos scire qualē sollicitudinē habeā pro vobis:
z pro his qui sunt A adiciē/z quicūq; nō viderūt faciē meā
in carne: vt consolent⁹ corda ipsoz instructi in charitate /et
in oēs diuitias plenitudinis intellectus in agnitione myste-
rii dei patris z Christi Iesu: in quo sunt oēs thesauri sapiē-
tie z scientie absconditi. Hoc aut dico: vt nemo vos decipiat
in sublimitate sermonum. Nam z si corpore absens sum. sed
spiritu vobiscū sum/gaudēs z videns ordinē vestrū/z firma-
mentum eius que in Christo est fidei vestre. Sicut ergo ac-

cepistis Jesum Christum omnem nostrum in ipso ambulare: radicati et superedificati in ipso et confirmati in fide sicut et didicistis abundantes in illo in gratiarum actione. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam: secundum traditionem hominum secundum elementa mundi et non secundum Christum. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter: et estis in illo repleti/ qui est caput omnis principatus et potestatis. in quo et circumcisi estis circumcisione non manufacta/ in expoliatione corporis carnis: sed in circumcisione Christi/ cõsepulti ei in baptismo. in quo et resurrexistis per fidem operationis dei: qui suscitavit illum a mortuis. Et vos cum mortui essetis in delictis et p̃putio carnis vestre/ cõvivificavit cum illo: donans vobis omnia delicta/ delens quod adversus nos erat chirographum decreti/ quod erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio/ affigens illum cruci: et expoliatis principatus et potestates traiecit confusamente/ palam triumphans illos in seipso. Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu/ aut in parte diei festi/ aut neomenie aut sabbatorum: que sunt umbra futurorum/ corpus autem Christi. Nemo vos sequeatur volens in humilitate et religionem angelorum que non vidit ambulans/ frustra inflatus sensu carnis sue/ et non tenens caput ex quo totum corpus per nexus et junctiones subministratum et constructum crescit in augmentum dei. Si mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tanquam viventes mundo decernitis? Ne tetigeritis/ neque gustaveritis neque cõrectaveritis/ que sunt omnia in interitu/ ipso usu secundum p̃cepta et doctrinas hominum: que sunt rationem quidem habentia sapientie in superstitione et humilitate/ et non ad parcendum

Epistola.

corporis/non in honore aliquo ad saturitatē carnis.

Cap. tertium.

C. S. Informat apostolus de moribus generaliter in de-
positione vitioꝝ: ac acquisitione virtutū: ⁊ specialiter quā-
tum ad coniugatos: parentes ⁊ filios atq; seruos.

Consurrexistis. que sursum querite/ membra
mortificate/ vetus tum renouetur homo.

Igitur si cōsurrexistis cum Christo: q̄ sursum sunt queri-
te/ vbi Christus est in dextera dei sedens. que sursum sunt sa-
pite: nō que sup terrā. Mortui enī estis: ⁊ vita vestra est ab-
scōdita cū Christo in deo. Cū autē Christus apparuerit vi-
ta vestra tūc ⁊ vos apparebitis cū ipso in gloria. Mortifica-
te ergo mēbra vestra que sunt sup terrā: fornicationē / im-
munditiā/ libidinē/ cōcupiscentiam malā / ⁊ auaritiā que est
simulachꝝ seruitus. ppter que: venit ira dei sup filios in-
credulitatis. in quibus ⁊ vos ambulastis aliquādo / cū viue-
retis in illis. Nūc autē deponite ⁊ vos oīa: iram/ indignatio-
nem/ malitiā/ blasphemīā/ turpē sermonē de ore vestro. No-
lite mentiri inuicē: expoliātes vos veterē hoīem cū actibus
suis/ ⁊ induētes nouū eum qui renouat in agnitione dei im-
aginē eius qui creauit eum: vbi nō est masculus ⁊ femina/
gētilis ⁊ iudeus/ circūcisio ⁊ preputium/ barbarus ⁊ scythas/
seruus ⁊ liber: sed oīa ⁊ in oībus Christus. induite vos ergo
sicut electi dei/ sancti et dilecti viscera miscōdie: benignitatē/
humilitatē/ modestiā/ paciētiā/ supportātes inuicem: ⁊ do-
nantes vobismetipsis si quis aduersus aliquē habet querelā
sicut ⁊ dñs donauit vobis: ita ⁊ vos. Sup oīa autē hec cha-
ritatē habete/ quod est vinculū perfectionis. et pax Christi

exultet in cordibus vestris: in qua et vocati estis in vno corpore et grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter: in omni sapientia docetes et comonentes vosmetipsos/ in psalmis/ hymnis et canticis spiritualibus/ in gratia cantantes in cordibus vestris domino. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere: omnia in nomine domini nostri Iesu Christi/ gratias agentes deo et patri per ipsum. Mulieres subdite estote viris: sicut oportet in domino. Viri diligite uxores vestras: et nolite amari esse ad illas. Filij obedite parentibus per omnia. hoc enim placitum est in domino. Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros: ut non pusillo animo fiant. Servi obedite per omnia dominis carnalibus: non ad oculum serviētes quasi hominibus placētes/ sed in simplicitate cordis timētes deum. quodcumque facitis: ex animo operamini sicut domino et non hominibus. scientes quod a domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo servite. Qui enim iniuriam facit: recipiet id quod inique gessit. et non est personarum acceptio apud deum.

Lap. quartum.

C. S. Dominos instruit Apostolus: atque orationibus Colossensium se recomēdat: ostendēs quomodo se ad infideles habere debeant: et ponitur epistole cōclusio et cōfirmatio per salutationem.

Deprecor orētis/ conditus sit sale sermo.

Mittit eis Tychicum/ cōnumerans socios.

Omnini quod iustum est et equum servis prestate: scientes quoniam et vos dominum habetis in celo. Orationi instate: vigilantes in ea in gratiarum actione. orantes simul et pro nobis: ut deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium
k ij

Epistola.

Christi. propter quod etiam victus sum: ut manifestetur illud ita
ut oportet me loqui. In sapientia ambulate ad eos qui foris
sunt: tempus redimētes. Sermo vester semper in gratia sale sit
conditus: ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.
Que circa me sunt: omnia vobis nota faciet. Tychicus charis-
simus frater / et fidelis minister: et seruus in domino. quem misi
ad vos ad hoc ipsum: ut cognoscat quod circa vos sunt: et console-
tur corda vestra cum Onesimo charissimo et fidei fratre qui
ex vobis est. qui omnia que hic aguntur: nota facient vobis.
Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus / et Marcus con-
sobrinus Barnabe (de quo accepistis mandata: si venerit ad
vos suscipite illum). Et Iesus qui dicitur iustus: qui sunt ex
circumcisione. Hi soli sunt adiutores mei in regno dei: qui mi-
hi fuerunt solatio. Salutat vos Epaphras qui ex vobis est /
seruus Christi Iesu / semper sollicitus pro vobis in oratio-
nibus: ut stetis perfecti et pleni in omni voluntate dei. Testi-
monium enim illi perhibeo: quod habet multum laborem pro vo-
bis / et pro his qui sunt Laodice / et qui Hierapoli. Salutat
vos Lucas medicus charissimus / et Demas. Salutate fra-
tres qui sunt Laodice: et Nympham / et que in domo eius est
ecclesia. Et cum lecta fuerit apud vos epistola hec: facite ut
et in Laodicenum ecclesia legatur. et ea que Laodicensium est:
vobis legatur. Et dicite Archippo. Vide ministerium quod
accepisti in domino: ut illud impleas. Salutatio: mea manu
Pauli. Demores estote vinculoꝝ meoꝝum. Gratia domini
nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

Epistola Pauli ad Colossenses Explicit.

Ad Thessalonicenses prima lr.

Argumentū in eplam ad Thessalonicenses primā Incipit.

Thessalonicenses sūt Macedonices: Ibi in Christo Jesu accepto vbo veritatis p̄stiterūt in fide/ etiā in p̄secutiōe ciuium suoz. Preterea nec receperunt falsos ap̄los/ nec ea que a falsis ap̄lis dicebant. Hos collaudat ap̄lis/ scribēs eis ab Athenis per Tychicū diaconem/ et Onesimū acolythū.

Cap. primum.

A. C. S. Apostolus agit gratias de Thessalonicensū bona inchoatione: atq; huius bonitatis diffusione.

Ad Thessal. grates fundit fideiq; labori

Q. tribulati sunt/ forma datī reliquis.

Dulus et Siluanus et Timotheus: ecclesie Thessalonicensū in deo patre nro et dño Jesu Christo/ gratia vobis et pax. Gratias agimus deo semper pro oibus vobis: memoriā vestri faciētes in oratiōibus nostris/ sine intermissione memores operis fidei vstre et laboris et charitatis et sustinētie spei dñi nostri Jesu Christi/ ante deum et patrem nostrum. Sciētes fratres dilecti a deo electionē vestram: quia euangeliū nostrū nō fuit ad vos in sermone tantū/ sed et in virtute/ et in spiritu sancto/ et in plenitudine multa/ sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos. Et vos imitatores nostri facti estis: et dñi: excipientes verbū in tribulatione multa cum gaudio spiritus sancti. ita vt facti sitis forma omnibus credētibz in Macedonia et Achaia. A vobis enim diffamatus est sermo domini: nō solum in Macedonia et in Achaia/ sed et in omni loco fides vestra que est ad deū/ profecta est. ita vt non sit nobis necesse quicq; loqui. Ipsi enī de nobis annūciant/ qualem introitū

Epistola.

habuerimus ad vōs: z quomodo cōuersi estis ad deū a simu-
lachijs seruire deo viuo z vero/ z expectare filiū ei⁹ de celis/
quē suscitauit ex mortuis Iesuz. q̄ eripuit nos ab ira vētura.

Cap. secundum.

C. L. S. Consolat⁹ Aplus Thessalonicenses in aduersis per
conformitatē ad ipsum: atq; ad ecclesiam Iherosolymitaz.

Blasphematus adit non vanus non onerosus

Nec querulus docuit: compaciuntur ei.

Nam z ipsi scitis fratres introitum nostrū ad vos: quia
nō inanis fuit. sed ante passi multa/ z ptumelijs affecti (sicut
scitis) in Philippis: fidutiā habuimus in deo nrō loqui ad
vos euangeliū dei in multa sollicitudine. Exhortatio enim
nrā nō de errore/ neq; de immūditia/ neq; in dolo: sed sicut
pbat⁹ sumus a deo vt credere⁹ nobis euangeliū / ita loqui-
mur: nō q̄si hoibus placētes/ sed deo qui probat corda nrā.
Neq; enī aliq̄si fuimus in sermone adulationis/ sicut scitis:
neq; in occasione auaritiē/ deus testis est. neq; querētes ab
hoibus gloriā. neq; a vobis neq; ab alijs: cū possemus vobis
oneri esse / vt Christi apostoli. Sed facti sumus paruuli in
mediō vestrū/ tanq̄ si nutrit⁹ foueat filios suos: ita deside-
rantes vos cupide/ volebamus tradere vobis nō solū euan-
geliū dei/ sed etiā anīas nostras / qm̄ charissimi nobis facti
estis. Demores enī estis fratres laboris nrī z fatigationis:
nocte z die operātes ne quē vestrū grauaremus/ predicāui-
mus in vobis euangeliū dei. Vos testis estis z deus: q̄s scē
z iuste/ z sine q̄rela vobis qui credidistis affuimus/ sicut scit⁹
qualiter vnūquēq; vestrū sicut pater filios suos depcantes/
vos z cōsolantes. testificati sum⁹ vt ambularetis digne deo:

Ad Thessalonicēses prima lxx.

qui vocauit vos in suū regnū ⁊ gloriā. Ideo et nos gratias
agimus deo sine intermissione: qm̄ cum accepissetis a nobis
verbū auditus dei/accepistis illud nō vt verbū hominū/ sed
(sicut est vere) verbū dei/ qui operat̄ in vobis q̄ credidistis
Vos enī imitatores facti estis fratres ecclesiā dei que sūt
in iudea in Christo Jesu: quia eadē passi estis ⁊ vos a cōtri-
bulibus vestris/ sicut ⁊ ipsi a iudeis qui ⁊ dñm occiderūt Je-
sum/ ⁊ prophetas/ ⁊ nos persecuti sunt ⁊ deo nō placēt: ⁊ oī-
bus hominibus aduersant̄/ prohibētes nos gentibus loqui
vt salui fiant/ vt impleāt peccata sua semp. Peruenit enī ira
dei super illos vsq; in finem. Nos aut̄ fratres desolati a vo-
bis ad tēpus hore/ aspectu/ nō corde: abscondantius festinavi-
mus faciem vestram videre cum multo desiderio. quoniam
voluimus venire ad vos ego quidē Paulus ⁊ semel ⁊ iterum
sed impediuit nos sathanas. Que est enim nostra spes/ aut
gaudium/ aut corona glorie? Nonne vos ante dominū no-
strum Jesum Christū estis in aduentu eius? Vos enim estis
gloria nostra et gaudium.

Cap. tertium.

C. S. Apostolus mittit Timotheum ad consolandum
Thessalonicēses: ponitur vtilitas reuersionis eiusdem cum
apostoli deprecatione pro Thessalonicēsis.

Confirmans illos ⁊ fratrem mittit / amorem
Exquiratq; fidem/ gaudet/ abundet amor

Propter qd̄ nō sustinētes amplius: placuit nobis rema-
nere Athenis/ solis. Et misimus Timotheū fratrē nostrū ⁊
ministrū dei in euāgelio Christi/ ad cōfirmandos vos ⁊ ex-
hortandos pro fide v̄a: vt nemo moueat in tribulatiōibus

Epistola

istis. Ipsi enī scitis: q̄ in hoc positi sumus. Nam et cū apud
vos essemus: p̄dicebamus vobis passuros nos tribulatiōes/
sicut ⁊ factū est ⁊ scitis. Propterea ⁊ ego amplius nō susti-
nens: nisi ad cognoscendū fidem vestrā. ne forte tēptauē-
rit vos is qui temptat: ⁊ inanis fiat labor noster. Nūc autē
veniēte Timotheo ad nos a vobis / ⁊ annūciante nobis fi-
dem ⁊ charitatē vestrā / ⁊ quia memoriā nrī habetis bonam
semp̄ desiderātes nos videre / sicut ⁊ nos quoq; vos: ideo cō-
solati sumus fratres in vobis in om̄i necessitate ⁊ tribulati-
one nostra per fidē vestrā. qm̄ nūc viuimus: si vos statis in
dño. Quā enī gratiarū actionē possumus deo retribuere p̄
vobis in om̄i gaudio quo gaudemus ppter vos ante deum
nostrū / nocte ac die abundantius orantes vt videamus fa-
ciem vestrā / ⁊ cōpleamus ea que desunt fidei vestre? Ipse au-
tem deus ⁊ pater noster / ⁊ dñs Iesus Christus dirigat viā
nostrā ad vos. Vos autē dñs multiplicet / ⁊ abundare faciat
charitatē vestram in inuicē ⁊ in omnes: quēadmodū et nos
in vobis / ad cōfirmanda corda vestra sine querela / in sancti-
tate ante deum ⁊ patrē nostrum / in aduentu domini nostri
Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Amen.

Cap. quartum.

C. S. Ap̄lus increpat Theſſalonicēſes de vitio fornicati-
onis / cupiditatis / ociositatis / immoderati luctus mortuorū.

Deinde rogat placeant domino / vult significet.

Non ignoretis morte resurgere nos.

O Ecetero ergo fratres rogamus vos ⁊ obsecramus in
dño Iesu: vt quēadmodū accepistis a nobis quomodo o-
porteat vos ambulare ⁊ placere deo / sic ⁊ ambuletis / vt abū-

Ad Thessalonicenses prima Irij.

detis magis. Scitis enim que precepta dederim vobis per
dñm Jesum. Hec est enī volūtas dei/sanctificatio vestra: vt
abstineatis vos a fornicatione: vt sciat vnusquisq; vestrum
vas suū possidere in sanctificatiōe ⁊ honore: nō in passione
desiderij/ sicut ⁊ gentes que ignorant deum. Et ne quis sup-
grediatur neq; circūueniat in negotio fratrem suum: quo-
niam vindex est dominus de his omnibus/ sicut prediximus
vobis/ et testificati sumus. Non enim vocauit nos deus in
immunditiā. sed in sanctificationem. Itaq; qui hec spernit/
nō hominem spernit sed deum: qui etiam dedit spiritum su-
um sanctum in nobis. De charitate autē fraternitatis: non
necesse habuimus scribere vobis. Ipsi enim vos a deo didici-
stis: vt diligatis inuicē. Etenim illud facitis in oēs fratres:
in vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos fratres / vt
abundetis magis: et operam detis vt quieti sitis / et vt ve-
strum negotium agatis. Et operemini manibus vestris: si-
cut precepimus vobis. Et vt honeste ambuletis ad eos qui
foris sunt: ⁊ nullius aliquid desideretis. Volumus autē vos
ignorare fratres de dormiētibus: vt nō cōtristemini / sicut
⁊ ceteri qui spem nō habent. Si enī credimus q; Iesus mor-
tuus est ⁊ resurrexit: ita ⁊ deus eos qui dormierunt/ per Je-
sum adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo do-
mini: quia nos qui viuimus/ qui residiui sumus/ in aduentu
domini nō preueniemus eos qui dormierūt. Quoniam ipse
dominus in iussu et in voce archangeli ⁊ in tuba dei descen-
det de celo: et mortui qui in Christo sunt resurgent primi.
Deinde nos qui viuimus qui relinquimur: simul rapiemur

Epistola

cum illis in nubibus obuiam Christo in aera / et sic semp cum
dño erimus. Itaq; cōsolamini inuicem in verbis istis.

Cap. quintum.

¶ C. S. Apostolos cautos reddit Thessalonicenses de die
mortis futura: ac de die iudicij generalis: et inducit Thessa-
lonicenses: vt bene se habeant ad proximū et ad deum.

Et veniet subito tempus quasi fur / quasi pax sit.
Armati vigilent / et bene cuncta probent.

¶ De tēporibus autē et momētis fratres non indigetis vt
scribamus vobis. Ipsi enī diligēter scitis: quia dies dñi sicut
fur in nocte / ita veniet. Cum enim dixerint pax et securitas:
tūc repētīnus eis superueniet interitus sicut dolor in vtero
habētis / et nō effugiēt. Vos autē fratres nō estis in tenebris
vt vos dies illa tanq; fur cōprehendat. Omnes enī vos: filij
lucis estis / et filij diei. Non sumus noctis neq; tenebrarum.
Igit̃ nō dormiamus sicut et ceteri: sed vigilemus et sobrij si-
mus. Qui enī dormiūt: nocte dormiūt. Et qui ebrij sunt: no-
cte ebrij sunt. Nos autē qui diei sumus: sobrij simus / in dñi
loricā fidei et charitatis / et galeā spem salutis. qm̃ nō posuit
nos deus in iram: sed in acquisitionē salutis p̃ dñm nostrū
Iesum Christū. qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilem⁹
siue dormiamus simul cū illo viuamus. Propter qd̃ conso-
lamini inuicem: et edificate alterutrū sicut et facitis. Roga-
mus autē vos fratres: vt noueritis eos q̃ laborāt inter vos
et p̃sunt vobis in dño et monēt vos: vt habeat̃ illos abūoātī-
us ī charitate p̃pter opus illoꝝ: et pacē habete cū eis. Roga-
mus autē vos fr̃es corripite inq̃etos / cōsolamini pusillanīmes
suscipite infirmos: paciētes estote ad oēs. Videte ne q̃s malū

pro malo alicui reddat: sed semp qđ bonū est sectamini in in
uicem/ et in oēs. Semp gaudete. sine intermissione orate in
oibus gratias agite. Hec est enī volūtas dei in L̃ hristo Je-
su: in oibus vobis. Spiritū nolite extinguere. Prophetias
nolite spernere. Dia aut̃ pbate. Quod bonū est: tenete. Ab
omī specie mala abstinete vos. Ipse aut̃ deus pacis sanctifi-
cet vos per oīa: vt integer spiritus vester et anima et corpus
sine querela/ in aduētū dñi nostri Jesu L̃hristi cōseruetur.
Fidelis est qui vocauit vos: qui etiam faciet. Fratres orate
pro nobis. Salutate fratres oēs: in osculo sancto. Adiuro
vos per dñm: vt legatur epistola hec oibus sanctis fratrib⁹.
Gratia dñi nostri Jesu L̃hristi vobiscū. Amen.

Ep̃la Pauli ad Thessalonicēses prima Explicit.

¶ Argumentū in epistolam secundam Incipit.

AD Thessalonicēses secundā scribit epistolā Apostolus
et notum facit eis de tēporibus nouissimis/ et de aduer-
sarij deiectiōe. Scribit hanc epistolā ab Athenis per Titū
diaconem et Onesimum acholytum.

¶ Epistola Pauli ad Thessalonicēses secūda Incipit.

Cap. primum.

¶ C. S. Gratias agit Apostolus de bona Thessalonicensi
um conuersatione orando pro meliori cōsumatione.

Altera Thess. gaudet q̃ adhuc crescunt tribulati
Penam sed tribulans accipit/ hi requiem.

Paulus et Siluanus et Timotheus: ecclesie Thes-
salonicensi in deo patre nostro et domino Jesu
Christo: gratia vobis et pax a deo patre nostro/

Epistola.

et dñō Iesu Christo. Gratias agere debemus semp deo pro
vobis fratres/ita vt dignū est. Quoniā supercrescit fides ve
stra/et abundat charitas vniuscuiusq; vestrū in finicem. Ita
vt et nosipsi in vobis gloriemur in ecclesijs dei: pro patientia
vestra et fide in oībus psecutionibus vestris et tribulationi
bus/quas sustinetis in exemplū iusti iudicij dei. vt digni ha
beamini in regno dei: pro quo et patimini. Si tamē iustum
est apud deum retribuere tribulationē ijs qui vos tribulāt
et vobis qui tribulamini requiem nobiscū/in reuelatione do
mini Iesu de celo cū angelis virtutis eius in flamma ignis
dantis vindictā ijs qui nō nouerūt deum: et qui nō obediūt
euangelio dñi nostri Iesu Christi. Qui penas dabunt in in
teritū eternas a facie dñi et a gloria virtutis eius: cū venerit
glorificari in sanctis suis/et admirabilis fieri in omībus qui
crediderūt quia creditum est testimoniū nostrū super vos
in die illo. In quo etiam oramus semper pro vobis: vt dig
netur vos vocatione sua deus noster. Et impleat oēm vo
luntatem bonitatis sue/et opus fidei in virtute vt clarificet
nomen dñi nostri Iesu Christi in vobis et vos in illo / sed in
gratiam dei nostri/et dñi Iesu Christi.

Cap. secundum.

T. C. S. Remouet errorem Apostolus de aduētū antichri
sti: de quo viterius ostendit veritatem.

Blanda. dies domini quasi sit prope. dicta refutent/
Discessum/sequitur perditionis homo.

Rogamus autē vos fratres per aduentū dñi nostri Je
su Christi/et nostre cōgregationis in ipsum: vt nō cito mo
ueamini a vestro sensu: neq; terreamini/ neq; per spiritum/

neq; per sermonē neq; per epistolā tanq; per nos missam:
 quasi inisset dies dñi. Ne quis vos seducat vllō modo. Quo-
 niam nisi venerit discessio primū: et reuelatus fuerit homo
 peccati/filius perditionis qui aduersatur et extollitur supra
 omne quod dicitur deus/aut quod colitur/ita vt in templo dei
 sedeat ostendens se tanq; sit deus. Nō retinetis q; cum ad-
 huc essem apud vos: hec dicebam vobis. Et nunc quid deti-
 neat scitis: vt reuelē in suo tēpore. Nam mysteriū iam ope-
 ratur iniquitatis tantum vt qui tenet nūc teneat: donec de
 medio fiat. Et tunc reuelabit ille iniquus: quem dñs Iesus
 interficiet spiritu oris sui. Et destruet illustratione aduen-
 tus sui eum: cuius est aduentus sm operationē Sathane:
 in omni virtute et signis et prodigijs mendacibus: et in omni
 seductione iniquitatis ijs qui pereūt in eo q; charitatē ve-
 ritatis nō receperūt/vt salui fierent. Ioco mittet illis deus
 operationē erroris: vt credant mendatio. vt iudicent oēs:
 qui nō crediderūt veritati: sed cōsensuerunt iniquitati. Nos
 autem debemus gratias agere deo semper pro vobis fra-
 tres dilecti a deo: q; elegerit nos deus primitias in salutem
 in sanctificatiōe spiritus: et in fide veritatis. In qua et voca-
 uit vos per euangelii nostrū: in acquisitiōe gl'ie dñi nostri
 Iesu Christi. Itaq; fratres state: et tenete traditiōes quas
 didicistis: siue per sermonem: siue per epistolam nostram.
 Ipse autem dominus noster Iesus Christus et deus et pa-
 ter noster qui dilexit nos: et dedit consolationem eternam:
 et spem bonam in gratia: exhortetur corda vestra: et confir-
 met in omni opere et sermone bono.

Epistola.

Cap. tertium.

¶ **E. S.** Petiit apostolus Thessalonicensibus orationem suffragii: atq; informat eos in regeneratione mali: atq; in-
citat ad laborem manuum.

Currat vt ozetis sermo/ qui non operatur

Non manducet/ z hunc corripiantq; notent.

DE cetero fratres orate pro nobis/ vt sermo dei
currat z clarificetur/ sicut z apud vos z vt libere-
mur ab importunis z malis hominibus. Non em̃
omniũ est fides. Fidelis autẽ dominus est: qui confirmabit
vos et custodiet a malo. Confidimus autẽ de vobis fratres
in domino: quoniã quicũq; precepimus z facitis/ z facietis.
Dominus autẽ dirigat corda vestra in charitate dei: z paci-
entia Christi. Denunciamus autẽ vobis fratres in nomine
dñi nostri Jesu Christi: vt subtrahatis vos ab omni fratre
ambulante inordinate/ z non sũ traditionẽ quã acceperũt
a nobis. Ipsi enim scitis quẽadmodũ oporteat imitari nos:
quoniam non inquieti fuimus inter vos/ neq; gratis panẽ
mãducauimus ab aliquo. sed in labore z in fatigatiõe nocte
et die operantes: ne quem vestrũ grauaremus. Non quasi
nõ habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formã dare-
mus vobis ad imitandũ nos. Nam z cũ essemus apud vos/
hoc denũciabamus vobis: quoniam si quis nõ vult operari/
nec mãducat. Audiuimus em̃ inter vos quosdã ambulantes
inquiẽtes/ nihil operãtes: sed curiosẽ agẽtes. His autẽ qui eius-
modi sunt denũciamus z obsecramus in dño Jesu Christo:
vt cũ silentio operãtes/ suũ panẽ mãducẽt. Vos autẽ fratres
nolite deficere bñfacientes. ¶ si quis non obediẽt verbo
nostro

nostro per epistolam : hunc notare. Et nō cōmisceamini cū illo : vt confundatur. Et nolite quasi inimicū existimare : sed e orripite vt fratrem. Ipse autē deus pacis : det vobis pacem sempiternā in omni loco. Dñs sit cū oībus vobis. Salutatio/mea manu Pauli : qđ est signū in omī epistola. ita scribō Gratia dñi nostri Iesu Christi cum oībus vobis. Amen.

Ep̃la Pauli ad Thessalonicēses secūda Explicit.

¶ Argumentū in epistolā ad Timotheū primā Incipit.

Timothēū instruit et docet de ordinatione episcopatus et diaconij et omnis ecclesiastice discipline/scribens ei a Laodicia per Tychicum diaconem.

¶ Epistola Pauli ad Timotheū prima Incipit.

Cap. primum.

¶ C. S. Timothēū commonet Apostolus vt nō attendat genealogijs ac legalibus observatijs : ac gratias agit deo p vocatione ad apostolatū : atq; inducit Timotheum ad resistendum doctozibus falsitatis.

Arguat vt vanum fratri conscribit / amorq;
Finis precepti est / es pie Christe salus.

Dulus Apostolus Iesu Christi / fm imperiū del saluatoris nostri et Christi Iesu spei nostre Timotheo dilecto filio in fide / gratia et misericordia et pax a deo patre et Christo Iesu dño nostro. Sicut rogavi te vt remaneres Ephesi cū irem in Macedoniā : vt denunciare quibuscūq; ne aliter docerent/neq; intenderēt fabulis et genealogijs interminatis. que questioēs prestāt magis q̃ edificatiōē dei que est in fide. Finis autē precepti:

Epistola.

est charitas/de corde puro/z pscientia bona/z fide nō ficta
A quibus quidam aberrantes:cōuersi sunt in vaniloquium.
volētes esse legisdoctores:nō intelligētes neq; que loquunt̃
neq; de quibus affirmant.Scimus autē quia bona est lex:si
quis ea legitime vratur,sciētes hoc:quia lex iusto nō est po
sita sed iniustis z nō subditis/impijs z peccatoribus/scclera
tis z cōtaminatis/patriciois/z ^{peccatorum} matriciois/homiciois / for
nicarijs/masculoz cōcubitoribus/^{exheredat}plagiarijs/mēdacibus/et
periurjs.et si quid aliud sane doctrine aduersat: que est sm
euangelij glorie beati dei/quod creditum est mihi.Gratias
ago ei qui me cōfortauit in Christo Jesu dño nostro:quia
fidelem me existimauit/ponēs in ministerio.Qui prius blas
phemus fui z persecutor z cōtumeliosus:sed misericordiam
dei cōsecutus sum:quia ignorans feci in incredulitate. Su
perabūdaui autē gratia domini nostri cum fide z dilectio
ne:que est in Christo Jesu.Fidelis sermo z omī acceptiōe di
gnus:quia Christus Jesus venit in hūc mundū peccatores
saluos facere:quoz primus ego sum.Sed ideo misericordi
am cōsecutus sum:vt in me primo ostenderet Christus Je
sus oēm patientiā/ad informationē eoz qui credituri sunt
illi in vitam eternā. Regi autē seculoz immortalī inuisibili
soli deo:honor z gloria in secula seculoz.Amen. Hoc prece
ptum cōmendo tibi fili Timothee:sm precedētes in te pro
phetias:vt milites in illis bonam militiam/habens fidem z
bonam cōscientiam.Quam quidam repellētes / circa fidem
naufrauerūt. Ex quibus est Hymeneus z Alexander:quos
tradidi sathane vt discant non blasphemare.

Cap. secundum.

T. L. S. Instruit Apostolus Timotheum de actu orandi et modo: ac deinde de oratione loquitur quo ad populum subiectum.

Bis binas species orandi dat/ mediator
 Iesus/ vt addiscat/ non doceat mulier.

Obscuro igitur primū omnium fieri obsecrationes/ orationes
 postulationes/ gratiarū actiones pro oībus hoībus: pro re-
 gibus et oībus qui in sublimitate cōstituti sunt: vt quietam
 et tranquillā vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc
 enim bonū est et acceptum coram saluatore nostro deo: qui
 omnes homines vult saluos fieri: et ad agnitiōē veritatis
 venire. Vnus enim deus: vnus et mediator dei et hominū: ho-
 mo Christus Iesus: qui dedit redemptionē sanctissimā pro
 omnibus. Cuius testimoniū tēporibus suis confirmatū est:
 in quo positus sum ego predicator et apostolus. Veritatem
 dico non mentior: doctor gentium in fide et veritate. Volo
 ergo viros orare in omni loco: leuantes puras manus/ sine
 ira et disceptatione. Similiter et mulieres in habitu ornato:
 cum verecundia et sobrietate ornantes se nō in tortis crini-
 bus aut auro aut margaritis vel veste preciosa: sed q̄ decet
 mulieres promittētes pietatē per opera bona. Mulier in si-
 lentio discat: cū omni subiectione. Docere aut mulieri non
 permitto/ neq; dominari in virū: sed esse in silentio. Adam
 enim primus formatus est: deinde Eva. Et Adam nō est se-
 ductus: mulier autē seducta in preuariatōe fuit. Saluabi-
 tur autem per filioz generationē: si permanserit in fide et
 dilectione et sanctificatione cum sobrietate.

Epistola.

Cap. tertium.

E. L. S. Docetur Timotheus ordinare gradus ecclesie tā quo ad episcopos q̄ quo ad diacones ac vxores eoz: z ponitur ratio predictorum.

Quis episcopo / sine diacone / conditionis
Es / docet ecclesia z firma columina manet.

A Joelis sermo. Si quis episcopatū desiderat: bonū op⁹ desiderat. Oportet enī episcopū irrephensibilem esse. vnius vxoris virum / sobriū / prudentē / ornatū / pudicū / hospitālē / doctore / nō violentū / nō percussorem sed modestū / nō litigiosum / nō cupidū / sed sue domui bene prepositū / filios habentem subditos cū omni castitate. Si quis autē domui sue preesse nescit: quomodo ecclesie dei diligentia habebit? Nō neophytum: ne in superbiam clatus in iudiciū incidat diaboli. Oportet autē z illū testimoniū habere bonū ab ijs qui foris sunt: vt non in opprobriū incidat z in laqueū diaboli. Diacones similiter pudicos / nō bilīngues / non multo vino deditos / nō turpe lucrum sectātes / habentes mysteriū fidei in cōscientia pura. Et hi autē probent̃ primū: z sic ministrēt nullū crīmen habētes. Mulieres similiter pudicas / nō detrahentes / sobrias / fideles in oībus. Diacones sint vnius vxorū viri: qui filiis suis bene presint / z suis domibus. Qui enī bene ministrauerint: gradū bonū sibi acquirēt / z multā fiduciam in fide que est in Christo Iesu. Hec tibi scribo Timothee: sperās me venire ad te cito. Si autē tardauero: vt scias quo modo oporteat te in domo dei p̄uersari / que est ecclesia dei vini / colūna z firmamentū veritatis. Et manifeste magnū est pietatis sacramentū: quod manifestatū est in carne in

ificatum est in spiritu/apparuit angelis/predicatum est gentibus/creditum est in mundo/assumptum est in gloria.

Cap. quartum.

¶ C. S. Excludit Apostolus modum docendi erroneū : ac ponit verum docendi modum.

Disce futuros errores fore cauteriatos.

Utilis est pietas sed labor ad modicum.

Spiritus autē manifeste dicit: quia in nouissimis temporibus discedēt quidam a fide/attendentes spiritibus erroris: et doctrinis demoniorum: in hypocrisi loquentium mendacium / et cauteriatam habentium suam conscientiam/prohibentium nubere abstinere a cibis quos deus creauit ad percipiendum eū gratiarum actione fidelibus / et ijs qui cognouerūt veritatem. Quia oīs creatura dei bona est: et nihil reijciendum / quod eū gratiarum actione percipit. Sanctificat enim per verbum dei et orationem. Hec proponēs fratribus. Bonus eris minister Christi Iesu/ciuitus verbis fidei et bone doctrine quā affecutus es. Ineptas autē et aniles fabulas denita. Exerce autē te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio: ad modicum utilis est. Pietas autē ad omnia utilis est: promissionē habēs vite/que nūc est / et future. Fidelis sermo et omni acceptōe dignus. In hoc enim laboramus et male dicimur: quia speramus in deum viuū qui est saluator oīm hominū / maxime / fidelium. Precipe hec et doce. Nemo adolescentiam tuam peremnat: sed exemplū esto fidelium in verbo / in puerfatione / in charitate / in fide / in castitate. Dum venio: attēde lectioni / exhortationi et doctrinē. Noli negligere gratiā que in te est: que data est tibi per prophetiam / cū impositione manuum presbyteri. Hec meditare:

Epistola.

in his esto: vt profectus tuus manifestus sit oībus. Attēde
tibi ⁊ doctrine: iusta in illis. Hoc enim faciēs: ⁊ teipsum sal-
uum facies: et eos qui te audiunt.

Cap. quintum.

C. S. Instruit Aplus Timotheū de senioribus: iuuenib⁹
⁊ viduis: ⁊ docet q̄ vere vidue sint: ac loquit̄ de pūitione mī-
nistroz ecclesie: docēs de actis iudicādi ⁊ puniēdi subditos.

Ecce senes: viduas: teneros: ⁊ presbyteros nunc
Instruit ad regimē. dat quoq; vīna Timo.

Seniorē ne increpaueris: sed obsecra vt patrē, Iuuenes:
vt fratres. Anus vt matres. Iuuenūculas vt sorores in omni
castitate. Viduas honora q̄ vere vidue sunt. Si qua autē vi-
dua filios aut nepotes habet: discat primū domū suā reger-
re ⁊ mutuam vicem reddere parētib⁹. Hoc em̄ acceptū est
corā deo. Que autē vere vidua est ⁊ desolata: speret in deū: ⁊
instet obsecratiōib⁹ ⁊ oratiōib⁹ nocte ⁊ die. Nam q̄ in de-
litis est: viuēs mortua est. Et hoc precipe: vt irrephēbiles
sint. Si quis autē suorū ⁊ maxime domesticorū curā nō habet
fidē negauit: ⁊ est infideli deterior. Vidua eligat nō minus
sexaginta annorū: que fuerit viui viri vxor: operib⁹ bonis
testimoniū habēs: si filios educauit / si hospitio recepit / si sā-
ctorū pedes lauit / si tribulationē paciētibus subministravit /
si omē opus bonū subsecuta est. Adolescentiores autē viduas:
deuita. Cū em̄ luxuriate fuerint: in Christo nubere volunt.
Habētes damnationē: qz primā fidē irritā fecerūt. Simul
autē ⁊ ociose discūt circuire domos: nō solū ociose / sed ⁊ ver-
bose ⁊ curiose loquētes que nō oportet. Volo autē iuniores
nubere / filios pcreare / matres familias esse: nullā occasione

dare aduersario maledicti gratia. Jam enī quedam cōuerse
 sunt retro post sathanā. Si quis fidelis habet viouas: sub/
 ministret illis vt nō grauet ecclesia: vt ijs q̄ vere viuē sunt
 sufficiat. Qui bene p̄sunt p̄byteri: duplici honore digni ha/
 bean̄: maxime qui laborāt in verbo ⁊ doctrina. Dicit enim
 scriptura. Nō infrenabis os boui trituranti. Et dignus est
 operarius mercede sua. Aduersus p̄byterū accusationem
 noli recipere: nisi sub duobus aut tribus testibus. Peccātes
 coram oībus argue: vt ⁊ ceteri timorē habeāt. Testor corā
 deo ⁊ Christo Iesu ⁊ electis angelis: vt hec custodias/sine p̄/
 iudicio nihil faciēs: in alterā partē declinando. Manus cito
 nemini imposueris: neq; cōmunicaueris pctis alienis. Te/
 ipsum castū custodi. Noli adhuc aquā bibere: sed modico vi/
 no vttere p̄pter stomachū tuū ⁊ frequētes tuas infirmita/
 tes. Quorumdā hoīm peccata manifesta sunt/precedētia ad/
 iudiciū: quosdā aut̄ subsequunt̄. Similiter ⁊ facta bona ma/
 nifesta sunt: ⁊ que aliter se habēt/abscondi non possunt.

Cap. sextum.

¶ C. S. Inducit Apostolus Episcopos ad custodiā pau/
 perum in seruitio dominorū: ac demum inducit ad sectandā
 humilitatem/pietatem ⁊ ceteras virtutes.

¶ Firmam dat seruīs doctrinam/ diuinitibusq;.

¶ Virtutes sequere ⁊ depositumq; tene.

Quicumq; sunt sub iugo serui/dominos suos oī honore
 dignos arbitrent̄: ne nomē domini ⁊ doctrina blasphemet̄:
 Qui aut̄ fideles habēt dominos: nō cōtemnant qz fratres
 sunt sed magis seruiant quia fideles sunt ⁊ dilecti: qz bñficij
 participes sunt. Hec doce: ⁊ exhortare. Si quis aliter docet

Epistola.

20

[illegible]

ad fruendū: bene agere/ diuites fieri in bonis operibus/ facile tribuere/ cōmunicare/ thesaurizare sibi fundamentū bonum in futurū/ vt apprehēdant veram vitā. **O** Timothee depositū custodi: deuītās prophanas vocum nouitates/ et oppositiones falsi nominis scientie. quā quidam promittētes: circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Epistola Pauli ad Timotheū prima explicit.

Argumentū in epistolā secundā Incipit.

Tim Timotheo scribit de exhortatione martyrij/ & de omni regula veritatis & quid futurū sit tēporibus nouissimis/ & de sua passione/ scribens ei ab vrbe Roma.

Epistola Pauli ad Timotheū secūda Incipit.

Cap. primum.

C. S. Inducit Apostolus Timotheū ad cōstanter predican-
dum euangeliū Christi ex pontificali dignitate ac predi-
cantium paucitate.

Altera Tim. memor est fidei/ pudeat neq. verbi
Credidit & cui scit/ depositum datur hic.

Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem
dei sūm promissionē vite que est in Christo Jesu:
Timotheo charissimo filio/ gratia et miscdia et
pax a deo patre et Christo Jesu dño nostro. Gratias ago
deo meo/ cui seruiō a pgenitoribus meis in pscientia pura:
q sine intermissione habēā tui memoriā in oratiōibus meis
nocte ac die desiderans te videre/ memor lachrymar tuar/
vt gaudio implear. Recordationē accipiens eius fidei q est
in te nō ficta: que & habitauit primum in aīa tua. Loīde &

Epistola.

matre tua Eunice/certus sum aut q̄ et in te. Propter quam
causam admonéo te/ut resuscites gratiã dei / que est in te p
impositionẽ manuũ mearum. Non enim dedit nobis deus
spiritu timoris: sed virtutis: et dilectiõis et sobrietatis. Noli
itaq; erubescere testimoniũ dñi nostri: neq; me vinctũ eius
sed collabora euangelio s̄m virtutem dei. Qui nos liberauit
et vocauit vocatione sua sancta nõ s̄m opera nostra / sed s̄m
propositũ suũ et gratiã/que data est nobis in Christo Iesu
ante tẽpora secularia. Manifestata est autẽ nunc per illumi-
nationẽ saluatoris nostri Iesu Christi. qui destruxit quidẽ
mortẽ/illuminauit autẽ vitã et incorruptionẽ per euangelium:
in quo positus sum ego predicator et apostolus et magister
gentium. Ob quam causam etiam hec patior: sed nõ cõfun-
dor. Scio enĩ cui credidi: et certus sum quia potẽs est depo-
sitũ meũ seruare in illũ diẽ. Formã habeo sanorũ verborũ que
a me audisti in fide et in dilectione in Christo Iesu. Bonum
depositũ custodi per spiritum sanctũ: qui habitat in nobis.
Scis enĩ hoc q̄ auersi sunt a me oēs qui in Asia sunt: ex qui-
bus est Phygellus et Herinogenes. Det misericordiam dñs
Onesiphori domui: quia sepe me refrigerauit / et cathenam
meã nõ erubuit. sed cũ Romã venisset: sollicitè me quesituit/
et inuenit. Det illi dñs inuenire misericordiã a deo in illa die
Et quanta Ephesi ministrant mihi tu melius nosti.

Cap. secundum.

C. C. S. Sollicitat Apostolus Timotheũ ad exequendũ
p̄dicatiõis officiũ: ac monet ipm inuenilia desideria fugere.

Diles sis Christi fortis non implicitus sis.

Non pugna verbis/vas et honoris eris.

Tergo fili mi confortare in gratia que est in Christo Jesu: et que audisti a me per multos testes hec cōmenda fīdelibus hoībus/qui idonei erunt et alios docere. Labora sicut bonus miles Christi Jesu. Nemo militās deo / implicat se negotijs secularibus: vt ei placeat cui se probauit. Nam et qui certat in agone: non coronabitur nisi legitime certauerit. Laborantē agricolam oportet primū de fructibus accipere. Intellige que dico: dabit enim tibi dñs in omnibus intellectum. Memor esto dñm Jesum Christū resurrexisse a mortuis ex semine Dauid sū euangelisū meū/ in quo laboro vsq; ad vincula/ quasi male operās: sed verbum dei nō est alligatum. Ideo oīa sustineo ppter electos: vt et ipsi salutē consequantur/ que est in Christo Jesu/ cū gloria celesti. Fidelis sermo. Nam si cōmortui sumus: et puuimus. si sustinebimur: et cōregnabimus. si negauerimus: et ille negabit nos. si nō credimus: ille fidelis pmanet/ negare seipm nō potest. Hec cōmone: testificans corā deo. Moli cōtendere verbis. ad nihil enī vtile: est nisi ad subuersionē audientū. Sollicite autē cura: teipsum probabilē exhibere deo: operariū inconfusibilē/ recte tractantē verbum veritatis. Propbana autē et vaniloquia deuota. Multū enī proficiūt ad impietate: et sermo eoz vt cancer serpit. Ex quibus est Hymeneus et Philetus: qui a veritate exciderūt/ dicentes resurrectionē iam factā/ et subuerterūt quorūdam fidē. Sed firmū fundamentū dei stat: habens signaculū hoc. Cognouit dñs qui sunt eius: et discerdat ab iniquitate oīs qui inuocat nomē dñi. In magna autē domo: nō solū sūt vasa aurea et argētea: sed et lignea et fictilia

Epistola.

Et quedā quidē in honorē: quedam autē in contumeliā. Si quis ergo emulauerit se ab istis: erit vas in honorē sanctificatū et vtile dñō: ad omne opus bonum paratū. Iuvenilia autē desideria fuge. Sectare vero iusticiā fidem/spem/charitatem: et pacem cum ijs qui inuocant dñm de corde puro. Stultas autē et sine disciplina questioes deuota: sciens quia generant lites. Seruum autē dñi non oportet litigare: sed mansuetū esse ad omnes: docibīle/pacientē/ cum modestia corripientē eos qui resistūt veritati. ne quando det illis deus penitentiā ad cognoscēdam veritatē: et resipiscant a diaboli laqueis: a quo captiui tenentur ad ipsius voluntatē.

Cap. tertium.

C. C. S.hortat Apostolus Timotheū ad predicanđū: ppter falsoꝝ predicatorū multiplicatiōē futuram et iam inchoatam: ac ponitur Timothei monitio de firmitate.

Crimina multa extrema dabunt heu tēpora: dura
Et patitur viuens nunc bene. scripta valent.

Nocuit scito: quia in nouissimis diebus instabūt tēpora periculosa: et erunt homines seipsos amantes: cupidī/clarī/superbī/blasphemi/parētibz nō obediētes/ingrati/scelesti sine affectione/sine pace/criminatores/incōtinentes/immitēs/sine benignitate/poitores/proterui/tumidi/ceci/et voluptatū amatores magis q̄ dei. habētes speciē quidē pietatis: virtutē autē eius abnegātes. Et hos deuota. Ex his enim sunt qui penetrant domos: et captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis que ducunt varijs desiderijs: semp discētes: et nunq̄ ad scientiā veritatis perueniētes. Quēdamodū autē Jānes et Mambres resistebant Moyli: ita et hi resistunt

veritatē: homines corrupti mente: reprobi circa fidem: sed
 ultra nō proficiēt. In suspiciōe enī eorū manifestata erit om̃i-
 bus: sicut et illos fuit. Tu autē assecutus es meam doctrinā/
 institutionē/ propositū/ fidem/ longanimitatē/ dilectionē/
 patientiā/ psecutiones/ passionēs: qualia mihi facta sunt An-
 tiochie/ Iconij/ Aysiris/ quales psecutiones sustinui: et ex oī-
 bus eripuit me dñs. Et oēs qui pie volūt viuere in Christo
 Jesu: persecutionē patient. Mali autē homines et seductores
 proficiēt in peius: errantes et in errorē mittentes. Tu vero
 permane in ijs que didicisti: et credita sunt tibi: sciens a quo
 didiceris. et quia ab infantia sacras litteras nosti: que te pos-
 sunt instruere ad salutē: per fidem que est in Christo Jesu.
 Dis enī scriptura diuinitus ispirata: vtilis est ad docendū:
 ad arguendū: ad corripiendū: ad erudiendum in iusticia: vt
 perfectus sit homo dei: ad omne opus bonū instructus.

Cap. quartum.

CL. S. Predicit Apostolus multiplicationē malorū audi-
 torū: cum denūciatione sui martyrij: et aduentum Timothei
 ad se flagitat: et amicos salutat.

Discipulo testatur vt arguat: obsecret: instet.

Cursum certant: tuq; libros Tite fer.

Testifico: coram deo et Jesu Christo qui iudicaturus est
 viuos et mortuos: et per aduentū ipsius: et regnū eius: predi-
 ca verbū. Insa oportune importune. argue: obsecra: increpa
 in omni paciēcia et doctrina. Erit enī tempus cum sanam
 doctrinam nō sustinebūt: sed ad sua desideria coaceruabūt
 sibi magistros prurientes auribus: et a veritate quidem au-
 ditum auertent: ad fabulas autē cōuertentur. Tu vero vigi-

la. In oībus labora. Opus fac euangeliste. Ministeriū tuum imple. Sobrius esto. Ego enim iam delibor: et tempus resolutionis mee instat. Bonum certamen certavi/cursum consumaui/fidem seruaui. in reliquo reposita est mihi corona iusticie/quam reddet mihi dominus in illa die/iustus iudex. Non solum autem mihi sed et ijs qui diligunt aduentū eius. Festina ad me venire cito. Denas enim me reliquit/diligēs hoc seculum: et abiit Thessalonicam. Crescens in Galatiam. Titus in Dalmatiam. Lucas est mecum solus. Marcum assume: et adhuc tecum. est enim mihi utilis in ministerio. Tythicum autem misi Ephesim. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum/veniens affer tecum et libros: maxime autem et membranas. Alexander crarius multa mala mihi ostendit: reddet illi dominus scdm opera eius/quem et tu deuota. Valde enim resistit verbis nostris. In prima mea defensione: nemo mihi affuit / sed omnes me dereliquerunt. non illis imputetur. Dominus autem mihi assistit / et cōfortauit me: vt per me predicatio impleatur/et audiāt omnes gentes. et liberatus sum de ore leonis. Liberauit me dñs ab omni opere malo: et saluum faciet in regnum suum celeste. cui gloria in secula seculorum. Amen. Saluta Priscillam et Aquilam: et Onesiphori domū. Erastus remansit Corinthi Trophimum autem reliqui infirmum Dileti. Festina ante hyemem venire. Salutāt te Eubolus et Pudens/et Linus/et Claudia: et fratres omnes. Dominus Iesus Christus cū spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

Epistola Pauli ad Timotheū secūda explicat.

¶ Argumentū in epistolā ad Titum Incipit.

Titum cōmonefacit ⁊ instruit de cōstitutione p̄byteri/
⁊ de spiritali cōuersatione ⁊ hereticis vitandis/ qui in
traditionibus iudaicis creōūt/ scribens ei a Nicopoli.

¶ Epistola Pauli ad Titum Incipit.

Cap. primum.

¶ C. S. Titū instruit Apostolus quales debeat ep̄scopos
ordinare: ⁊ quomodo mali sunt increpandi.

Hic Titus hortatur que desunt corrigat / atq;
Presbyteros statuat/omnia munda bonis.

Dulus seruus dei/apostolus aut̄ Iesu Christi fm
fidei electorū dei ⁊ agnitiōē veritatis : que fm
pietate est in spem vite eterne/quā repromisit. q̄
nō mentitur deus ante tēpora secularia/ manifestauit autē
tēporibus suis verbū suū in p̄dicatione que credita est mihi
fm preceptū saluatoris nostri dei. Tito dilecto filio fm cō-
municem fidē/gratia ⁊ pax a deo patre ⁊ Christo Iesu salua-
tore nostro. Huius rei gratia reliqui te Crete: vt ea que de-
sunt corrigas. Et cōstituas per ciuitates p̄sbyteros: sicut
et ego disposui tibi. si quis siue crimine est/vnius vxoris vir:
filios habens fideles / non in accusatione luxurie / aut non
subditos. Oportet enim ep̄scopum sine crimine esse / sicut
dei dispensatorem: non superbū/non iracundum/non vino-
lentū/nō percussorē/non turpis lucri cupidū/sed hospitale/
benignū/prudentē/sobrium/iustum/sanctū / continentem/
amplectentē eum qui fm doctrinā est fidelem sermonem. vt
potēs sit exhortari in doctrina sana: ⁊ eos qui cōtradiciunt
arguere. Sunt enim multi etiam inobedientes / vaniloqui

et seductores: maxime qui de circūcisione sunt: quos oportet
 redargui. qui vniuersas domos subuertūt: docētes que nō
 oportet turpis lucrī gratia. Dixit quidam ex illis proprius
 ipsorum propheta. Eretenses semper mendaces: male bestie
 ventris pigri. Testimoniū hoc verum est. Quam ob causam
 incēpa illos dure: vt sani sint in fide: non intendētes iudaicis
 fabulis: et mandatis hominū auersantium se a veritate.
 Omnia munda mundis. coīquinatis autem et infidelibus:
 nihil est mundum: sed inquinate sunt eorū et mens et cōscien-
 tia. Cōfitentur se nosse deum factis autē negant: cum sint
 abhominatī et incredibiles: et ad omne opus bonū reprobi.

Cap. secundum.

C. C. S. Apostolus Titum instruit ad informandū existen-
 tes in statu senili: iuuenili ac seruilī.

Bacchus/anulq; senes fugiat doctrinet et omnes
 Gratia saluatrix. erudientiſq; datur.

Tu autem loquere que decent saluam doctrinā. Senes
 vt sobrii sint: pudici/prudentes/sani in fide: in dilectione: in
 paciētia. Anus similiter in habitu sancto: nō criminatrices:
 nō multo vino seruientes: bene docentes vt prudentiā doce-
 ant. Adoleſcētulas vt viros suos ament: filios suos diligāt:
 prudētes/castas/sobrias/domos curā habentes/benignas/
 subditas viris suis/vt nō blasphemēt verbum dei. Iuuenes
 similiter hortare: vt sobrii sint. In omnibus teipsum prebe
 exemplū bonorū operū: in doctrina/in integritate/in graui-
 tate/verbum sanum/irreprehensibile. vt is qui ex aduerso est
 vereat: nihil habēs malum dicere de nobis. Seruos domi-
 nis suis subditos esse: in oībus placentes: nō cōtradicentes:

non

non fraudantes. sed in omnibus fidem bonam ostēdentes:
 vt doctrinam saluatoris nōstri dei orent in om̃ibus. Appa-
 ruit enim gratia dei saluatoris nōstri omnibus hominibus
 erudiens nos: vt abnegantes impietate et secularia deside-
 ria/sobrie et iuste/et pie viuamus in hoc seculo/expectantes
 beatam spem et aduentum glorie magni dei et saluatoris
 nōstri Jesu Christi. Qui dedit semetipsum pro nobis: vt
 nos redimeret ab omni iniquitate/et mundaret sibi populū
 acceptabilem/sectatorem bonorum operum. Nec loquere et
 exhortare et argue cum omni imperio. Nemo te cōtemnat

Cap. tertium.

C. L. S. Ostendit apostolus quomodo populus debeat se
 habere erga principes: cū ratione dicti: atq; erga hereticos
 et annectit salutationem.

*Cunctos et subici moneat / saluatq; benignus.
 Pugnas sed legis / schismata tuq; fuge.*

Ad mone illos principibus et potestatibus subditos esse/
 dicto obedire/ad omne opus bonum paratos esse / neminē
 blasphemare/nō litigiosos esse sed modestos: omnē osten-
 dentes mansuetudinem ad omnes homines. Eramus enim
 aliquando et nos insipientes/increduli/errantes/seruientes
 desiderijs et voluptatibus varijs: in malitia et inuidia agen-
 tes/odibiles/odientes inuicem. Cum autē benignitas et hu-
 manitas apparuit saluatoris nōstri dei: nō ex operibus ius-
 titie quē fecimus nos/sed scdm misericordiam suam saluos
 nos fecit per lauacrū regenerationis et renouationis spiri-
 tus sancti quem effudit in nos abunde per Jesum Christum
 saluatōrē nostrū. vt iustificati gratia ipsius: heredes simus

Epistola.

fm spem vite eterne. Fidelis sermo est. Et de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus pcesse/qui credunt deo. Hec sunt bona z vtilia hoibus. Stultas aut questiones/et genealogias/z pentiones: z pugnas legis deuota. Sunt enim inutiles z vane. Hereticū hominē post vnā z secundā correptionē denita: sciēs qz subuersus est qui eiusmodi est/z deliquit cū sit pprio iuditio cōdēnatus. Cū misero ad te Artemam aut Tythicū: festina ad me venire Nicopolim. Ibi enim statui hyemare. Zenam legisperitū z Appollo sollicite premitte: vt nihil illis desit. Discāt aut z vestri bonis operibus pcesse ad vsus necessarios: vt nō sint infructuosi. Salutāt te: qui mecum sunt dēs. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia dei cum oibus vobis.

Epistola Pauli ad Titum Explicit.

¶ Argumentū in epistolā ad Philemonē Incipit.

Philemoni familiares litteras facit pro Onesimo seruo eius/scribēs ei ab vrbe Roma de carcere per suprascriptum Onesimum.

¶ Epistola Pauli ad Philemonem Incipit.

Cap. Vnum.

¶ E. S. Apostolus scribit Philemoni: formās ad eum petitionem de recipiēdo Onesimo: z adiungit salutationē.

Inde Philem charum laudat Paulus quōqz seruū suū conciliat / paret amore sui.

Paulus vinctus Christi Jesu z Timotheus frater Philemoni dilecto adiutori nostro/ z Appie sorori charissime/ z Archippo cōmilitoni nostro/ z ecclesie que in domo tua est/ gratia vobis z pax a deo patre

nostro/et dño Jesu Christo. Gratias ago deo meo semper
 memoriam tui faciens in orationibus meis: audiens chari-
 tatem tuam et fidem/ quā habes in dño Jesu et in omnes san-
 ctos. vt cōmunicatio fidei tue euidēs fiat: in agnitione om-
 nis operis boni in Christo Jesu. Gaudū enim magnū ha-
 bui et consolationē in charitate tua: quia viscera sanctorum
 requieverūt per te frater. Propter quod multā fidutiā ha-
 bens in Christo Jesu imperādi tibi quod ad rem pertinet:
 ppter charitatē magis obsecro/ cum sis talis vt Paulus se-
 nex/ nūc astit et vinctus Jesu Christi/ obsecro te pro meo filio
 quē genui in vinculis Onesimo: qui tibi aliquando inutilis
 fuit/ nunc autē et mihi et tibi utilis/ quē remisī tibi. Tu autem
 illum/ vt mea viscera suscipe. Quē ego volueram mecū deti-
 nere: vt pro te mihi ministraret in vinculis euangelij. Sine
 cōsilio aut tuo/ nihil volui facere: vt ne velut ex necessitate
 bonū tuum esset/ sed voluntariū. Forsitan enī ideo discessit
 ad horam a te: vt eternum illum reciperes. iam nō vt seruū:
 sed pro seruo charissimū fratrem/ maxime mihi: quanto autē
 magis tibi et in carne et in dño? Si ergo habes me socium:
 suscipe illum sicut me. Si aut aliquis nocuit tibi aut debet:
 hoc mihi imputa. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego red-
 das: vt nō dicā tibi qd et teipm mihi debes. Ita frater ego te
 fruor in dño: refice viscera mea in Christo. Confidēs in o-
 bediētia tua scripsi tibi: sciēs quoniā et sup id quod dico fa-
 cies. Simul autē et para mihi hospitium. nam spero p oratio-
 nes vras donari me vobis. Salutat te Epaphras cōcapti-
 uus meus in Christo Jesu/ Marcus/ Aristarchus/ Demas/

Epistola.

et Lucas adiutores mei. Gratia domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

Epistola Pauli ad Philemonem Explicit.

¶ Argumentū in epistolā ad Hebreos incipit.

In primis dicendum est/ cur Apostolus Paulus in hac epistola scribēda non seruarit morem suum/ vt vel vocabulum nominis sui/ vel ordinis describeret dignitatem. Hec causa est/ q̄ ad eos scribens qui ex circūcisione crediderant/ quasi gentium Apostolus et non Hebreorum/ sciens quoq̄ eorum superbiam/ suamq̄ humilitatē ipse demonstrans/ meritum officij sui noluit anteferre. Nam simili modo etiam Ioannes Apostolus propter humilitatē in epistola sua nomen suum eadem ratione nō pretulit. Hanc ergo epistolam fertur Apostolus ad Hebreos conscriptā / hebraica lingua misisse/ cuius sensum et ordinem retinens Lucas euangelista post excessum Apostoli Pauli/ greco sermone cōposuit.

¶ Epistola Pauli ad Hebreos Incipit.

Lap. primum.

¶ C. S. Ponitur excellentia Christi qui est dator noue legis: quia est patri coeternus et cōsubstantialis: equalis in potestate et dignitate: et q̄ in his Christus praefertur angelis.

Ante loquēs dominus/ multisq̄ modis ad Hebreos
In nato nobis hinc loquitur proprio.

Multipharie multisq̄ modis olim deus loquens patribus in prophetis nouissime diebus istis locutus est nobis in filio quē cōstituit heredē vniuersorum/ per quem fecit et secula. Qui cum sit splendor glorie et figura substantie eius / portansq̄ omnia verbo virtutis sue purgationem peccatorū faciens: sedet ad dexteram

maiestatis in excelsis. Tanto melior angelis effectus: quāto
differentius pre illis nomē hereditauit. Cui enim dixit ali/
quando angelorum filius meus es tu/ ego hodie genui te:
Et rursus. Ego ero illi in patrem: et ipse erit mihi in filium
Et cum iterum introducit primogenitū in orbem terre/di/
cit. Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidē
dicit. Qui facit angelos suos spiritus: et ministros suos flā/
mam ignis. Ad filium autem. Thronus tuus deus in secu/
lum seculi: virga equitatis virga regni tui. Dilexisti iusticiā
et odisti iniquitatē: propterea vixit te deus/ deus tuus oleo
exultationis pre participibus tuis. Et tu in principio domi/
ne terram fundasti: et opera manuum tuarū sunt celi. Ipsi
peribunt tu autem permanebis: et omnes vt vestimentum
veterascent. Et velut amictum mutabis eos et mutabūtur:
tu autem idem ipse es/ et anni tui non deficient. Ad quē au/
tem angelorum dixit aliquādo: sede a dextris meis/ quoad/
usq; ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorū: Nonne
omnes sunt administratorij spiritus: in ministeriū missi pro/
pter eos qui hereditatem capiunt salutis.

Cap. secundum.

CL. S. Ostendit Apostolus noue legi esse obediendū da/
te a Christo: et q nō obstat humilitas passionis eius.

Deuotus/passus/tentatus/cui omnia subsum.

Vtq; iuuat fratres/fratribus est similis.

Propterea abundantiū oportet obseruare nos ea que
audiuimus: ne forte perefluamus. Si enim qui per ange/
los dictus est sermo/factus est firmus/ et omnis preuarica/
tio et inobedientia accepit iustam mercedis retributionem:
n. iij

Epistola

quomodo nos effugiemus si tantā neglexerimus salutem? Que cum initū accepisset enarrari per dñm: ab eis qui audierunt/ in nos cōfirmata est/ cōtestante deo signis et portentis et varijs virtutibus/ et spiritus sancti distributiōibus fm suam voluntatē. Non enī angelis subiecit deus orbē terre futurū de quo loquimur. Testatus est aut in quodam loco quis dicēs. Quid est homo q̄ memor es eius: aut filius hominis quoniā visitas eū? minuiisti eum paulominus ab angelis: gloria et honore coronasti eum/ et cōstituiisti eū super opera manū tuarū. Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim q̄ oīa ei subiecit: nihil dimisit nō subiectū ei. Nunc autē necquē videmus omnia subiecta ei. Eum autē qui modico q̄ angeli minoratus est/ videmus Jesum ppter passionē mortis gloria et honore coronatū: vt gratia dei pro omībus gloriaretur mortem. Decebat enim cum propter quem omnia/ et per quem omnia/ qui multos filios in gloriā adduxerat: auctorem salutis eorum: per passionē consumari. Qui enim sanctificat et qui sanctificanē: ex vno oēs. Propter quā causam nō confundi fratres eos vocare: dicens. Nūciabo nomen tuū fratribus meis: in medio ecclesie laudabo te. Et iterum. Ego ero fidens in eū. Et iterū. Ecce ego et pueri mei: quos dedit mihi deus. Quia ergo pueri cōmunicauerūt carni et sanguini: et ipse similiter participauit eis: vt per mortem destrueret eū qui habebat mortis imperiū / id est diabolum: et liberaret eos qui timore mortis per totā vitam obnoxij erant seruituti. Nūsq̄ enī angelos apprehēdit: sed semen Abrahe apprehendit. Vnde debuit. per oīa fratribus

assimilari: vt misericors fieret ⁊ fidelis pontifex ad deū: et
vt repropitiaret delicta populi. In eo enī in quo passus est
ipse ⁊ tentatus: potens est ⁊ eis qui tentantur auxiliari.

Cap. tertium.

C. S. Ostendit q̄ Moysen excedit Christus. cui firmi-
ter est obediendum.

Contemplemur eum: Moysen superat / hodieq̄

Non obduremur si cupimus requiem.

Unde fratres sancti/vocatiōis celestis participes/cōsi-
derate apostolū ⁊ pontificē p̄fessionis nostre Iesum: qui fi-
delis est ei qui fecit illū/sicut ⁊ Moyses in omni domo eius.
Amplioris enī glorie iste p̄re Moysē dignus est habitus:
quāto ampliorē honorē habet domus qui fabricauit illam.
Omnis namq̄ domus: fabricat̄ ab aliquo. Qui aut̄ oīa cre-
auit: deus est. Et Moyses quidē fidelis erat in tota domo
eius tanq̄ famulus/in testimoniū eorū que dicēdo erant:
Christus vero tanq̄ filius in domo sua. Que domus sum⁹
nos: si fidutiā ⁊ gloriā sp̄ci vsq̄ ad finē/ firmā retineamus.
Quapropter sicut dicit spiritus sanctus. Hodie si vocē eius
audieritis: nolite obdurare corda vestra/sicut in exacerbatī-
one sin̄ diem tēptationis in deserto. Vbi temptauerūt me
patres vestri: probauerūt ⁊ viderūt opera mea. quadragin-
ta annis. Propter quod infensus fui generationi huic/ ⁊ di-
xi semper: hi errant corde. Ipsi autē non cognouerunt vias
meas: quibus iuravi in ira mea si intrōibunt in requiē meā.
Videte fratres: ne forte sit in aliquo vestrū cor malū incre-
dulitatē discēdēdi a deo viuo. Sed adhortamini vosmetip-
sos p̄ singulos dies: donec hodie cognoscatur/vt nō obduret̄

quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus: si tamē initium substantie eius vsq; ad finem firmum retineamus: dum dicitur: hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra: quēadmodum in illa exacerbatione. Quidam enim audientes exacerbauerunt: sed nō vniuersi qui profecti sunt ab Egypto per Moysen. Quibus autem infensus est quadraginta annis: Moine illis qui peccauerunt: quorū cadauera prostrata sunt in deserto: Quibus autē iurauit nō introire in requiem ipsius: nisi illis qui increduli fuerunt: Et videmus: quia nō potuerūt introire in requiem ipsius propter incredulitatem.

Lap. quartum.

C. C. S. Ostendit apostolus nobis imminere sollicitudinē intrandi in requiem celestem: et concludit q̄ est festinandū ad ipsam propter excellentiam diuinitatis et humanitatis Christi.

Debita pollicita sunt sabbata cuiq; fidei.

Diuus sermo dei/cunctaq; nuda sibi.

T Ineamus ergo: ne forte relicta pollicitatiōe introeundi in requiē eius/existimetur aliquis ex nobis deesse. Etenim nobis nunciatū est quēadmodum et illis: sed non profuit illis sermo auditus non admixtus fidei ex ijs que audierūt. Ingrediemur enim in requiem qui credidimus: quēadmodum dixit. Sicut iurauī in ira mea: si introibūt in requiem meam. Et quidē operibus ab institutione mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die septima sic. Et requieuit deus die septimo ab omnibus operibus suis. Et in isto rursum. Si introibūt in requiē meam. Quoniam ergo superest introire

introire quosdam in illam/et ij quibus prioribus annuncia-
tum est nō introierūt propter incredulitatē: iterum termi-
nat diem quendā/ hodie in Dauid dicēdo/ post tantū tem-
poris sicut supradictū est. Hodie si vocem eius audieritis:
nolite obdurare corda vestra. Nam si eis Iesus requiem p̄-
stitisset: nunq̄ de alia loqueret post hac die. Itaq; relinqui-
tur sabbatismus populo dei. Qui enim ingressus est in re-
quiem eius: etiam ipse requieuit ab operibus suis/ sicut et a
suis deus. Festinemus ergo ingredi in illam requiem: vt ne
in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum. Diuus est
enim sermo dei ⁊ efficax/ ⁊ penetrabilior omni gladio ancipi-
ti: ⁊ pertingēs vsq; ad diuisionē anime ac spiritus/ compa-
gum quoq; ac medullarū/ ⁊ discretor cogitationū ⁊ intenti-
onum cordis. Et nō est vlla creatura inuisibilis in cōspectu
eius. omnia autē nuda ⁊ aperta sunt oculis eius: ad quē no-
bis sermo. Habentes ergo pontificem magnū qui penetra-
uit celos Iesum filium dei: teneamus spei nostre confessio-
nem. Non enim habemus pontificē qui non possit compa-
ti infirmitatibus nostris: tentatū autē per omnia pro simi-
litudine absq; peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thro-
num gratie eius: vt misericordiā cōsequamur ⁊ gratiam in-
ueniamus in auxilio opportuno.

Cap. quintum.

C. S. Declarat Apostolus quid in pontifice requiratur
ac ea Christo conuenire: insinuando dicendorum de Chri-
sto difficultatem.

Epistola.

Pro populo pontif. q̄s datur / nōn sumit honorem.
De quo sermo grauis / lacte sed hic opus est.

Omnis namq̄ pontifex ex hominibus assumptus / pro
hominibus constituitur in ijs que sunt ad decum: vt offerat
dona et sacrificia pro peccatis. Qui condolere possit ijs qui
ignorant et errant: quoniam et ipse circumdatus est infir-
mitate. et propterea debet quemadmodum pro populo: ita
etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Nec quisq̄ sumit
sibi honorem: sed qui vocat̄ a deo tanq̄ Aaron. Sic ⁊ Chri-
stus nō semetipsum clarificauit vt pontifex fieret. sed qui lo-
cutus est ad eū. Filius meus es tu: ego hodie genui te. Quē
admodum et in alio loco dicit. Tu es sacerdos in eternum:
scdm ordinem melchisedech. Qui in diebus carnis sue / pre-
ces / supplicationesq̄ ad eum qui possit illum saluum facere
a morte / cum clamore valido et lachrymis offerens: exaudi-
tus est pro sua reuerentia. Et quidem cum esset filius dei /
didicit ex ijs que passus est obediētiam: ⁊ cōsumatus factus
est omnibus obtemperātibus sibi / causa salutis eterne appel-
latus a deo pontifex iuxta ordinem Melchisedech. De quo
nobis grandois sermo et interpretabilis ad dicendum: quo-
niam imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cum de-
beretis magistri esse propter tempus: rursū indigetis / vt
vos doceamini que sint elementa exordij sermonum dei. et
facti estis quibus lacte opus sit: non solido cibo. Omnis enī
qui lactis est particeps: expers est sermonis iusticie. Paruu-
lus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus: eorum

qui pro ipsa consuetudine exercitatos habent sensus ad di-
scernitionem boni ac mali.

Cap. sextum.

C L. S. Aplus addit ea que vult dimittere: ac quibus accē-
ptio sue doctrine est impossibilis: z quibus sit pueniēs z vt ilis.
Fundamenta sinit Paulus / perfectaq; dicit.
Spondens Abramo / iurat z ipse deus.

Q Vapropter intermittentes inchoationis Christi ser-
monem / ad perfectionē feramur: nō rursū iaciētes funda-
mentū penitētie ab operibus mortuis. z fidei ad deum / ba-
ptismatū doctrine / impositiōis quoq; manū / ac resurrecti-

onis mortuoz / z iudicij eterni. Et hoc faciemus: si quidem
pmiserit deus. Impossibile em̄ est eos qui sem̄ el sunt illumina-
ti / gustauerūt etiā donū celeste / z participes facti sunt spūs
sancti / gustauerūt nihilominus bonū dei verbū / virtutesq;
seculi v̄turi / z plāsi sunt: rursū renouari ad penitentiā /
rursū crucifigētes sibi metipis filiū dei / z ostētui habētes.

Terra enī sepe venientē sup se bibelis imbrem / vt germinās
herbā oportū illis a quibus colitur: accipit benedictionē
a deo. proferēs aut spūas ac tribulos: reproba est / z maledi-
cto. p̄ima / cuius cōsumatio in cōbustione. Cōsidimus autē
de vobis dilectissimi meliora et viciniora salutī: tamen ita
loquimur. Nō enī iniustus deus / vt obliuiscat operis vestri
z dilectiōis: quā ostēdistis in nomine ipsius / qui ministrastis
sanctis z ministratis. Cupimus aut vnumquemq; vestrum
eandē ostētare sollicitudinē / ad expletionē spei vsq; in finē:
vt nō legnes efficiamini. verum imitatores eoz qui fide z

Epistola.

^{post. p. b. u.} paciētia hereditabūt promissiones. ^{maior} Abrahe nempe promitte-
tens deus: quoniā neminē habuit per quē iuraret maiorē/
^{Abrahe} iuravit per semetipsum dicens/ nisi benedicens benedicā te/
^{maior} et multiplicans multiplicabo te. et sic longanimitē ferens:
adeptus est repromissionē. Homines enim per maiorem sui
iurant: et omnis cōtrouersie eorum finis ad confirmatio-
nem/ est iuramentū. In quo abundantius volens deus ostē-
dere pollicitationes hereditibus immobilitatē consilij sui: in-
terposuit iusiurandū. vt per duas res immobiles quibus im-
possibile est mentiri deum: fortissimū solatium habeamus
qui cōfugimus ad tenendā propositā spem/ quam sicut an-
choram habemus anime tutam ac firmam/ & incedentē vsq;
ad interiora velaminis. vbi p̄cursor pro nobis introiit Ie-
sus fm ordinē Melchisedech/ pontifex factus in eternū.

Cap. septimum.

¶ C. S. Ostendit excellētia sacerdotij Christi: cōparando
Christum ad Melchisedech: cuius sacerdotium ostenditur
excellētius esse sacerdotio leuitico: cum eiusdē necessitate.

¶ Glosat Melchisedech sine principio/ sine fine.
Aeternum christum pontificemq; datum.

N Ite enim Melchisedech: rex salem/ sacerdos dei summi/
qui obuiauit Abrahe regresso a cede regum/ et benedixit ei/
cui & decimas omniū diuisit Abraham/ primum quidem qui
interpretat rex iusticie/ deinde autem et rex salem quod est
rex pacis/ sine patre/ sine matre/ sine genealogia/ neq; initiū
dierum/ nec finem vite habens: assimilatus autem filio dei/
manet sacerdos in perpetuū. Intuemini autem quantus sit

hic: cui & decimas dedit de precipuis Abraham patriarcha.
 Et quidem de filijs leui sacerdotiū accipientes/mandatum
 habent decimas sumere a populo scdm legem id est a fratri
 bus suis: quanq̃ & ipsi exierunt de lumbis Abrahe. Cuius an
 tem generatio non annumerat̃ in eis. Decimas sumpsit ab
 Abraham/et hunc qui habebat repromissiones benedixit.
 Sine vlla autem contradictione: quod minus est a meliore
 benedict̃. Et hic quidem decimas morientes homines ac
 cipiant: ibi autē contestatur quia viuit. Et vt ita dictum sit
 per Abraham & leui/qui decimas accepit decimatus est. Ad
 huc enim in lumbis patris erat quando obuiavit ei Melchi
 sedech. Si ergo consumatio per sacerdotiū leuiticum erat
 (populus enī sub ipso legem accepit) quid adhuc necessariū
 fuit scdm ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotē/
 et non fm ordinem Aaron dici? Translato enī sacerdotio:
 necesse est vt et legis translatio fiat. In quo enim hec dicū
 tur/de alia tribu est: de qua nullus altario presto fuit. Ma
 nifestū est enī q̃ ex Iuda ortus sit dñs noster: in qua tribu/
 nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Et amplius ad
 huc manifestū est: si fm similitudinē Melchisedech exurgat
 alius sacerdos/qui nō fm legē mandati carnalis factus est/
 sed fm virtutem vite insolubilis. Contestat̃ enī: quoniā tu
 es sacerdos in eternum/fm ordinē Melchisedech. Repro
 batio quidē sit precedentis mandati: propter infirmitatē
 eius & inutilitatem. Nihil enim ad perfectum adduxit lex.

Introductio vero melioris ip̃ei per quā primamur ad octū.

*Alibi lex per Moysen deditur huiusmodi quod dicitur ad per
 am eorum spiritus opum iacob semper antea
 alibi vero est spiritus melioris semper per.*

*La 2^a en leg: 6^a in
 fiat et absolutio.*

*trans: en 5^a in
 dicitur dicitur ad per
 dicitur dicitur ad per*

o iij

Epistola.

rogemur digni facere. et et quantum est: non sine iureiurando? Alij quidē sine iureiurādo sacerdotes facti sunt: hic autem cum iureiurādo per euz qui dixit ad illum. Iuravit dñs et nō penitebit eum: tu es sacerdos in eternū. *Intantum* melioris testamēti sponzor factus est Iesus. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes *fm legem* iccirco q̄ morte prohiberent permanere: hic autē eo q̄ maneat in eternū *sempiternū* habet sacerdotiū. Unde et saluare imperpetuū potest: accedēs per semetipsum ad deum / *semp* viuēs ad interpellandū pro nobis. Talis enim decebat / vt nobis esset pontifex: sanctus / innocens / impollutus / segregatus a peccatoribus / et excelsior celis factus. Qui nō habet necessitatem quotidie quemadmodū sacerdotes: prius pro suis delictis hostias offerre / deinde pro populi. Hoc enim fecit: semel seipsum offerendo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatē habentes: sermo autē iurisiurandi qui post legem est / filium in eternū perfectum.

Cap. octauum.

C. L. S. Ostendit Christum esse meliorem sacramentorū ministrum / ministris veteris testamēti.

Hic sedet in dextra / meliori sorte minister
Datq; nouas leges / vt vetus intreat.

Apitolū autem super ea que dicunt. Talem habemus pontificem: qui cōseoit in dextra sedis magnitudinis in celis / sanctorum minister / et tabernaculi veri quod fixit deus et non homo. Omnis enim pontifex: ad offerendū munera et hostias constituit. Unde necesse est et hūc habere aliquid

quod offerret. Si ergo esset super terram: nec esset sacerdos cum essent qui offerrent s^m legem munera/qui exemplari z vmbre deseruiunt celestium, sicut respōsum est Moy^{si}: cum cōsumaret tabernaculum. Vide inquit omnia facito scōm exemplar: quod tibi ostensum est in monte. Nunc autē melius sortitus est ministeriū: quanto et melioris testamenti mediator est/ quod in melioribus repromissionibus sancitū est. Nam si illud prius culpa vacasset: nō utiqz secundi locus inquireret. Ut superās enim eos dicit. Ecce dies veniēt dicit dñs: et cōsumabo super domū Israhel z super domū Iuda testamentū nouū/ nō s^m testamentū quod feci patribus eoz in die qua apprehēdi manū eoz vt educerē illos de terra Egypti. quoniā ipsi nō permanserūt in testamēto meo: z ego neglecti eos dicit dñs. Quia hoc est testamentū quod disponā domui israhel post dies illos dicit dñs. Dando leges meas in mente eoz z in corda eoz superscribā eas. z ero eis in deū: z ipsi erūt mihi in populū. Et nō docebit vnusquisqz proximū suū z vnusquisqz fratrē suū dicēs: cognosce dñm: quoniā oēs scient me a minore vsqz ad maiore eoz quia propicius ero iniquitatibus eoz: z peccator eoz iam nō memorabor. Dicendo autē nouū: veterauit prius. Quod autē antiquatur z senescit: prope interitū est.

Cap. nonum.

C. S. Tangit Apl^{us} ea que fuerūt in ministerio veteris testamēti: z ex his arguit dignitatē Christi ac nouē legis, Introit^{us} presul^{is} dum voris sanguinis asat.
Morte sua testamenta duo medians.

Epistola.

H Abuit quidem et prius iustificationes culture / et sanctū
seculare Tabernaculū enim factum est primum: in quo erāt
candelabra / et mensa et propositio panū / que dicitur sancta.
post velamentū autem scđm: tabernaculū quod dicitur san-
cta sanctorū / aureum habens thuribulū et arcam testamenti
circumtectā ex omni parte auro / in qua vna aurea habens
manna / et virga Aaron que fronduerat / et tabule testamēti.
super que erant Cherubim glorie obumbrātia propiciato-
riū de quibus non est modo dicēdum per singula. His ve-
ro ita compositis in priorī quidem tabernaculo semper in-
troibant sacerdotes / sacrificiorū officia consumantes. in se-
cundo autem semel in anno solus pontifex: non sine sangui-
ne quem offerret pro sua et populi ignorantia: hoc signifi-
cante spiritus sancto / nondum propalatā esse sanctorū viam /
adhuc priorē tabernaculo habēte statum. Que parabola est
tēporis instantis / iuxta quā munera et hostie offerunt / que
non possunt iuxta conscientiā perfectum facere seruientē /
solūmodo in cibis / et in potibus / et in varijs baptismatibus /
et iusticijs carnis vsq; ad tēpus correctionis impositis. Chri-
stus autē assistēs pōtifex futurorū bonorū: per amplius et per-
fectius tabernaculū nō manufactū id est nō huius creatio-
nis / neq; per sanguinē hircorū aut vitulorū / sed per propriū san-
guinem introiuit semel in sancta / eterna redēptione iuuetā
Si em̄ sanguis hircorū et tauroz et cinis vitule aspersus in-
quinatos sanctificat ad emundationē carnis: quātomagis
sanguis Christi qui per spiritū sanctū semetipm obtulit im-

maculatum deo/emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruendum deo viuenti. Et ideo noui testamenti mediator est: vt morte intercedente / in redemptionem earum prauaricationum que erant sub priori testamento repromissionem accipiant qui vocati sunt eterne hereditatis. Vbi enim testamentum: mors: necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est. Alioquin nondum valet: dum viuunt qui testatus est. Vnde nec primum quidem: sine sanguine dedicatum est. Lecto enim omni mandato legis a Moyse uniuerso populo: accipiens sanguinem vitulorum et hircorum cum aqua et lana coccinea et hyssopo / ipsum quoque librum et omnem populum aspersit dicens. Hic sanguis testamenti: quod mandauit ad vos deus. Etiam tabernaculum et omnia vasa ministerij: sanguine similiter aspersit. Et omnia pene in sanguine secundum legem mundantur: et sine sanguinis effusione non fit remissio. Necesse est ergo exemplaria quidem celestium his mundari: ipsa autem celestia melioribus hostijs quam istis. Non enim in manufacta sancta Iesus introijt exemplaria verorum: sed in ipsum celum: vt appareat nunc vultui dei pro nobis. Neque vt sepe offerat semetipsum: quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consumatione seculorum: ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori / post hoc autem iudicium: sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. secundo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in salutem.

Cap. Decimum.

Tertius. Ostendit Apostolus veterem legem non posse auferre peccatum: declarando excellētiā sacerdotij Christi: atq; eius sacerdotio esse firmiter obediendum.

Justiciā dare lex nequit/ymbra / sed hostia Christus
Nostra fides/ac spes/iudiciū faciet.

Abraham enim habens lex futurorū bonorū/nō ipsam imāginē rerum: per singulos annos eisde ipsīs hostijs quas offerunt indefinēter/nunq̃ potest accedētes pfectos facere/ alioquin cessassent offerri. Ideo q̃ nullā haberent ultra conscientia peccati: cultores semel mundati. Sed in ipsis cōmemoratio peccatorū per singulos annos fit. Impossibile enim est. sanguine tauroz et hircorum auferri peccata. Ideo ingrediēs mundū dicit. Hostiam et oblationē nolūisti: corpus aut aptasti mihi. Holocaustomata et pro peccato non tibi placuerūt. Tūc dixi. Ecce venio. In capite libri scriptum est de me. vt faciā deus voluntatē tuā. Superius dicens quia hostias et oblatiōes et holocaustomata et p peccato nolūisti/ nec placita sunt tibi quē fm legem offeruntur/ tūc dixi ecce venio vt faciā deus voluntatē tuā: aufert primū vt sequens statuāt. In qua volūtate: sanctificati sumus per oblationē corporis Iesu Christi semel. Et oīs quidem sacerdos presto est quottidie ministrās: et easdem sepe offerēs hostias/ que nunq̃ possunt auferre peccata. Hic aut vnam pro peccatis offerēs hostiam: in sempiternū sedet in dextera dei/ de cetero expectans donec ponant inimici eius scabellū pedū eius. Vna enim oblatione: consumauit in sempiternū sanctifica

ros. Contestatur autē nos et spiritus sanctus. Postq̃ enim
dixit. Hoc autē testamentū quod testabor ad illos post dies
illos dicit dñs: dabo leges meas in cordibus eoz/ et in menti
bus eoz supscribam eas: et peccatoz et iniquitatū eoz: iam
non recordabor amplius. Vbi autē horum remissio: iam nō
est oblatio pro peccato. Habētes itaq; fratres fiduciam in
introitu sanctorū in sanguine Christi/ quam iniciavit nobis
viam novā et viventē per velamen id est carnem suam/ et sa/
cerdotem magnū sup domū dei: accedamus cū vero corde
in plenitudine fidei/ aspersi corda a cōscientia mala/ et abluti
corpus aqua munda/ teneamus spei nostre confessionē in/
declinabilē. Fidelis enī est: qui repromisit. Et cōsideremus
in vicem in prouocationē charitatis et bonoz operum: non
deserentes collectionē nostram sicut consuetudinis est qui/
busdam/ sed cōsolantes et tanto magis quāto videritis ap/
propinquantē diem. Volūtarie enī peccātibus nobis post
acceptā noticiā veritatē: iam nō relinquit p peccatis hostia
terribilis aut quedā expectatio iudicii et ignis emulatio: que
psumptura est aduersarios. Irritā q̃s faciēs legē Moysi. si/
ne vlla miserationē duobus vel trib⁹ testib⁹ moysi. quāto ma/
gis putatis deteriora mereri supplitia: qui filiū dei pculca/
uerit/ et sanguinē testamēti pollutū duxerit/ in q̃ sacrificatus
est/ et spiritui gratie atunditiā fecerit? Scimus enī qui dixit/
mibi vindictā et ego retribuā. Et iterū. Quia iudicabit dñs
populū suū. Horrendū est ictōre in man⁹ dei vivētis. Re/
memorāmini autē p̃stinos dies in quibus illuminati magnū

certamen sustinuistis passionū. ⁊ in altero quidē opprobrijs
 ⁊ tribulationibus spectaculū facti: in altero autē socij taliter
 conuersantiū effecti. Nam ⁊ vinctis cōpassi estis/ et rapinā
 bonorū vestrorū cum gaudio suscepistis: cognoscētis vos ha-
 bere meliorē et manētem substantiā. Nolite itaq; amittere
 confidentiā vestram: que magnam habet remunerationē.
 Patientia enim vobis necessaria est: vt voluntatē dei faciē-
 tes/ reportetis promissionē. Adhuc enim modicū aliquātū/
 lumq; qui venturus est veniet/ et non tardabit. iustus autē
 meus ex fide viuit. Q: si subtraherit se: non placebit anīme
 mee. Nos autem non simus subtractionis filij in perditio-
 nem: sed fidei in acquisitionem anime.

Cap. vndecimum.

C. L. S. Apostolus ostendit quid subijci Christo sit: fidem
 describens multipliciter commendat.

Quippe fides/ sperandarū est substantia rerum.

Dixerunt sancti fortia regna fide.

Est autē fides sperandarū substantia/ rerum argumē-
 tum non apparentium. In hac enim testimonium cōsecuti
 sunt senes. Fide intelligimus aprata esse secula verbo dei:
 vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Fide plurimam hostiam
 Abel q̃ Cain obtulit deo: per quam testimoniū consecutus
 est esse iustus/ testimoniū perhibente muneribus eius deo/ ⁊
 per illā defunctus adhuc loquit. Fide Enoch translatus est
 ne videret mortē/ et nō inueniebat: quia trāstulit illū deus.
 Ante translationē enim/ testimonium habuit placuisse deo.

Sine fide autem impossibile est placere deo. Credere enim oportet accedentē ad deum quia est: et inquirentibus se remunerator fit. Fide Hoc responso accepto de ijs quem adhuc nō videbantur: metuens aptauit arcam in salutem domus sue/per quam damnavit mundū. et iusticie que per fidem est: heres est institutus. Fide qui vocat̃ Abraham obediuit in locū exire quē accepturus erat in hereditatē: et exiit nesciēs quo iret. Fide demoratus est in terra repromissionis tanq̃ in aliena: in casulis habitādo cū Isaac et Jacob coheredib⁹ repromissionis eiuscō. Expectabat enī fundamēta habētē ciuitatē: cuius artifex et cōditor deus. Fide et ipsa Sara sterilis virtutem in conceptione seminis accepit/etiam præter tempus etatis quoniā fidelem credidit esse eum qui repromiserat: Propter quod et ab vno orti sunt: et hoc emortuo tanq̃ sydera celi in multitudinē/et sicut harena que est ad oram maris innumerabilis. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti / non acceptis repromissionibus. sed a longe eos aspicientes et salutantes / et confitentes quia peregrini et hospites sunt super terram. Qui enim hoc dicunt: significāt se patriam inquirere. Et siquidē illius meminissent de qua exierūt: habebant utiq; tempus reuertendi. Nūc autem meliorem appetunt id est celestem. Ideo non confunditur deus: vocari deus eorum. Parauit enim illis ciuitatem. Fide obtulit Abraham Isaac: cum tentaret. et vnigenitum offerebat in quo susceperat repromissiones. ad quem dictū est: quia in Isaac vocabitur tibi semen: arbitrans quia et a mor-

tuis suscitare potens est deus. Unde cum et in parabolam
 accepit. Fide et de futuris benedixit Isaac et Jacob et Esau.
 Fide Jacob moriens singulos filiorum Joseph benedixit. et ado-
 ravit fastigium virge eius. Fide Joseph moriens de profectio-
 ne filiorum Israel memoratus est: et de ossibus suis mandauit.
 Fide Moyses natus/occultatus est mensibus tribus a paren-
 tibus suis: eo quod vidissent elegantem infantem/et non timue-
 runt regis edictum. Fide Moyses grandis factus/negauit
 se esse filium filie Pharaonis: magis eligens affligi cum po-
 pulo dei/quam temporalis peccati habere incunditatem/maiores
 diuitias estimans thesauro Egyptiorum in properium Christi.
 Aspiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Egyptum
 non veritus animositatem regis. Inuisibilem enim tanquam
 videns sustinuit. Fide celebravit pascha et sanguinis effusio-
 nem: ne qui vastabat primitias/tangeret eos. Fide transie-
 runt mare rubrum tanquam per aridam terram: quod experti
 Egyptii deuorati sunt. Fide muri Hierico corruerunt cir-
 cuitu dierum septem. Fide Raab meretricis non perijt cum
 incredulis: excipiens exploratores cum pace. Et quid adhuc
 dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Bedeon/
 Barach/Sampson/Hiepthe/Dauid/Samuel/et propheta-
 tis: qui per fidem vicerunt regna/operati sunt iusticiam/ad-
 epti sunt repromissiones/obturerunt ora leonum/extin-
 xerunt impetum ignis/effugauerunt aciem gladii/conualue-
 runt de infirmitate/fortes facti sunt in bello/castra verte-
 runt exterorum/acceperunt mulieres de resurrectione mor-

tuos suos. Alij autē dissentī sunt nō suscipiētes redemptionem: vt inuenirēt meliorē resurrectionē. Alij vero ludibria et verbera experti: insup & vincula et carceres: lapidati sunt/ secti sunt/ rēcati sunt/ in occisiōe gladij mortui sunt. Circūerunt in melotis/ in pellibus caprinis. Egentes/ angustiat/ afflicti: quibus dignus non erat mundus. in solitudinibus errantes/ in montibus & speluncis/ & in cauernis terre. Et ij omnes testimoniū fidei probati: non acceperūt repromissīonem/ deo pro nobis melius aliquo prouidēte / vt non sine nobis cōsumaretur.

Cap. duodecimum.

¶ C. S. Inducit apostolus ad mala pene tollerāda: ac male culpe vitāda: ostendēs cōditiones legis veteris atq; noue.

Pone malum/patiens sis/aspice Christum.

Qui castigat eos quos amat / & recipit.

¶ Deoq; & nos tantam habentes impositā nubem testimoniū: deponētes omne pondus et circumstans nos peccatum per patientiā curramus ad propositū nobis certamen. aspicientes in auctorem fidei/ et consumatōrē Jesum: qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem / cōfusione contempta: atq; in dextera sedis dei sedet. Recogitare enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum contradictionē. vt non fatigemini animis vestris deficiētes. Nōdum enī vsq; ad sanguinē restitistis/ aduersus peccatum repugnātes. et obliti estis cōsolationis/ que vobis tanq; filiis loquē dicens. Fili mi noli negligere disciplinā dñi: neq; fatigeris dum ab eo argueris. Quem enī diligit dñs castigat:

flagellat autem omnē filium quem recipit. In disciplina per
 seuerate. Tanq̃ filijs vobis offert se deus. Quis enim filius
 quem non corripit pater? Q̃ si extra disciplinā estis/cuius
 participes facti sunt omnes: ergo adulteri ⁊ non filij estis.
 Deinde patres quidem carnis nostre/eruditores habui-
 mus: ⁊ reuerabamur eos. Num multo magis obtemperabi-
 mus patri spiritui: et viuemus? Et illi quidem in tempore
 paucorum dierum scōm voluntatem suam erudiebant nos:
 hic autem ad id quod vtile est in recipiendo sanctificationē
 eius. Omnis autē disciplina in presenti quidem videtur nō
 esse gaudij/ sed meroris: postea autem fructum pacatissimū
 exercitatis per eam reddet iusticie. Propter quod remissas
 manus et soluta genua erigite: et gressus rectos facite pe-
 dibus vestris. vt nō claudicans quis erret: magis autem sa-
 netur. Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam: si-
 ne qua nemo videbit deum. Contemplantes ne quis desit
 gratie dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinās im-
 pediat/ et per illam inquinentur multi. Nec quis fornicator
 aut prophanus vt Esau: qui propter vnam escam vendidit
 primitiua sua. Scitote enim quoniā et postea cupiens her-
 reditare benedictionē: reprobatus est. Non enim inuenit
 penitētie locū: quanq̃ cum lachrymis inquisisset eam. Non
 enim accessistis ad tractabilem et accessibilem ignem/ ⁊ tur-
 binem/ et caliginem/ et procellam/ et tube sonum/ et vocem
 verborum: quam qui audierunt excusauerunt se/ ne eis fie-
 ret verbū. Non enim portabant quod dicebatur. ⁊ si bestia
 tetigerit

tetigerit montem: lapidabit. Et ita terribile erat quod videretur. Moyses dixit. Exterritus sum et tremebundus. Sed accessistis ad Sion montem/ et ciuitatem dei viuentis Hierusalem celestem/ et multorum milium angelorum frequentiam/ et ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in celis/ et iudicem omnium deum/ et spiritum iustorum perfectorum/ et testamenti noui mediatorem Iesum: et sanguinis asperersionem melius loquentem quam Abel. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt/ recusantes eum qui super terram loquebatur: multo magis nos qui de celis loquentem nobis/ auertimus. cuius vox mouit terram tunc: nunc autem repromittit dicens. Adhuc semel: et ego mouebo non solum terram/ sed et celum. Quod autem adhuc semel dicit: declarat mobilium translationem tanquam factorum/ ut maneant ea que sunt immobilia. Itaque regnum immobile suscipientes/ habemus gratiam: per quam seruiamus placentes deo cum metu et reuerentia. Etenim deus noster ignis consumens est.

Cap decimum tertium.

CL.S. hortatur Apostolus ad operandum bonum et erga proximos: seipsum: atque prelatos: ac pro se orandum petit: et sue orationis beneficium impartitur cum salutatione.

Nunc monet hospitio placeant: seruos subiciatque prepositis: fugiant qui peregrina docent.

Albaritas fraternitatis maneat in vobis: et hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam an-

gelis hospitio receptis. Mementote victorum tanq̃ simul
vincti: et laborantium tanq̃ et ipsi in corpore morantes.
Honorable comubium in omnibus: et thorus immacula-
tus. Fornicatores enim et adulteros iudicabit deus. Sint
mores sine auaritia. contenti presentibus. Ipse enim dixit.
Non te deseram neq; derelinquam: ita vt confidēter dica-
mus. Dominus mihi adiutor est: nō timebo quid faciat mi-
hi homo. Mementote prepositoꝝ vestroꝝ: qui vobis lo-
cuti sunt verbum dei: quozum intuentes exitum cōuersatio-
nis/imitamini fidem. Iesus Christus heri et hodie: ipse et
in secula. Doctrinis varijs et peregrinis nolite abouci. Op-
timū est enim gratia stabilire cor: non escis que non pro-
fuerunt ambulanti in eis. Habemus altare: de quo ede-
re nō habent potestatem/qui tabernaculo deseruīūt. Quoꝝ
enim animalium inferitur sanguis pro peccato in san-
cta. per pontificem: hozum corpora cremātur extra castra.
Propter quod et Iesus: vt sanctificaret per suū sangui-
nem populum/extra portam passus est. Exeamus igitur ad
eum extra castra: inproperium eius portantes. Non enim
habemus hic manentē ciuitatem: sed futuram inquirimus.
Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper deo / id
est fructum labioꝝ confitentiu nomini eius. Beneficen-
tie autem et cōmunionis nolite obliuisci. Talibus em̃ hostijs
promerēt deus. Obedite prepositis vestris: et subiaccete eis.
Ipsi enim peruigilant quasi rationē pro animabus vestris
reddituri: vt cum gaudio hoc faciant/et non gemētes. Hoc

enim non expedit vobis. Orate pro nobis. Confidimus enim quia bonam conscientiam habemus: in omnibus bene volentes conuersari. Amplius autem deprecor vos hoc facere: quo celerius restituar vobis. Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnū ouium / in sanguine testamenti eterni dominū nostrum Iesum Christum: aptet vos in omni bono / vt faciatis eius voluntatem / faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum. cui est gloria in secula seculorum. Amen. Rogo autem vos fratres: vt sufferatis verbum solatii. Etenim per paucis scripsi vobis. Cognoscite fratrem nostrū Timotheum dimissum: cum quo si celerius venerit / videbo vos. Salutate omnes prepositos vestros: et omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

F I N I S.

Sequuntur Epistole Annei Senece

ad Paulum apostolū octo. Et rursus Pauli ad Senecam
 responsive sex. Que vt huic loco apprimerent sacri Hierony-
 mi auctoritas effecit. Loquēs enim in libro viroz illustrū
 de Anneo Seneca ait. Quem (inquit) nō ponerem in ca-
 thalogo sanctorz: nisi me ille epistole prouocarent/que legū-
 tur a plurimis Pauli ad Senecam: z Seneca ad Paulum.
 Hec sacer Hieronym⁹. Et Lin⁹ de Paulo z Seneca loquēs
 ait. Institutor imperatoris adeo est illi amicitia copulatus
 videns in eo diuinam scientiā: vt se a colloquio illius tempe-
 rare vix posset. Quomīus si ore ad os illum alloqui nō va-
 leret: frequētibus datis z acceptis epistolis / ipsius dulcedi-
 ne/ z amicabili colloquio/atq; cōsilio frueretur. Hec Linus
 in vita Pauli.

Seneca Paulo. Salutem.

Qredo Paule tibi nunciatū: quō sermonis heri cum
 Lucillio de apocryphis/ et alijs rebus habuerimus.
 Erant quidam disciplinarū tuarum comites mecū. nam in
 hortos Salustianos secesseramus. Quo in loco ij de quib⁹
 dixi/ alio tendētes: occasione nostri/ visis nobis adiūcti sūt.
 Certe q̄ presentia tuam optauerimus: z hoc scias velim. Li-
 bello tuo lecto/ id est de plurimis aliquas literas / quas ad
 ciuitatē aliquā/ seu prouincię caput direxisti/ mira exhorta-
 tione vitam morālē continētes: vsq; resecti fuimus. Quos
 sensus nō puto ex te dictos: sed per te certe aliquē et ex te/ et
 per te. tanta est enī maiestas earum rerū/ tantaq; genero-
 sitate clarent: vt vix suffecturas putē etates hominū/ quib⁹
 institui perficiq; possint. Bene te valere frater cupio.

Seneca Paulus. S.

.j.

Litteras tuas: hilaris heri accepi. ad quas rescribere statim potui. si presentiam iuuenis quem ad te missurus eram/ habuisssem. Scis enim quando/ et per quem/ et quo tempore/ et cui: quid dari/ committique debeat. Rogo ergo/ ne putes neglectum: dum persone qualitate inspicio. Sed quod literas a vobis alicui bene acceptas scribis: me felicem arbitror tanti viri iudicio. Neque enim hoc diceret/ censor/ sophista/ magister tanti principis/ etiam omnium: nisi quia vera dicis. Opto. te/ diu bene valere.

¶ Seneca Paulo. S.

ij.

Quedam volumina ordinaui: et eis diuisionibus suis statim feci. ea quoque Cesari legere sum deliberatus. Et si modo fors prospere annuerit/ ut nouas aures accommodet: eris forsitan et tu presens. Sin alias: reddam tibi diem/ ut hoc opus inuicem inspiciamus. et possim ei non prius hanc edere scripturam: quam tecum conferam. Si modo impune hoc fieri posset/ ut scires: non te preterirem. Vale Paule charissime.

¶ Seneca Paulus. S.

ij.

Quoties literas tuas audio: presentiam tui cogito. nec aliud existimo quam omni tempore te nobiscum esse. Cum primum itaque venire ceperis: nos inuicem/ et e proximo videbimus. Ene valere te opto.

¶ Seneca et Lucilius Paulo. S.

ij.

Nimio tuo augimur secessu. Quid est/ vel que te res: remoratum faciunt? Si indignatio domini/ quod a ritu et secta veteri recesseris/ et alios rursus conuerteris: erit postulandi locus/ ut ratione factum non leuitate hoc existimet. Vale Paule charissime.

Epistola.

¶ Seneca z Lucillio Paulus. S.

iiij.

Te ijs quibus mihi scripsisti: nō licet arūidine z atramēto loqui. quaz rerū altera: notat z designat aliquid. altera: euidenter ostēdit: p̄cipue cū sciam inter vos esse/ hoc est apud vos z in vobis: qui me intelligūt. Honor oībus habēdus est: tanto magis quanto indignādi occasionē captāt. quibus si patientiā demus: oīmodo eos ex q̄cunq; parte vincemus/ si modo ij sunt qui penitentiā sui gerant. Bene valete.

¶ Anneus Seneca Paulo z Theophilo. S.

iiij.

Profitēor me bñ affectū lectione literaz tuarū: quas Galatis/ z Corinthijs Acheis misisti. Et ita inuicē viuam? vt z cū honore diuino eas impleam? spūs enī sanctus: in te/ z supra te/ excelsos/ sublimes/ z satis venerabiles exp̄mit sensus. Vellem itaq; cū res eximias p̄feras: vt maiestati earū/ cultus sermonis nō desit. Et ne quid frater tibi surripiam/ aut p̄sciētie mee debeā: cōfiteor Augustū sensibus tuis permotū. Cui/ leto virtutis in te exordio: ista vox fuit. Mirari se posse: vt qui nō legitime imbutus sit/ taliter sentiat. Cui: ego respōdi. Solere deos ore innocentū effari: aut eoz qui p̄uaricari doctrina sua nō possunt. Et dato ei exēplo Datini/ hominis rusticuli/ cui cum duo viri apparuissent in agro Reatino qui postea Castor/ z pollux sunt nominati: satis instructus videtur. Vale.

¶ Seneca Paulus. S.

iiij.

Licet nō ignorē Cesarē nostrū/ rerū admirandarū (si qñ desunt) amatorē esse: p̄mittes tamē te nō leoi, sed admoneri

Puto enī te grauitē fecisse: q̄ ei in notitiā pferre voluisti/
q̄ ritui ⁊ discipline eius sit contrariū. Cū enī ille gentiū de/
os colat: quid tibi visum sit/ vt hoc cū scire velles/ nisi nimio
amore mei fecisse te hoc existimē? Rogo ergo te: in futurū
ne id agas. Cauendū enī est: dum me diligis/ offensam domi/
ne facias. cuius quidē offer:sa nec oberit si pseuerarit: neq;
si non sit/ proderit. si est regina: nō indignabit̃. si mulier: of/
fendetur. Bene vale.

¶ Seneca Paulo. S.

v.

Scio te non tam tui causa cōmotum literis quas ad te
deci/ de editione literarū tuarū Cesari: q̄ natura rerū. que
ita mētes hominū ab oībus artibus ⁊ moribus rectis reuo/
cat. vt nō hodie admirer. quippe vt is: qui multis documē/
tis/ hoc iam notissimū habecā. Igit̃ nunc agamus: vt si quid
in p̃terito factū est/ facile veniam irroges. Nisi tibi librum
de verborū copia. Vale Paule charissime.

¶ Seneca Paulus. S.

v.

Quoties tibi scribo ⁊ nomē meū tibi subsecūdo: graue
⁊ secte mee ⁊ incongruā rem facio. Debeo enī (vt sepe p̃fes/
sus sum) oībus omīa esse: ⁊ id obseruare in tua p̃sona/ quod
lex Romana honori senatus cōcessit/ perlecta epistola vlti/
mum locū eligere. ne cum apozia ⁊ dedecore: cupiā efficere/
quod mei arbitrij fuerit. Vale. Paulus.

¶ Paulo Seneca. S.

vi.

Admi Paule charissime. Si mihi/ nominiq; meo/ oī/
bus modis non dico fueris iunctus/ sed necessario mixtus:

Epistola .

actum erit de tuo Seneca. Cum sis igitur vertex / et altissimu
m oim montiu cacumen / nō ergo vis leter / si ita tibi sim
primus / vt alter similis tui iudicer? Haud itaq; te indignū
prima frōte epistolaz nominandū sentias: ne nō tam tēta
re me q̄ ludere videaris. quippe qui scias te ciuē esse Roma
num. Nam qui meus: tuus. et qui apud tuos tuus est locus:
velim vt apud meos / meus. Vale mi Paule charissime.

C Paulo Seneca. S.

vij.

A Demi Paule charissime. Putasne me contristari et
luctuosum esse: q̄ de innocentia vestra subinde suppliciu su
matur? deinde q̄ tam dure / tanq; obnoxios reatu: vos ois
populus iudicet / putans a vobis fieri quod vrbi contrariū
sit: sed feramus equo animo: et vtamur foro quod fors con
cesserit: donec inuicta felicitas finem malis imponat. Tulit
et priscoz etas Macedonem Philippi filium / Persam Da
rium / et Dionysiu nostrū quoq; C. Cesarē: quibus quicq;
libuit / licuit. incendiū. vrbs Romana / manifeste vnde sepe
paciā constat. Sed si effari humilitas potuisset quid cause
sit: et impune in his tenebris loqui licuisset: iam oēs oia vide
rent. At Christiani / et Iudei q̄si machinatores incendij. sup
plitio affici solent. Grassator ille quisquis est / cui voluptas
est carnificina / et mendatiū velamentū: tēpori suo destinatus
est. et vt optimus quisq; vnū p multis donatū est caput: ita
et hic Donatus pro omnibus / igni cremabit. cxxij. domus /
insule quatuor sex diebus arser. septimus / pausam dedit.
Bene valere te frater opto.

¶ Paulo Seneca. S.

viiij.

Ade mi Paule. Allegorice / et enigmatice: multa ad te
 vsquequaq; conduuntur opera. Et ideo rerum et munerum
 tanta vis tibi tributa: non ornamento verborum / sed cultu
 quodam decoranda. Nec vereare: quod sepius te retineo di
 xisse. Multas / qui talia affectent: sensus corrumpere / rerum
 virtutes enervare. Verum mihi concedas velim: latinitati
 morem gerere / honestis vocibus speciem adhibere / vt ge
 nerosi muneris concessio / digne a te possit expediri. Bene
 vale.

¶ Seneca Paulus. S.

vi.

Perpendenti tibi ea sunt reuelata: que paucis diuinitas
 cōcessit. Certus igitur ego sum: q̄ in agro fertili semen for
 tissimū sero. nō quidē materiā que corrumpi videt: sed ver
 bum dei / stabile / deriuamentū boni crescētis ⁊ manentis in
 eternū. Quod prudētia tua assecuta est: indeficiēs fore de
 bebuit ⁊ ethnicorū ⁊ Israelitarū obseruationes censere vitā
 das. Nouū te authore feceris Christi Iesu: preconijis ostē
 dendo rhetoricis irreprehensibilē sapientiā / quā p̄modū
 adeptus: regi tpali / eiusq; domesticis / atq; fideis amicis in
 sinuabis. quibus aspera ⁊ egre captabilis erit persuasio: cum
 pleriq; eorū minime flectant institutionibus tuis. Quibus
 vitale commodū sermo dei instillat: nouū hominē sine cor
 ruptela / perpetuāq; animā parit / ad deum isthinc recte pro
 perantem. Vale Seneca / charissime nobis.

Finis.

Epistola.

Epistolā illam Laodicēsisbus adscri-
ptam: ob id maxime vltimū locum vēdicare voluimus: quod
dubitare nō parū multi/etiam docti/de authore videbant.
At nō prozsus obmissa: propter id qđ in calce eplē. s. Pauli
ad Colossenses scriptū legitur. Et cum lecta (inquit) fuerit
apud eos eplā hec: facite vt ⁊ in Laodicēsiū ecclēsia legat.
⁊ ea que Laodicēsiū est/vobis legat. Cum itaq; Laodicēsi
bus. s. Paulus epistolā scripserit: quemadmodū ex hōc loco
p̄clare dilucet: ⁊ hec eplā/que hic subimp̄ressa est pluribus in
locis nomine Pauli in frontispitio p̄titulata sit/ nequaquā
imp̄iū putādum si. s. Paulo hec tribuatur. Et cū nil nisi pie/
tatem cōtinere p̄spicitur: nihil etiam a pietate alienū erit si
(cum ceteris legēda) apponatur. Est autē huiusmodi.

¶ Epistola beatissimi Pauli apostoli ad Laodicenses.

Paulus apostolus nō ab hoībus/ neq; per hoīem/
sed per Iesum Christū. fratribus qui estis Lao/
ditie/ gratia vobis ⁊ pax a deo patre nrō et dño
nostro Iesu Christo. Gratias ago Christo p̄ oēm orationē
meam: q; p̄manentes estis ⁊ p̄seuerantes in operibus bonis/
p̄missionē expectantes in die iudicij. Neq; disturbēt vos
quorundā vaniloquia insimulantū veritatem: vt vos auer/
tant a veritate euāgelij/ quod a me p̄dicat. Et nunc faciet
deus: vt qui sunt ex me/ ad perfectū veritatis euāgelij sint
deseruiētēs/ ⁊ benignitatē operū facientes/ que sunt salutis
vite eterne. Et nunc palam sunt vincula mea que patior in
Christo in quibus letor ⁊ gaudeo. ⁊ hoc mibi est ad salutem
perpetuā: quod factū est orationibus vestris/ administrāte
spiritu sancto. Siue per vitā siue per mortē: est mibi viuere

vita in Christo: et mori gaudium. et ipse in vobis faciet misericordiam suam: ut eandem dilectionem habeatis: et sitis vni: et mes. Ergo dilectissimi: ut audistis presentiam domini: ita sentite et facite in timore: et erit vobis vita in eternum. Est enim deus qui operatur in vobis. Et facite sine peccato: quicquid facitis.

Et quod optimum dilectissimi: gaudete in domino Iesu Christo et caute omnes sordes: in omni lucro. Omnes petitiones vestre: sint palam apud deum. Estote firmi in sensu Christi: et que integra et vera: et pudica: et casta: et iusta: et amabilia sunt: facite. Et que audistis: et accepistis in corde retinete: et erit vobis pax. Salutate omnes fratres in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen. Hanc facite legi Colossensibus: et eam que est Colossensium: vobis.

F J M J S.

Vienne Pannonie per Hieronymum Vietorem et Joannem Singrenium: impressum. Expensis vero Leonardi et Luce Alantse/fratrum. Sexto Kalendas Februarij. Anno. M. cccc. xliij.

Imperante Maximiliano. F. P.

